

Onze familie Wesseling

12-11-1953

HERMAN WESSELING

(C4.11)

update 27 jan 2021

m.m.v. Jan Wesseling
(C5.65)

VOORWOORD

ALGEMENE INLEIDING

VERKORT OVERZICHT VAN DE OUDE GENERATIES!

BOEK-DEEL 1: DE OUDE GENERATIES ((0), 1 t/m 3)

HOOFDSTUK 1 : DE STICHTERS VAN DE FAMILIE.	10
- Ankum en Willis, de geboorteplaatsen van de stichters.	10
- Harmen Wessel kwam naar Holland en trouwde Jaapje van 't Lam.	12
- De gemeente Waveren, Botsholl en Ruige Wilnis.	14
- Het huwelijkscertificaat van Harmen en Jaapje.	14
- De akte van indemniteit.	15
- Hoe konden Harmen Wessel en Jaapje van 't Lam elkaar ontmoeten?	18
- Waarom trouwden Harmen en Jaapje met elkaar?	20
- De Franse tijd.	20
- De inlijving bij Frankrijk.	23
- Terug naar Harmen en Jaapje, de stichters van de familie.....	24
- De kinderen van Harmen en Jaapje.	25
- Waar is Jaapje van 't Lam geboren?	25
- De naam en de nationaliteit van Harmen Wesseling!	27
- De nationaliteit van Harmen.	28
- Tekst van de Akte van Overlijden van Harmen Wesseling.	29
- Jaapje van 't Lam en haar kinderen!	30
- Overzichten: persoonsgegevens, belangrijkste gebeurtenissen, toegevoegde kopieën.....	30
- In- of toegevoegde fotokopieën:	
tekening Ankum en Willis	
huwelijkscertificaat Harmen en Jaapje	
akte van indemniteit t.n.v. Harmen Wessel	

HOOFDSTUK 2 : DE ZOON VAN DE STICHTERS.	32
- Hendrik en zijn zusjes.	32
- Hendrik en zijn grootouders.....	32
- De regels gesteld aan de voornaamgeving in die tijd.....	33
- De jeugdijaren van Hendrik Wesseling.	35
- De militaire jaren van Hendrik Wesseling!	36
- De militaire bescheiden van Hendrik Wesseling.	39
- Het militaire paspoort van Hendrik Wesseling.	41
- Hendrik Wesseling en zijn echtgenotes.....	45
- De kinderen van Hendrik Wesseling en Anna Berkelaar.	47
- De kinderen van Hendrik Wesseling en Cornelia Maan.....	47
- De terugkeer van Hendrik Wesseling en zijn gezin naar Ouder-Amstel.....	49
- De testamenten van Hendrik Wesseling en Cornelia Maan!	51
- De erfenis van Anna Berkelaar.	53
- De laatste levensperiode van Hendrik Wesseling en Cornelia Maan.	55
- Het overlijden van Hendrik Wesseling.....	56
- Het overlijden van Cornelia Maan en haar zoon Hendrik Wesseling.	59
- Overzichten: persoonsgegevens, belangrijkste gebeurtenissen, toegevoegde kopieën.....	59
- In- of toegevoegde fotokopieën	

certificaat van gerechtigheid tot dragen Metalen Kruis
 militair paspoort van Hendrik Wesseling
 extract huwelijksregister betreffende huwelijk Hendrik Wesseling en Anna Berkelaar
 testament van Hendrik Wesseling, testament van Cornelia Maan
 decharge-verklaring van de kinderen van Anna Berkelaar
 decharge-verklaring van de kinderen van Hendrik Wesseling

HOOFDSTUK 3 : DE KINDEREN VAN DE ZOON.	65
- 1e kind: Hermanus/Harmen (Manus) Wesseling.	66
- 2e kind: Hendrik (Hein) Wesseling.	70
- 3e kind: Jacoba (Japie) Wesseling.	74
- Het huwelijk van Jacoba Wesseling en Petrus Johannes Lampen.	76
- De roeiboot van Piet Lampen.	77
- Japie en Piet Lampen en het gezin van Jan Wesseling.	77
- Het overlijden van Japie Wesseling en Piet Lampen.	80
- 4e kind: Johannes (Jan) Wesseling.	80
- Van veenwerker tot vervener.	81
- Het huwelijk van Johannes Wesseling met Petronella Heus.	82
- De terugkeer van Jan Wesseling, nu met zijn vrouw en kinderen, naar de Sluisvaart.	85
- Waarom gingen Jan en Pietje terug naar de Sluisvaart?	87
- De motorschuit.	88
- De eerste wereldoorlog: 1914 - 1918.	89
- En Nederland?	90
- De gezinnen Wesseling tijdens Wereldoorlog I.	92
- Brief van Pietje Heus aan haar zoon Janus.	94
- Het overlijden van Petronella Heus.	97
- De nalatenschap van Petronella Heus.	98
akte van boedelbeschrijving	
akte van transport,	
akte van scheiding der gemeenschappelijke boedels.	
- Andere geïnventariseerde en getaxeerde zaken.	104
- Acte van transport tusschen de heeren C en J Wesseling.	107
- Acte van boedelscheiding, enz.	110
- Wat wilden de comparanten?	110
- Een andere periode brak aan!	113
- Had Jan Wesseling vertrouwen in zijn oudste dochter en zijn oudste zoons?	113
- Wie (hoe) was Pietje Heus?	113
- De andere periode.	121
- De periode van Anthonia Theodora Kuiper.	121
- Het huwelijk van Anthonia Theodora Kuiper en Johannes Wesseling.	125
- Wie en hoe was Anthonia Kuiper en uit welk milieu kwam zij?	128

BOEK-DEEL 2: GENEALOGISCHE OVERZICHT

GENERATIES (0) en 1 t/m 3

GENERATIES 4 EN VOLGENDE

VOORWOORD

=====

De motieven, die mij er toe brachten me te verdiepen in de geschiedenis en de omvang van "Onze familie Wesseling", zijn te vinden in de verzoeken van mijn kinderen en kleinkinderen.

Er werd met hen wel gesproken over de oudere generaties. Zij wisten derhalve dat een der voorouders van Duitse oorsprong was; dat hun overgrootvader c.q. bet-overgrootvader tijdens de opstand der Belgen in militaire dienst was geweest, in 1831 had deelgenomen aan de 10-daagse veldtocht tegen de Belgen en daarvoor begiftigd was met het ereteken "Het Metalen Kruis". Zij wisten ook dat deze stamvader na het overlijden van zijn echtgenote hertrouwde; dat uit zijn beide huwelijken kinderen waren geboren, waardoor in de familie een z.g. "verwantschap in den halve bloede" was ontstaan.

Evenzeer was het hen bekend, dat hun grootvader c.q. overgrootvader Jan Wesseling, geboren uit het tweede huwelijk, tijdens zijn leven in het bezit was van akten, bescheiden, enz. die betrekking hadden op vorengenoemde feiten.

Hun verzoek hield in het samenstellen van enig overzicht, dat zoveel mogelijk bevatte de gegevens van de familieleden, ook van de nu levenden. Voorts, indien dit mogelijk was, de betrokkenheid van de oude generaties met de "turfwinning" in hun dagen. Een van hen formuleerde dit als volgt: "Onze familie is als het ware uit de turf voortgekomen en wij weten er niet meer van dan wat algemeenheden, die in boeken te lezen en in musea te zien zijn."

Het argument dat zij bezigden was de veronderstelling, dat vrijwel alle kennis omtrent de geschiedenis en de omvang van de familie verloren dreigde te gaan, althans voor velen, indien niet de nu nog te vergaren kennis werd vastgelegd.

Het besluit, om althans een poging te doen tot het samenstellen van een "familie-overzicht", werd in belangrijke mate bevorderd door het ter beschikking krijgen van kopieën van de eerder bedoelde akten en bescheiden.

Bij die kopieën bevonden zich enkele met een zeer bijzondere inhoud. Dit leidde er toe, dat ik mijn aanvankelijk voornemen om mij te beperken tot de zogenaamde "eigen familietak" liet varen en pogingen aanwendde de leden van de overige familietakken er zoveel mogelijk bij te betrekken, ook al zou de kans op onvolledigheid daardoor toenemen.

Welaan, met veel tijd en veel medewerking zal het misschien redelijk gelukken.

De samensteller **Herman Wesseling** (C4.11; 8-12-1912 – 27-4-1996)

Met medewerking van **Jan Wesseling** (C5.65; 22-11-1946 – ...)

Opmerking van Jan: De samensteller Herman werkte tot begin 90er jaren van de vorige eeuw aan zijn boek. Zoon Jan was zijn steun bij het verwerken van het materiaal en het werken met de computer. In de loop der tijd zijn er de nodige tekstverwerkende systemen gebruikt en zijn er de nodige versies van het concept boek geproduceerd. Na het overlijden van Herman stakte de voortgang van de totstandkoming van het boek.

Tamelijk recent heeft Jan de verdere afronding ter hand genomen. In de tekst werden illustraties opgenomen. De hoofdstukken 1, 2 en 3 werden min of meer definitief afgerond. Anno 2021 is het mogelijk archieven digitaal te raadplegen en er blijken bij de eerste generaties de nodige niet eerder gevonden kinderen op te duiken. In het genealogisch overzicht is de meest up-to-date stand te vinden. Het vertoont echter nog vele open plekken. Daarom doe ik een verzoek aan familie een steentje bij te dragen door missende informatie over afstammelingen en aanhang aan mij door te geven. Deze aanvullingen zal ik dan gebruiken om het overzicht te updaten. Met dank voor de medewerking.

Jan Wesseling

Amsterdam, 5 juli 2020

Huntum 60, 1102 JC Amsterdam, mobiel 0651368990

e-mail: janwesseling@icloud.com of jan.wesseling@uva.nl

De samensteller Herman Wesseling met zijn vrouw Grada van Dam bij zijn pensionering als inspecteur bij de Gemeentepolitie van Amsterdam (C4.11) en hieronder hun kinderen

Jan & Peter Wesseling (C5.65 & C5.64) (1953)

Pia Wesseling (C5.63) op foto 3 jaar (1943)

ALGEMENE INLEIDING

=====

Onze familie Wesseling

Wie zijn dit? Wie vormden en vormen nog de groep mensen die zich onder die titel één mochten of mogen voelen? Krijgt men deze vragen onverwacht te beantwoorden dan slaagt men er wellicht in, de een beter dan de ander, een aantal familieleden te noemen van wie aangenomen mag worden dat zij er toe te rekenen zijn.

Dit falen is dan mede te wijten aan het feit dat het begrip familie te ruim is. Weet men echter precies wie er toe te rekenen zijn, dan is er geen enkel bezwaar tegen het gebruik van het woord familie, vandaar ook de titel: "Onze familie Wesseling".

De nu volgende **definitie** geeft nauwkeurig aan wie, volgens de daarin omschreven regelen, gerekend worden te behoren tot onze familie.

"Tot onze familie Wesseling worden in dit verhaal gerekend
"te behoren: de stichters van de familie en allen die tot
"hen in bloed- en aanverwantschap staan in rechte, neer-
"gaande linie, ongeacht de graad van verwantschap, met dien
"verstande, dat de bedoelde rechte linie loopt via de zoon
"van de stichters."

Bij eerste beschouwing lijkt dit misschien een wat moeilijke, een onduidelijke definitie. Zodra er een paar namen naar voren komen, zal er echter duidelijkheid ontstaan:

1. De stichters: Harmen Wessel en Jaapje van 't Lam. Zij trouwden op 2 februari 1806 voor de Schout en de Schepenen van de gemeente Waveren, Botsholl en Ruige Wilnisse. Zij stichtten een gezin, kregen (zeker) drie kinderen, één zoon en twee dochters en aan deze stichters van onze familie is hoofdstuk 1 gewijd. Zij vormden de **1e generatie**. (*anno 2021: 11kinderen*)

2. De zoon van de stichters: Dit was zoon Hendrik Wesseling. Hij werd geboren op 7 september 1811, in de gemeente Ouder-Amstel, huwde met Anna Berkelaar en na haar overlijden met Cornelia Maan. Hendrik vormde met beide echtgenoten de **2e generatie** in onze familie. Uit beide huwelijken werden kinderen geboren. Verscheidene van hen leefden bij hun geboorte niet meer of overleden bij of kort na de geboorte. Over Hendrik Wesseling, zijn echtgenoten en kinderen handelt hoofdstuk 2. Hij werd ons aller stamvader.

3. De kinderen van de zoon: De kinderen van Hendrik vormden de **3e generatie**. Het waren: Harmen, Hendrik, Jacoba, uit het 1e huwelijk; Johannes, Adrianus, Cornelis uit het 2e huwelijk. (*anno 2021: 10 kinderen en 9 kinderen*)

Drie van deze kinderen, namelijk Harmen Wesseling (mogelijk Hermanus), roepnaam Manus; Jacoba Wesseling, roepnaam Japie; Johannes Wesseling, roepnaam Jan, verkregen uit hun huwelijk een nageslacht, dat de **4e en volgende generaties** vormde van "Onze familie Wesseling", maar verdeeld in drie afstammingstakken.

Alle kinderen van Hendrik Wesseling worden beschreven in hoofdstuk 3; het nageslacht komt aan bod in Boek-deel 2.

Er is een belangrijk verschil tussen Boek-deel 1 en Boek-deel 2. Boek-deel 1, handelend over **-DE OUDE GENERATIES -**, bevat niet slechts de persoonsgegevens van de betrokkenen, maar ook zoveel mogelijk hun geschiedenis en bijzonderheden over de tijd waarin zij leefden en werkten.

Boek-deel 2 is veel meer het genealogische gedeelte handelend over het nageslacht, te rekenen vanaf de vierde generatie. Het is in feite dus een opsomming van namen en persoonsgegevens. Bijzonderheden betreffende de genoemden zijn slechts vermeld indien ze in

meer algemene zin vermeldenswaardig zijn en aan schrijver bekend waren of hem ter kennis gebracht zijn.

Om in Boek-deel 2 een overzichtelijk geheel te verkrijgen werd aan ieder, in Boek-deel 2 vermeld, een **AFSTAMMINGSCODE** toegekend. Deze code bestaat uit: een afstammingsletter, gevolgd door een generatiecijfer en voorts een individueel generatienummer. Dit alles binnen de afstammingstak waartoe betrokkene behoort.

De afstammingsletters A, B of C zijn toegekend aan:

A:	de tak, afstammend van Harmen (Manus) Wesseling	(3.1):	-A4.1-
B:	de tak, afstammend van Jacoba (Japie) Wesseling	(3.10):	-B4.1-
C:	de tak, afstammend van Johannes (Jan) Wesseling	(3.14):	-C4.1-

Het behoeft geen toelichting waarom er gekozen is voor drie lijnen (afstammings-takken). Er waren er niet meer. Dat de letters A.B.C. zijn gekozen is willekeurig. Het cijfer 4 achter de letter geeft aan dat zij tot de 4e generatie in de familie behoorden en het cijfer 1 maakt duidelijk dat zij in hun "tak + generatie" de eersten waren.

Het waren de drie kinderen van hun vader Hendrik Wesseling, die een nageslacht achter lieten. Het zal duidelijk zijn dat het geen zin had bij de overige kinderen een afstammingsletter te plaatsen. Er was geen afstammingstak.

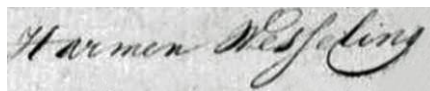
Door middel van deze afstammingscode is elk in Boek-deel 2 vermeld familielid geïndividualiseerd en de afstamming is op betrekkelijk eenvoudige wijze te overzien door bijvoeging van de aan de ouders toegekende afstammingscode.

Een afstammingscode is steeds toegekend aan de afstammeling, ongeacht of het een man of vrouw betreft. Deze is ook steeds als eerste vermeld; het zijn de bloedverwanten. De echtgenoot of echtgenote, de aanverwanten, delen wel de afstammingscode.

In de inleiding op Boek-deel 2 is de werking van dit systeem met behulp van wat voorbeelden duidelijk gemaakt.

Schrijfwijze van de naam Wesseling en de oude spelling.

Tot ongeveer in het begin van de 20e eeuw werd onze naam als volgt geschreven Wesfeling, met een korte en een lange es dus:

In dit verhaal is het om technische redenen niet aangehouden en dit geldt in gelijke mate voor de oude spelling(en), bijvoorbeeld dubbel "aa", "ee", "oo" enz., in de gevallen dat teksten van oude bescheiden worden overgenomen. Uiteraard komt een en ander in bijgevoegde fotokopieën van oude bescheiden wel voor.

De familiale aanspreektitels.

De familiale aanspreektitels die in een familie worden gebezigd, zoals grootvader, grootmoeder, vader, moeder, broer, zuster, enz. worden in dit verhaal in beginsel niet gebezigd. Het zou teveel tot verwarring kunnen leiden en tot het herhaaldelijk gebruik van uitdrukkingen als bijvoorbeeld: "jouw moeder, mijn grootmoeder". Bij uitzondering kan het wel eens gebeuren in verhalen of commentaren, indien duidelijk blijkt wie vertelt en wie bedoeld wordt.

Uniforme regeling bij het vermelden van persoonsgegevens.

Reeds kwam naar voren dat bij de vermelding van de persoonsgegevens van gehuwden, steeds als eerste vermeld is degene die afstammeling is.

Over het gebruik van genealogische tekens in het tweede boek-deel is meer vermeld in de inleiding van dat boek-deel.

Het verzamelen van de identiteitsgegevens.

Het verzamelen van de identiteitsgegevens van in aanmerking komende personen is grotendeels geschied volgens methoden die uit genealogisch standpunt "kwetsbaar" genoemd moeten worden.

Er werd gebruikt gemaakt van gegevens die voorkwamen in bescheiden, deze waren niet altijd volledig. Soms moest worden volstaan met rouwkaarten. De naam en voornamen van de overledene stonden er meestal wel volledig op, maar van de kinderen veelal alleen de namen en voorletters, dikwijls met de toevoeging "en kleinkinderen". Lang niet altijd was het mogelijk de ontbrekende gegevens te doen aanvullen.

Er werd vooral gebruik gemaakt van gegevens verstrekt door bereidwillige informanten, uit de diverse takken van de familie, maar niet uitgesloten is dat de op deze wijze verkregen gegevens ook wel eens onvolledig of zelfs onjuist waren.

Behoudens enkele uitzonderingen, die dan uitsluitend betrekking hadden op gegevens van de "Oude Generaties", werden geen feiten en gegevens geverifieerd of opgevraagd bij daarvoor in aanmerking komende openbare registers, archieven of instellingen.

Dit "controle- en opsporingswerk" toepassen ten aanzien van de gegevens van alle in aanmerking komende familieleden, via de officiële instellingen of instanties, zou zeer veel tijd, inspanning en geld gevegd hebben, maar evenmin tot volledigheid hebben geleid.

Het achterwege laten van dit "grote speurwerk" kan wel meer geleid hebben tot onvolledigheden, onjuistheden of andere gebreken. Ook andere oorzaken leidden tot onvolkomenheden, bijvoorbeeld het niet bereikbaar zijn van in aanmerking komenden, het weigeren gevraagde gegevens ter beschikking te stellen, enz.

Het is natuurlijk jammer dat dergelijke "missers" ontstaan. Toch beantwoordt dit "familieverhaal" m.i. aan zijn doel indien het gezien mag worden als een eerste aanzet tot een zoveel mogelijk volledig verhaal, t.z.t. aan te vullen en te corrigeren door leden van de familie, die dan als "echte" genealogiebeoefenaren zich verdiepen in de geschiedenis van onze familie Wesseling.

Op één punt wordt wel de aandacht gevestigd, het verhaal in de nu toegepaste opzet is een verhaal "zonder einde". De voortplanting van ons geslacht gaat (hopelijk) door. De piramide wordt steeds hoger, maar aan een "geschreven familieverhaal" kan steeds een einde worden gemaakt, door de titel te wijzigen in:

"Onze familie Wesseling tot het jaar(3000 ?)"

VERKORT OVERZICHT VAN DE OUDE GENERATIES!

1.1			=====		
	I	X 2-2-1806	I		
	I	Harmen Wessel	I		
	I	Jaapje v't Lam	I		
=====					
2.5			II	[[	2.6
=====			II	[[	=====
I *	1811	I	II	[[[[[[	I * 1812 I
I	Hendrik Wesseling	I	II	[	I Aaltje W.I
I		I	II	[	=====
I X	1837	I	II	[	
I	Anna Berkelaar	I	II	[	=====
=====			II	[[[[[[[[	I *2.(1 tm 11) I
	]	]	II	[	I min2.5en2.6 I
	]	]	II		=====
3.1	]	]	II		
=====]			II		
I *	1838	I]	II		
I	Harmen W.I	]	II		
I		I]	[[[[II[[[[[[[[		
I X	1862	I]	II	[	
I	Maria vd I	]	II	[2.5	
I	Maat I	]	II	=====	
=====]			II	I Hendrik Wesseling	I
3.3	=====]		II	I	I
I *	1841	I]	II	I XX	1864 I
I	Hendrik W.I	]	II	I	Cornelia Maan I
I		I]	II	=====	
I X	1886	I]	II	[	
I	Maria van I	]	II	[	
I	Schaik I	]	II	[	
=====]			II	3.14	[
]			II	=====	
3.10	=====		II	I *	1869 I
	I *	1854 I	II	I	Johannes Wesseling
	I	Jacoba W.I	II	I	 I
	I	 I	II	I X	1895 I
	I X	1888 I	II	I	Petronella Heus I
	I	Petrus I	II	I	 I
	I	Lampen I	II	I XX	1920 I
=====			II	I	Anthonia Kuiper I
			II	=====	
=====					

De gebezigde sterretjes * geven een geboortjaar aan en de kruisjes X een huwelijksjaar.

DE OUDE GENERATIES (1 t/m 3)

HOOFDSTUK 1 : DE STICHTERS VAN DE FAMILIE

HOOFDSTUK 2 : DE ZOON VAN DE STICHTERS

HOOFDSTUK 3 : DE KINDEREN VAN DE ZOON

HOOFDSTUK 1 : DE STICHTERS VAN DE FAMILIE

=====

ANKUM EN WILLIS, DE GEBORTEPLAATSEN VAN DE STICHTERS.

In het midden van de 18e eeuw woonde in of in de omgeving van het plaatsje Ankum een familie "WESSEL". Ankum ligt in de huidige deelstaat Nieder Saksen van de Bondsrepubliek Duitsland. Het ligt ongeveer 40 km. ten noorden van de stad Osnabrück en evenzoveel kilometers ten oosten van de stad Lingen. Dit gebied maakte vroeger deel uit van Westfalen.

De plaatsen Osnabrück en Lingen zijn niet alleen genoemd om de geografische ligging van Ankum aan te duiden. In de eerdere eeuwen hadden de beide plaatsen en het gebied waarin zij lagen al iets te maken met de "Nederlanden" van toen. Reeds tijdens de regering van Karel de Grote werd omstreeks het jaar 738 het Bisdom Osnabrück gesticht. Er is een periode geweest dat het zuidoosten van de huidige Nederlandse provincie Groningen tot dit Bisdom Osnabrück behoorde. Bekend is dat er in latere jaren zeer goede verhoudingen bestonden tussen de geestelijkheid van de Stichten Osnabrück en Utrecht.

Lingen, liggend aan de Eems, was ooit de hoofdstad van het Graafschap Lingen, dat in de middeleeuwen toebehoorde aan het Huis Tecklenburg. Toen in 1547 Koenraad van Tecklenburg wegens ketterij en rebellie in de Rijksban werd gedaan, schonk Karel de Vijfde, de machtigste Vorst van het Huis Habsburg, het Graafschap aan Maximiliaan van Egmond. Deze vermaakte het aan zijn dochter Anna van Buuren, die later trouwde met Willem van Oranje. Bij haar huwelijk gaf Anna van Buuren het Graafschap terug aan Karel de Vijfde. Hij was Keizer van het Rooms-Duitse Rijk, dat tot ver in Italië reikte; Koning van Spanje, een land dat in die tijd geweldige bezittingen had in de Nieuwe Wereld; Heer van alle Nederlandse gebieden. Van hem werd gezegd dat in zijn Rijk de zon nooit onder ging.

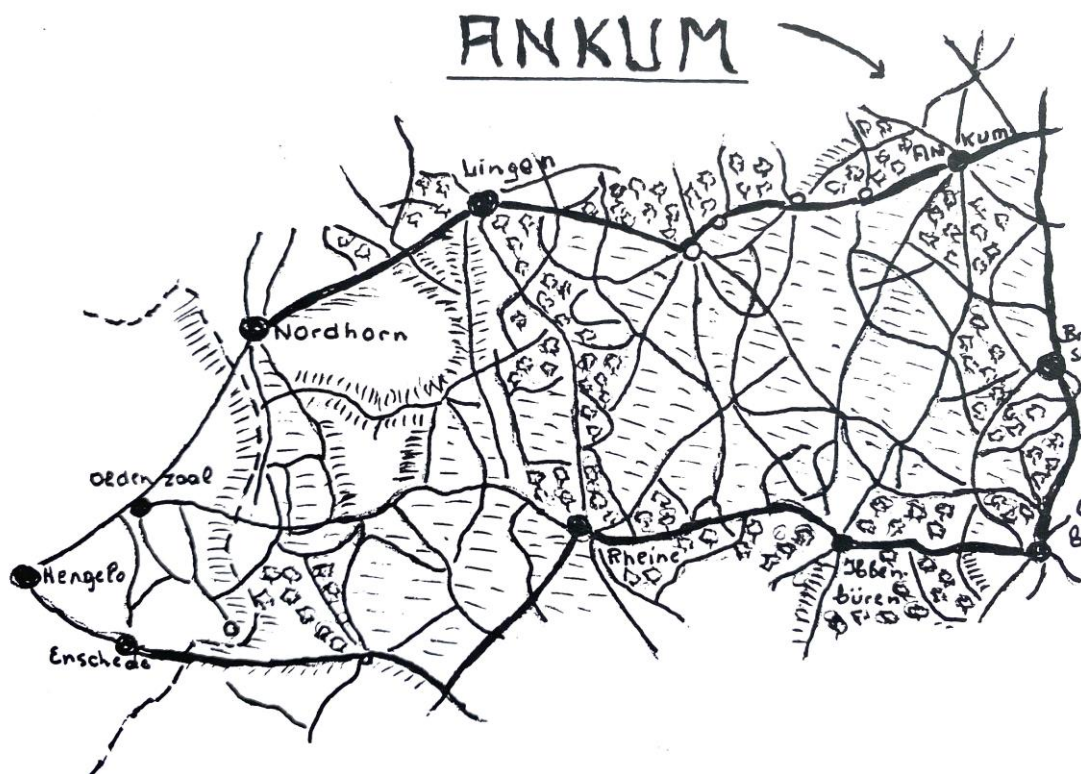
Het Graafschap Lingen werd daarna als zeventiende gebied toegevoegd aan de "Zestien Nederlanden", onder bestuur van de Stadhouder die ook Overijssel en Drenthe bestuurde. De Staten van Lingen weigerden zich echter aan te sluiten bij het verbond, dat enige Nederlandse gewesten, de noordelijke, wilden sluiten tot gezamenlijk verzet tegen de politiek van Philips de Tweede, de Zoon van Karel de Vijfde en zijn opvolger voor wat betreft het Spaanse gebied en de Nederlandse gewesten.

Het Verbond van de Nederlandse gewesten werd in 1579 gesloten en staat bekend als de Unie van Utrecht. De Staten van Overijssel gaven daarop het Graafschap Lingen in leen aan Willem van Oranje.

Lingen bleef tot 1633 in Spaanse handen. Van 1633 tot 1703 werd het als Souverein bezit van de Prinsen van Oranje aangemerkt. Na de dood van Stadhouder Prins Willem III werd Lingen tot het Pruisische deel van diens erfenis gerekend. De erkenning hiervan volgde in 1713. Sindsdien was Lingen Pruisisch, tot de Franse tijd aanbrak.

De Pruisische tijd was voor Lingen, eigenlijk voor het gehele Duitse gebied, niet bepaald rustig en welvarend. In het Duitse gebied, waartoe Oostenrijk en de Italiaanse gebieden niet meer behoorden en waaruit Zwitserland en de Nederlandse gewesten zich reeds eerder hadden losgemaakt, bestond geen Rijkseenheid. Het gebied omvatte tal van autonome Vorstendommen. De gewenste Rijkseenheid ontstond pas in 1871. Voordien was Duitsland slechts een geografisch begrip. De regeerders in die gebieden kwamen en gingen, onder andere door huwelijken, vererving, schenkingen, enz. De godsdienst twisten, machtsdrang, economische na-ijver, leidden soms tot gewapende conflicten, ook indien andere mogendheden daarbij betrokken waren. Vele van deze oorlogen en gevechten werden uitgevochten op Duits gebied. Voor de bevolking bestonden de gevolgen veelal uit armoede en onderdrukking.

Het was in deze tijd, 1765 of 1766, dat bij de familie Wessel, wonende in of nabij Ankum, een zoon werd geboren. Zijn ouders gaven hem de voornaam HARMEN. Van de familie is overigens niets bekend. Het is vrijwel zeker dat Harmen geboren werd in het Graafschap Lingen en in het Bisdom Osnabrück. Verondersteld mag worden dat de familie ook deelde in de armoede en kwelling van die tijd.

De Franse overheersing en de Napoleontische oorlogen in de periode 1792 - 1815, brachten voor het Duitse gebied ook zware beproevingen. De gevolgen waren voor de Pruisen rampzalig.

Bij de vrede van Tilsit in 1807 werd Pruisen vrijwel gehalveerd. Het oostelijk deel mocht, gekluisterd aan Frankrijk en onder loodzware materiële lasten, blijven voortbestaan. Het westelijk deel, het Westfaalse gebied, werd als het Koninkrijk Westfalen overgedragen aan Napoleons jongste broer Jerome.

In 1810 werd dit Koninkrijk Westfalen, evenals het Koninkrijk Holland, dat door Napoleon toevertrouwd was aan zijn broer Lodewijk Napoleon, bij Frankrijk ingelijfd.

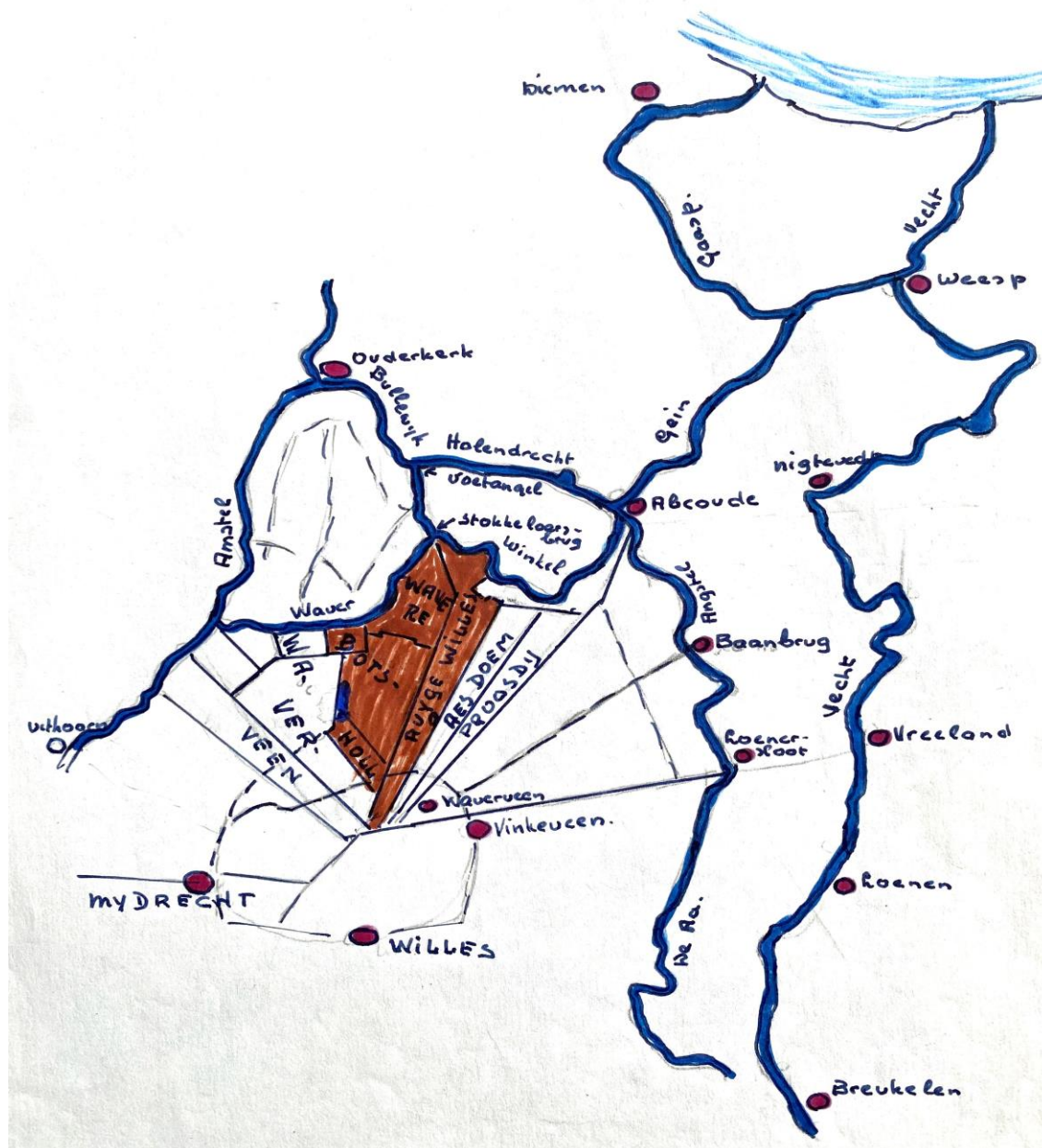
HARMEN WESSEL, geboren in Ankum, woonde in 1810, getrouwd en wel, in het Koninkrijk Holland, reeds een viertal jaren.

Willis, het heeft tegenwoordig de naam Wilnis, is ook al een oud plaatsje, liggend in de Ronde Venen, die grotendeels behoren tot de provincie Utrecht. Om de ligging wat nauwkeuriger aan te duiden kan gezegd worden dat het plaatsje ongeveer 20 km ten zuiden van Amsterdam ligt en eveneens 20 km ten noord-westen van Utrecht. In 1985 vierde Wilnis haar 900 jarig bestaan. De plaats werd in het verleden wel aangeduid als "Willis" en een andere verbastering op oude kaarten was ook wel "Willes".

Tegen het einde van de 18e eeuw leefde daar een familie genaamd "VAN 't LAM". Bij deze familie werd in 1782, 1783 of 1784 een dochter geboren, die de naam JAAPJE kreeg. De vraag of Jaapje echt in Willis is geboren, komt later nog ter sprake. Misschien was het Waverveen, maar dit is slechts een paar kilometer noordelijker. Gegevens van de familie Van 't Lam zijn met

HARMEN WESSEL KWAM NAAR HOLLAND EN TROUWDE JAAPJE VAN 'T LAM.

Hun huwelijkscertificaat had de volgende tekst:

[=====]
 [
 [Dat Harmen Wessel, J.M.]
 [van Ankum, en Jaapje van 't Lam,]
 [J.D. van Willis, beide wonende al-]
 [hier; nadat hun drie Zondagse]
 [Proclamatien onverhinderd waren gegaan,]
 [door Schout en Schepenen van Waveren,]
 [Botsholl en Ruige Wilnisse in wettige]
 [Echt zijn bevestigd, certificere ik]
 [ondergeschreven Secretaris van voorze.]
 [Gerechte.]
 [
 [Actum de 2de Dirk Holland]
 [februari 1806]
 [D.H.]
 [=====]

Opmerkingen:

1. De tekst is t.a.v. de spelling aangepast.
2. Een kopie is opgenomen hieronder of op de volgende tussenpagina.
3. Zie voor de ligging van de gemeente Waveren, Botsholl en Ruige Wilnisse het voorgaande schetsje van Willis.
4. Een toelichting staat op de volgende pagina.

(adon)
 at Harmen Wessel J.M.
 van Ankum, en Jaapje van 't Lam
 J.D. van Willis, - beide wonende al-
 hier; Nadat hunne drie Zondagse
 Proclamatien onverhinderd waren gegaan
 Door Schout en Schepenen van Waveren
 Botsholl & Ruige Wilnisse in Wettigen
 Echt zijn Bevestigd, Certificere ik
 Ondergeschreven Secretaris van Voorz.
 Gerechte.
 Actum den 2de
 februari 1806.
 Dirk Holland

DE GEMEENTE WAVEREN, BOTSHOLL EN RUIGE WILNISSE.

De tekening die eerder werd opgenomen met de aanduiding "WILLIS", is een overtrek van een kaart uit de 18e eeuw. Wilnis en andere omliggende plaatsen zijn er op aangegeven en ook de gebieden Waveren, Botsholl en Ruige Wilnis, die samen een gemeente vormden. De naam gemeente werd nog niet zolang gebruikt, eerder werd zo'n gebied "Schoutsambt" genoemd, omdat het het rechtsgebied van een Schout was.

Het was een Graaf van Holland of een van zijn "Baljuws" die de Schout benoemde. De gemeente Waveren, Botsholl en Ruige Wilnis behoorde in die tijd namelijk tot het Graafschap Holland. In de Ruige Wilnis, een smalle strook moerasgebied ten oosten van Waveren en Botsholl, werd ooit in het midden de grenslijn getrokken die daar de oostelijke grens vormde van het Graafschap Holland en de westelijke grens van 't Sticht, nu te noemen de provincie Utrecht.

De Schout werd bij het bestuur van zijn rechtsgebied bijgestaan door Schepenen. Dit college was min of meer te vergelijken met de Colleges van Burgemeester en Wethouders van nu. Een belangrijk verschil was evenwel dat de Schout ook belast was met opsporing, vervolging en berechting van strafbaar gestelde feiten. Slechts in zeer ernstige gevallen geschiedde de berechting door de Baljuw, een naaste medewerker van de "Landheer" van het betrokken gebied. Het gebeurde soms dat die zelf het vonnis wees.

Het gehele gebied van die gemeente behoort thans tot de provincie Utrecht. Op provinciale kaarten van die provincie komen de namen Waver(en) en Botsholl nog wel voor. De Ruige Wilnis meestal niet. De grenzen van dat gebied liggen, althans voor een belangrijk deel, in de Vinkeveense Plassen.

HET HUWELIJKSCERTIFICAAT VAN HARMEN EN JAAPJE.

Uit het huwelijkscertificaat, dit enigermate op de voet volgend, blijken de volgende punten:

- a. Ten tijde van zijn huwelijk voerde Hendrik de geslachtsnaam WESSEL.
- b. De letters J.M. achter de naam Wessel en J.D. achter de naam Van 't Lam betekenen respectievelijk Jongeman en Jongedochter en geven aan, dat de betrokkenen niet eerder gehuwd waren. Was dit wel het geval geweest dan had men de uitdrukkingen weduwna c.q. weduwnaar gebezigd.
- c. De aanduidingen "van Ankum" c.q. "van Willis" slaan wel op de geboorteplaatsen, echter in de betekenis van "geboren in of in de omgeving van.....". De grenzen van gebieden waren veelal niet precies, of in het geheel niet vastgesteld. In zo'n geval werd bij geboorten op het platteland steeds de naam van een nabij gelegen stad of dorp vermeld.
- d. Harmen en Jaapje woonden beiden ten tijde van de kennisgeving van hun huwelijksvoornemen, in de gemeente waar zij huwden.
- e. Zij konden pas trouwen nadat hun drie zondagse Proclamaties onverhinderd waren gegaan. Hieruit blijkt dat ook vroeger een openbare afkondiging van het voorgenomen huwelijk nodig was, dit om anderen de gelegenheid te geven wettelijke bezwaren tegen het huwelijk kenbaar te maken. Thans worden de huwelijksvoornemens vanwege de ambtenaar van de Burgerlijke Stand afgekondigd. De drie Proclamaties t.a.v. het huwelijk van Harmen en Jaapje dienden op zondag plaats te vinden. Dit geschiedde wellicht aan het Ambtsgebouw van de Schout. Voor ons echtpaar gingen zij onverhinderd. Er werden dus geen beletselen kenbaar gemaakt.
- f. Het waren de Schout en Schepenen van de Gemeente Waveren, Botsholl en Ruige Wilnis die Harmen en Jaapje in de "wettigen echt bevestigden". Het huwelijk werd dus gesloten overeenkomstig de wettelijke voorschriften, door de wet erkend en onderhevig aan de wettelijke verplichtingen en rechten.
- g. De bevestiging van het huwelijk werd gecertificeerd, dit is openbaar gemaakt door de

Secretaris van het Schoutsgerecht, Dirk Holland. Wie de handtekening van Dirk Holland op het Certificaat beziet zal vermoedelijk mede van mening zijn dat hij de openbaarmaking behandelde als een blij gebeuren. De vermelding "Actum de 2de februari 1806" geeft aan dat de bekendmaking plaatsvond op de dag van het gebeuren. Harmen Wessel en Jaapje van 't Lam trouwden derhalve op 2 februari 1806 en dat was op een zondag.

Tot zover wat bijzonderheden ten aanzien van het Certificaat van het huwelijk van de Stichters van onze familie Wesseling. Bij de aangetroffen bescheiden werd niets aangetroffen betreffende een Kerkelijk Huwelijk. Het lijkt echter zeer onwaarschijnlijk dat dit niet heeft plaatsgevonden. Gelet op de religiositeit van het nageslacht moet het een Katholiek huwelijk geweest zijn.

Het was overigens in die tijd, ook daarvoor, niet ongewoon dat man en vrouw gingen samenwonen, zonder in het huwelijk te treden. In dat geval werd gezegd dat de betrokkenen "getrouwd waren over de puthaak". Het "duurzaam samenwonen" van nu klinkt toch anders.

Dit was het Burgerlijk Huwelijk van de Stichters van onze familie Wesseling. Er moeten nog tal van vragen beantwoord worden.

DE AKTE VAN INDEMNITEIT.

Bij de aangetroffen bescheiden betreffende Harmen Wessel en Jaapje van 't Lam bevond zich ook een "Akte van indemniteit". Andere namen voor zo'n akte zijn: borgbrief, ontlastbrief of garantiebrieven. Hier volgt de tekst:

[=====]
[*Het gemeentebestuur*]
[*van Waveren, Botsholl en Ruige Wilnisse*]
[*certificeert bij deze, dat ingevallen*]
[*Harmen Wessel te eniger tijd tot armoede*]
[*geraakt, hij ten allen tijde dezelfde onder-*]
[*stand zal genieten, alsof hij een Inboorling*]
[*dezer plaats ware, en dat armoedezorgeren*]
[*zijner woonplaats in der tijd hiervan door*]
[*die van deze Gerechte zullen geïndemneert*]
[*worden.*]
[*Actum Waveren, Botsholl en Ruige Wilnisse.*]
[*Den 25en Augustus 1806.*]
[]
[*Ter ordonnantie voornoemd*]
[*D. Holland*]
[*Secretaris*]
[=====]

Uit deze Akte van Indemniteit blijkt dat er in de jaren rond 1800 in de gemeente Waveren, Botsholl en Ruige Wilnisse een, we zouden nu spreken van een "bijstandsregeling" was voor degenen die tot armoede waren geraakt. De meeste gewesten kenden deze regeling. De invoering ervan vond plaats aan het einde van de 17e eeuw.

 Het Gemeentebestuur
 van Waveren Botskoll & Quigewilnisje
 bevestigende by Dooden, Dat ingevallen
 Harmen Wessel die eenige tyd tot armoede
 geraakte, die van denzelfden Onder-
 stand zal genieten, als of hy een Inboorling
 dezer plaats ware; en dat de verzorgeren
 zyner woonplaats in die tyd daar van door
 die vandesen gezette Zullen geïndemneert
 worden.
 Actum Waveren Botskoll & Quigewilnisje
 Den 25^{en} Augustus 1806.
 Ter Ordonnantie Voornoemd
 Holland
 Secretaris

Bestrijding van armoede werd reeds eeuwenlang beoefend. Het geschiedde door godsdienstige-, humanitaire-, liefdadigheidsinstellingen, maar ook door particulieren en -waarschijnlijk in de laatste plaats- door overheden.

Dat plaatselijke overheden er aan deelnamen, al of niet op aanwijzing van hoger gezag, betekende nog niet dat die overheid alle maatregelen trof om de armoede bij de inwoners weg te nemen. Een van overheidswege gegeven aanwijzing van personen, die als "armoedezorgeren" in eerste instantie de taak hadden, indien het nodig was, de tot armoede geraakten onderstand te verlenen, is op zich al een maatregel tot bestrijding van armoede. Bekend is bijvoorbeeld dat in vroeger tijden "huisbazen" werden aangewezen om voor onderstand te zorgen aan hun huurders, indien bij hen sprake was van armoede. De grondgedachte hiervan was misschien dat de huisbaas als eerste de armoede bij zijn huurders kon onderkennen, bijvoorbeeld omdat de huur niet betaald werd of huurachterstand ontstond.

Armoede is een zeer vaag begrip. Het is wel omschreven als: "een toestand van duurzaam gebrek aan bevredigingsmiddelen"; ook wel: "dat arm is degene die niet in zijn normale behoeften kan voorzien". Uit deze omschrijvingen blijkt ook wel dat normen tot het vaststellen van armoede vaag zijn.

Voor al in de geïndustrialiseerde landen zijn de normen steeds aangepast aan de welvaartstoename. In die landen is bestrijding van armoede thans een probleem op wereldniveau. Ontwikkelingshulp aan "arme landen" is een onderdeel van die bestrijding heden ten dage.

Om terug te keren tot de "Indemniteitsakte", afgegeven voor Harmen Wessel, hieruit valt af te leiden, dat de "inboorlingen" van de gemeente Waveren, Botsholl en Ruige Wilnis, recht hadden op onderstand als zij in armoedetoestand geraakten. Met een inboorling der gemeente werd bedoeld degene die in de gemeente geboren was en daarin woonde of er woonachtig geweest was. De inboorling behield dat recht op onderstand, gedurende een vastgestelde tijd, ook als hij elders ging wonen.

Zou hij in zijn nieuwe woonplaats tot armoede geraken, dan kreeg hij, indien dit nodig was, onderstand van de armoedezorgeren in die woonplaats, maar deze steunverleners werden door de administratie van de gemeente waar de akte was afgegeven, geïndemneerd en dit wil zeggen schadeloos gesteld.

Uit niets is kunnen blijken, dat Harmen Wessel ooit in een zodanige armoede toestand is geraakt, dat hij een beroep heeft moeten doen op de armenzorg in zijn woongebied.

De indemniteitsregeling was in feite niet de regeling die het verlenen van onderstand mogelijk maakte. Die was er al veel eerder. Het was meer de regeling die antwoord gaf op de vraag: "Wie zal dat betalen?".

In de laatste jaren van de 17e eeuw heerste er in onze toch als rijk bekend staande gewesten armoede, althans onder delen van de inwoners. Mensen die daarvan te lijden hadden trokken van plaats naar plaats op zoek naar iets beters. De plaatselijke overheden voelden niets voor de komst van armlastige nieuwkomers, aan wie onderdak en onderhoud verleend moest worden. Er werd daarom een besluit genomen dat nieuwe bewoners slechts werden toegelaten als zij in het bezit waren van een bewijs, afgegeven door het burgerlijk of kerkelijk (arm)bestuur van de plaats van herkomst, waaruit bleek dat zij niet ten laste zouden komen van die instellingen in de nieuwe woonplaats. Dit bewijs werd de akte van indemniteit.

Het zal misschien zijn opgevallen, dat de Akte van Indemniteit niet aan Harmen Wessel verleend werd bij zijn huwelijk, op 2 februari 1806, maar ruim 6 maanden later, op 25 augustus 1806. Bedenkbare redenen daartoe zijn, dat het gemeente bestuur eerst heeft willen zien of Harmen en Jaapje in de gemeente bleven wonen, althans voorlopig. Ook mogelijk is dat bij dit soort regelingen een voorgeschreven tijd bepaald was. Er zijn nu ook wetten waarop een bepaald recht van de burger pas ingaat na een termijn van 6 maanden. Het is ook mogelijk dat die termijn in acht moest worden genomen om de "inboorlingen" van de plaats voldoende gelegenheid te geven mogelijke bezwaren kenbaar te maken. Het ging uiteindelijk toch over een "bepaalde" gelijkstelling met hen. Het verschil namelijk tussen Harmen Wessel en iemand die geboren was in die gemeente, bestond uit het feit, dat de laatste door zijn geboorte daar "inboorling" was geworden en dat Harmen dit nimmer kon worden. Of die "gelijkstelling" later voor Harmen nog consequenties heeft gehad, komt bij het onderwerp "Nationaliteit" ter sprake.

Een ander punt dat mogelijk is opgevallen bevat het feit dat in de Akte van Indemniteit uitsluitend Harmen Wessel genoemd wordt en nergens zijn vrouw Jaapje van 't Lam. Hoewel ook hier het antwoord wat speculatief moet zijn, mag in beginsel wel worden aangenomen dat "het niet nodig was haar te noemen".

Eerstens was Jaapje, door de wetten van toen, door haar huwelijk met Harmen "niet handelingsbekwaam". Tweedens zou Jaapje indien zij alleenstaande in armoede zou komen te verkeren, nog steeds een beroep kunnen doen op het "inboorlingschap" van de plaats waar zij geboren was. Was dit Willes? Was het Waverveen? Uit deze vragen blijkt wel dat er enige twijfel over bestaat. Die twijfel komt later ter sprake. Er is ook twijfel over de vraag of Jaapje en eventueel ook Harmen ooit verhuisd zijn van bijvoorbeeld Wilnis naar een plaats in de gemeente Waveren, Botsholl en Ruige Wilnis. Bezieet men oude kaarten van die gemeente dan zijn er geen plaatsjes te ontdekken die als een "plaatsje" kunnen worden aangemerkt. Misschien Waverveen. We zullen zien.

Deze reeds eerder gestelde vraag moet toch maar eens bekeken worden. Men kan het Harmen en Jaapje niet kwalijk nemen dat zij geen brief, boekje of ander geschrift hebben nagelaten, waarin alles daaromtrent nauwkeurig was opgetekend. Het is niet uitgesloten dat zij de kunst van het schrijven niet of niet voldoende machtig waren. Anderen, die wel goed konden schrijven, hebben zulke gebeurtenissen, niet in het bijzonder die van Harmen en Jaapje, maar veel meer in algemene zin, wel vastgelegd. Daarvan gebruikmakend is het misschien mogelijk, toch een beeld te scheppen van hoe het gegaan kan zijn. Het blijft natuurlijk wel wat speculatief.

Harmen Wessel was beslist niet de eerste "Hollandgänger", zo noemden de Pruisen, Westfalen en anderen uit het Duitstalig volk hun landgenoten, die zodra de winter voorbij was, hun vee en kleine kinderen, zo ze die hadden, onder de hoede van vrouw of moeder achterlieten om in het westen wat extra's te verdienen. Zij kwamen te voet naar onze gebieden over wegen en paden.

"Poepenpaden", zo werden de paden genoemd en degenen die er gebruik van maakten, hadden hier de naam "Poepen" verkregen. Het was een scheldnaam voor mensen van een bepaalde groep die men beschouwde als minder beschaafd dan zichzelf, een mof, een Westfaler. In Zeeuws-Vlaanderen werd er een Belg mee bedoeld en in Groningen een Katholiek, aldus de Grote Van Dalen.

De Duitsers kwamen in grote getalen om in ons land te werken als grasmaaier, zaaier, oogster, turfsteker, turfbaggeraar of een ander soort veenwerker. Ook andere vaklieden kwamen: schrijnwerkers, stucadoors, klokkenmakers, suikerbakkers en vele anderen.

Algemeen wordt geacht dat de eerste gastarbeiders vooral de grasmaaiers waren. Zij kregen de naam van "hannekemaaiers".

Het was de huisvrouwen opgevallen, dat het textiel dat de lieden uit het oosten droegen, van betere kwaliteit was dan wat hier te krijgen was. Aan hen werd dan ook veelvuldig gevraagd wat linnen of textiellapjes mee te nemen, als zij het volgende jaar weer kwamen werken. Handige lieden hadden hier wel oren naar. Zij kwamen terug met enorme pakken textiel op hun rug en lappen over hun armen. Zij bemerkten dat met de verkoop van linnen en ander textiel meer te verdienen viel dan met werken. Als marskramers reisden zij meerdere keren per seizoen heen en weer.

In Friesland kregen zij de naam van "lapkepoepen". Sommige vestigden zich in kleine, maar steeds groter wordende winkels.

Menig stichter van de zeer grote textielwinkels van nu, is ooit als "lapkepoep" begonnen.

Verondersteld mag worden dat Harmen Wessel ook over de paden die hiervoor bedoeld zijn, te voet naar ons land is gekomen. Niet bekend is wanneer hij daarmee is begonnen, waar hij aanvankelijk terecht kwam, of hij steeds terugging naar huis en wat voor werk hij verrichtte, enz.

Niet waarschijnlijk is dat hij textiel-marskramer was, of suikerbakker. Hij zal wel in het veen aan het werk gegaan zijn en gelet op het feit dat een belangrijk deel van zijn nageslacht ook in de turfmakerij terecht kwam, is er ten aanzien van Harmen wel een zeer grote mate van waarschijnlijkheid aanwezig.

Over die veenwerkers kan gezegd worden dat het thuisfront hen niet in de steek liet. Er werd gewaakt over hun geestelijke en materiële belangen. De katholieke turfgravers uit Lingen en omstreken kregen van hun pastores het advies alleen naar die Nederlandse veengebieden te gaan waar zij hun kerkelijke verplichtingen konden nakomen. Later, in 1820, werd dit voor de verveners van Dedemsvaart aanleiding een Rooms Katholieke Kerk voor de Duitse veenarbeiders te bouwen. Zij vreesden dat de bekwame veenarbeiders uit Lingen en omstreken naar een ander gebied zouden gaan.

Reispredikanten bezochten de veenarbeiders in hun hutten en verzorgden ook diensten voor hen in de Nederlands Hervormde Kerken.

De Duitse geestelijkheid hield ook de materiële belangen van hun mensen in het oog. Zij adviseerden hen: een kasboek bij te houden om te voorkomen dat de winkelier niet met dubbel krijgt schreef; het spek gezamenlijk in Duitsland te kopen omdat het daar goedkoper was; een vertrouwensman te kiezen die voor de aanvang van het werk het loon met de baas vaststelde en dagelijks met de baas het verrichte werk moest opmeten.

Het waren ook de geestelijken die in bepaalde gevallen aandrongen de hutten waarin de arbeiders verbleven te verbeteren: de gaten en kieren dichten, meer verversingen van stro, meer dekens, enz. Zij maakten de werkgevers duidelijk, dat gedwongen winkelnering een wantoestand was; dat uitbetaling van het verdiende loon in Hollands geld moest plaatsvinden en niet, zoals soms gebeurde aan het einde van de campagne in Duitse marken, waarbij de baas dikwijls een paar procenten koersvoordeel in zijn zak stak.

Uit het feit dat Harmen Wessel een in het laagveengebied geboren vrouw ontmoette, er mee trouwde en met haar in zo'n gebied ging wonen, blijkt vrijwel met zekerheid, dat Harmen Wessel ook voor zijn huwelijk in het laagveengebied heeft gewerkt. Open vragen zijn of hij dit lang gedaan heeft en of hij voor zijn huwelijk steeds seizoenarbeider is geweest.

Er was nogal wat verschil tussen het werken in het hoogveen of in het laagveen. Hoogveen was vooral in het oosten van ons land, oostelijke delen in Groningen, Drenthe en ook Noord-Brabant.

Laagveen vooral in het westen, zeer grote delen van Zuid-Holland, Noord-Holland, Utrecht.

In een volgend hoofdstuk wordt wat meer aandacht besteed aan de turfwinning. Uit de vorige alinea mag echter nog niet worden afgeleid dat het werken in het laagveen zwaarder was dan in het hoogveen. Er zijn evenwel boeken die vermelden dat vooral het veenbaggeren, dat ook wel veentrekken genoemd werd bijzonder zwaar was en dat tot dit zware werk slechts de "sterke Duitsers" in staat waren. Verondersteld mag worden dat Harmen Wessel tot dit soort mensen behoorde.

En Jaapje van 't Lam? Heeft zij ook in de veenderij gewerkt? Met enig voorbehoud mag worden aangenomen dat dit wel het geval was. In die tijd en in die gebieden werkten veel vrouwen, gehuwden en ongehuwden, mee aan het maken van turf. Zij behoefden wel niet het allerzwaarste werk te verrichten, maar ook het lichtere werk was meestal zwaar genoeg. Men moet bedenken dat het werk in de veenderijen ook toen, althans voor het merendeel, werk was dat tegen "tariefloon" verricht werd. Dit betekende dat al hetgeen de vrouwen of oudere meisjes verrichtten ten goede kwam, hetzij in dagloon, hetzij in tariefloon, aan zichzelf of aan hun echtgenoot of vader.

Het kan haast niet anders of we moeten concluderen dat van "Onze Stichters" zowel de man, Harmen Wessel, als de vrouw, Jaapje van 't Lam, hardwerkende mensen geweest zijn, die hun brood verdienden in de turfwinning.

Al bij al, is er nog geen antwoord op de vraag, hoe zij elkaar ontmoet hebben. Het is natuurlijk eigenaardig, dat men zich dit afvraagt, meer dan 180 jaar na dato. Is het de blijdschap van "te zijn of niet te zijn"? Is het respect, eerbied, dankbaarheid? Of is het hobby? Wat doet het er toe!

Wilnis, de plaats of de omgeving waarin volgens het eerste bescheid dat ter kennis kwam, Jaapje van 't Lam geboren was, vierde in 1985 het 900-jarig bestaan van de plaats.

Ter gelegenheid van die herdenking werd een boek geschreven, dat de titel kreeg "Van Wildernis tot Ronde Venen". Het gebied rond Wilnis, Mijdrecht, Vinkeveen, Waverveen en een aantal andere plaatsen, samen de Ronde Venen vormend, is er op prachtige wijze in beschreven. Zeer veel aspecten komen er in naar voren, onder deze ook de honderden jaren verving. Een passage daaruit: "Het trok veenarbeiders aan uit andere streken. Eerst uit de Gelderse Vallei. Daarna waren het vooral Duitse seizoenarbeiders die hier 's zomers werk zochten. Ook van hen liep een aantal tegen een aardig meisje uit de Ronde Venen aan, trouwde en vestigde zich hier.

Zo kwamen in de bevolkingsregisters van deze streek namen terecht als ". Het waren Duits aandoende namen. Zo ging het dus in de Ronde Venen en waarom zou het tussen Harmen en Jaapje anders gegaan zijn. Het "tegen aanlopen" zal door de auteurs wel figuurlijk gebezigd zijn, maar kon het ook niet een beetje letterlijk gebeuren als het aardige meisje uit de Ronde Venen bereid was een sterke, vakbekwame en in haar ogen ook aardige Duitser "tegen zich aan liet lopen"?

Wel, wie in de familie durft er aan te twijfelen, dat Jaapje van 't Lam niet behoorde tot een van de "aardige meisjes uit de Ronde Venen"? Zo aardig zelfs was zij, dat Harmen Wessel nadat hij tegen haar was "aangelopen", zijn Heimat vergat, haar trouwde en bij haar bleef in Holland.

Dat Harmen Wessel "sterk en vakbekwaam" moet zijn geweest kwam reeds ter sprake. Hij moet ook aardig zijn geweest. Ware dit niet het geval dan zou Jaapje hem ongetwijfeld hebben laten lopen maar niet "tegen zich aan".

WAAROM TROUWDEN HARMEN EN JAAPJE MET ELKAAR?

In feite is dit een absurde vraag, misschien ook een onbescheiden. In het voorgaande kwam reeds ter sprake op welke mogelijkheid zij elkaar hebben kunnen ontmoeten. Elke ontmoeting leidt natuurlijk niet zo maar tot een trouwpartij. Maar Japie en Harmen trouwden wel met elkaar, op 2 februari 1806.

Stellen we de vraag anders dan komen we misschien meer te weten. Eerst echter dit. Uit later bekend geworden gegevens, ze komen nog ter sprake, bleek dat op de huwelijksdag Harmen 39 jaar was en Jaapje 23. De vraag is nu: Waren er misschien omstandigheden, geschikt om het huwelijk tussen Jaapje en Harmen te bevorderen?" Ja, die waren er wel, buiten beschouwing gelaten dat de allerbelangrijkste DE LIEFDE geweest zal zijn en daar geloven we stellig in. Uitgaande van de veronderstelling dat ook Jaapje in de veenderij werkte, dan deed zij dit met haar vader, een oudere broer, zo zij die had, of een ander. Het is namelijk niet voorstelbaar dat een vrouw in haar eentje al het zware werk in de veenderij kon verrichten. Kan zij niet op 23 jarige leeftijd het verlangen hebben gekoesterd naar zelfstandigheid in werk- en gezinsomstandigheden, met een haarsinziens geschikte vaste partner?

Voor Harmen zijn nog meer veronderstellingen mogelijk. Had hij wel zin om tijdens de wintermaanden, waarin toch niet veel te werken viel in de veenderij, terug te gaan naar zijn familie in Duitsland? Was het feit dat op zijn geboortegrond toch weer een oorlog werd uitgevochten een reden om maar hier te blijven? Was het de angst dat hij als "vrij jongen" door de generaals van Napoleon uitverkozen zou worden om maar soldaat te worden?

Er zijn nog tal van motieven te noemen die mogelijk een rol gespeeld hebben. We zullen het er maar op houden dat beiden meenden hun ware partner te hebben gevonden. Het is wel belangrijk te weten dat het in hun tijd ook niet was "rozengur en maneschiin" was. Zij leefden in een tijd die in de geschiedenisboeken bekend is gebleven als "De Franse tijd".

DE FRANSE TIJD.

De Franse tijd, de periode aan het einde van de 18e eeuw en het begin van de 19e eeuw, bracht over Europa veel ellende en ook wat goeds. Het feit dat Harmen en Jaapje en met hen allen die ons land bevolkten, door een beslissing van Napoleon Frans onderdaan werden, vormt het motief enige aandacht aan die periode te besteden.

Tot aan de Franse Tijd werden landen, staten, staatjes, enz. vrijwel allen bestuurd op absolutistische wijze. De heerser bezat onbeperkte macht. De gangbare mening was dat de Vorst zijn gezag ontleende aan God en slechts aan God verantwoording verschuldigd was. Er heersten "standen" systemen. De adel en de geestelijkheid vormden de eerste en de tweede stand. Dit waren de bevoorrechte groepen. De hiertoe behorenden waren benoembaar tot bestuurs- of andere functies, hadden vrijdom van belasting, genoten zogenaamde "heerlijke rechten", zoals jachtrechten, recht op pont- en veerrechten, recht op hand- en spandiensten die gratis dienden te

worden verleend door het gewone volk, recht op afzonderlijke rechtsprocessen, enz.

Het is niet zo dat iedere edele of geestelijke tot de "rijkeren" behoorde. Vooral de landadel en lagere geestelijkheid telden ook veel arme lieden. In belangrijke rechtsgebieden werd het bestuur door de Vorsten toevertrouwd aan de hogere adel en geestelijkheid. Het kwam wel voor dat hoge edelen probeerden het hun verleende bestuursrecht erfrechtelijk te maken. Een der Europese Vorsten besloot om die reden het bestuur te leggen in handen van hoge geestelijken, die meestal geen kinderen hadden om hen op te volgen.

In de grote steden had zich in de loop der tijden een "derde" stand ontwikkeld. Het was de meer gegoede burgerij. Deze derde stand genoot echter niet de voorrechten van de eerste en de tweede stand.

De grote massa van het volk, vooral op het platte land, had vrijwel geen rechten, wel plichten, bij voorbeeld:

- ten aanzien van het centrale en het plaatselijke gezag: het betalen van belasting;
- ten aanzien van de adel: het gratis verrichten van "herendiensten", ondermeer onderhoud van wegen, van bruggen en het verrichten van andere hand- en spandiensten;
- ten aanzien van de geestelijkheid: het voldoen aan de "tiendenplicht" wat betekende het afstaan van veldvruchten en gewasoogsten, van jonge lammeren of andere jonge dieren, meestal tot een tiende gedeelte;
- vele boeren stonden tot de landeigenaar zelfs nog in de verhouding van "lijfeygenen".

Reeds veel eerder maakten vooruitstrevende denkers kenbaar dat veranderingen in het maatschappelijk stelsel gewenst en nodig waren. De belangrijkste wensen waren: regeren bij de gratie van het volk; scheiding van staatsmachten, te weten de wetgevende macht, de uitvoerende macht en de rechterlijke macht; scheiding tussen kerk en staat; vrijheid van godsdienst; vrijheid van meningsuiting; gelijkheid van productie, invoer en uitvoer.

Het uitblijven van grotere volksinvloed op het bestuur en blijvende bevoorrechtiging van de hogere standen, in veel gebieden gepaard gaande met financiële noden en zwaardere lasten voor de volksmassa, leidden tot groeiende ontevredenheid.

Op 14 juli 1789, toen de Parijzenaars vreesden dat de eerste pogingen tot democratisering van het bestuur ongedaan zouden worden gemaakt, kwamen zij in opstand en bestormden de "Bastille" de oude gehate staatsgevangenis in de stad. De Franse Revolutie was uitgebroken. Het werden woelige jaren met bestuursvormen van wisselende machten. Vele hoofden vielen onder de guillotine, ook dat van de Franse Koning Lodewijk XVI en zijn echtgenote Marie Antoinette.

De vraag kan gesteld worden wat Harmen Wessel en Jaapje van 't Lam met de Franse Revolutie te maken hadden. Het is hoogst onwaarschijnlijk dat zij in Parijs vertoefden en op de barricaden stonden. Zeker is evenwel dat zij in 1810 wel tot Frans onderdaan werden bestempeld.

De Franse Revolutie beoogde behalve maatschappij vernieuwing ook een betere financiële positie, meer machtsinvloed en meer grondgebied voor Frankrijk. Frankrijk moest weer een grote wereldmogendheid worden. De soldaat Napoleon Bonaparte, die reeds op jeugdige leeftijd snel opklom tot generaal en daarna zichzelf in 1804 kroonde tot Keizer der Fransen, slaagde bijna. Hij kon Engeland niet bereiken en slaagde er niet in de Russen te overheersen. In 1813 werden de Franse legers door de geallieerde troepen verslagen in de volkerenslag bij Leipzig. Dit betekende het einde van de Franse overheersing. Napoleon, verbannen naar het eiland Elba, ontvluchtte in 1815 en trachtte Frankrijk weer te redden. Zijn troepen werden wederom verslagen, nu in de slag bij Waterloo. Verbannen op het eiland St. Helena, overleed Napoleon in 1821.

De Franse periode had velerlei gevolgen voor de Europese volken. Ten aanzien van onze Republiek der Verenigde Nederlanden waren enkele ervan:

- Het aantal aanhangers van de door de Fransen gepropageerde vernieuwingen, onder de leuze: "Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap", nam steeds toe. Zij noemden zich "Patriotten" of "Bataven".
- Reeds in 1792 veroverden de Fransen de Zuidelijke Nederlanden en trokken ook Holland binnen. De Zuidelijke Nederlanden waren in feite Oostenrijks bezit, omdat ze behoorden tot de erfenis, die toekwam aan de Oostenrijkse tak van het Huis Habsburg. De Oostenrijkers versloegen de Fransen en die waren gedwongen zich terug te trekken, ook uit Holland.
- In 1794 vielen de Franse troepen weer de Zuidelijke Nederlanden binnen, versloegen nu de Oostenrijkers en trokken over de bevroren rivieren Holland binnen, omdat daar meer materiaal en voedsel voor het leger te vorderen was.

In Holland en de overige gewesten van de Republiek voelde men niets voor een oorlog met Frankrijk. Aan de Franse Generaal werd een wapenstilstand aangeboden, maar deze weigerde te onderhandelen met een regering van alleen maar edelen en hoge geestelijken. Dit betekende het einde van de Republiek der Verenigde Nederlanden. In een omwenteling, die geschiedde zonder bloedvergieten, stichtten de Patriotten de Bataafse Republiek. In de Bestuurscolleges, plaatselijk, gewestelijk en centraal, namen ook representanten uit "het volk" zitting.

Bij de vredesonderhandelingen in 1795 te Den Haag bleek dat de Franse troepen hun "Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap" niet voor niets brachten. Wilde de Bataafse Republiek onafhankelijk blijven, dan diende hiervoor te worden betaald ten gunste van Frankrijk, door: gebiedsafstand, o.a. Staats-Vlaanderen (het huidige Zeeuws-Vlaanderen) en Staats-Limburg; stationering van legereenheden, o.a. te Vlissingen; betaling van oorlogsschatting van 100 miljoen; het in standhouden van een leger van 25.000 man; het aangaan van een aanvallend en verdedigend verbond met Frankrijk. Bovendien moest de Republiek de kosten dragen van alle op haar grondgebied verblijvende Fransen en deze voorwaarde kostte vele miljoenen.

De zwaarst wegende voorwaarde was het verbond met Frankrijk. Hieruit vloeide voort inmenging in de oorlog tussen Frankrijk en Engeland. De Engelsen legden daarop de Hollandse zeevaart stil, namen de meeste koloniën in bezit en de overzeese handel werd aan de Republiek onmogelijk gemaakt.

Volledigheidshalve moet vermeld worden dat dergelijke veldtochten zich niet beperkten tot de Nederlanden. Ook het Noord-Westelijk gebied van Duitsland werd bezet. De geboortegrond van Harmen Wessel kwam eveneens onder Franse heerschappij. De overwonnen gebieden die niet bij Frankrijk werden ingelijfd, maar (voorlopig) hun zelfstandigheid behielden, raakten echter zodanig aan Frankrijk verbonden dat ze "vazalstaten" genoemd werden.

Nadat Napoleon door middel van een staatsgreep in Frankrijk de macht in handen had, bracht hij orde, rust en een sterk centraal gezag. Het recht werd vereenvoudigd en in wetboeken bijeengebracht. De gelijkheid voor een ieder kreeg daarbij een belangrijke rol. Volksinvloed en vrije meningsuiting, eveneens leuzen bij de Franse Revolutie, werden door Napoleon niet aanvaard.

Tegenover zijn tegenstanders voerde hij een politiek van verzoening; van de vazalstaten eiste hij steeds belangrijke financiële offers. Na zijn kroning tot Keizer groeide Napoleon uit van de "redder" van Frankrijk tot een eierzuchtig "despoot", die streefde naar wereldheerschappij. Aan dit streven offerde hij duizenden mensenlevens op.

De Bataafse Republiek werd in het jaar 1806, het jaar waarin de stichters van onze familie Harmen Wessel en Jaapje van 't Lam in het huwelijk traden, op bevel van Napoleon omgevormd tot het Koninkrijk Holland. Napoleon verlangde dat een deputatie van de Republiek hem onderdanig kwam verzoeken te willen toestaan dat zijn broer Lodewijk Napoleon Koning van Holland werd.

Ook in andere vazalstaten: Spanje, Italië, Duitsland, werden soortgelijke veranderingen

doorgevoerd. De koningskronen deelde Napoleon uit aan zijn naaste familieleden. Deze gekroonde hoofden bleven echter, ingevolge het in 1806 gesloten Napoleontisch familie-statuuut, ondergeschikt aan de Keizer en dienden het belang van Frankrijk op de voorgrond te stellen. De Keizer beschouwde hen als prefecten van afhankelijke gebieden.

Deze gebieden verloren meer en meer hun eigen karakter ten aanzien van bestuur en wetgeving. Napoleon gaf aan zijn familie als speciale opdracht mee de handhaving van het continentale stelsel, waarbij elk handelsverkeer met Engeland was verboden. Napoleon meende op deze wijze Engeland te kunnen dwingen tot overgave. Het leidde echter slechts tot sterke verarming in de handelsgebieden van het continent.

In aanzienlijk mindere mate trad deze verarming op voor de bedrijfsbezigheden, gericht op de binnenlandse productie. De hoge prijzen van de producten stimuleerde sterk tot ontginning van de beschikbare gronden. Ongetwijfeld was dit ook van toepassing op de "turfwinning". Moeilijk in te schatten is of en in welke mate dit een gunstige situatie betekende voor Harmen en Jaapje.

Lodewijk Napoleon, de Koning van het Koninkrijk Holland, was het niet altijd eens met zijn broer de Keizer en hij was ook niet volgbaar genoeg naar diens mening. Oogluikend liet hij een uitgebreide smokkelhandel toe en diende ook op andere manieren de belangen van Holland, zoveel als mogelijk was. Er ontstonden zeer ernstige conflicten tussen de Keizer en zijn broer. De Keizer riep hem in 1810 ter verantwoording, zond een groot bezettingsleger naar Holland ter bestrijding van de smokkelhandel en bood Lodewijk Napoleon een overplaatsing aan naar Spanje.

Lodewijk Napoleon weigerde het aanbod van de Keizer en deed afstand van zijn troon in het Koninkrijk Holland, ten gunste van zijn oudste zoon. Keizer Napoleon hield geen rekening met zijn broers beschikking.

Bij een "Decreet van 9 juli 1810" werd het Koninkrijk Holland ingelijfd bij Frankrijk. Het gebied werd aangemerkt als een provincie van het grote Franse Rijk. De Franse wetten werden terstond van kracht en zo werden op die datum, 9 juli 1810, HARMEN WESSEL en zijn vrouw JAAPJE VAN 't LAM tot Franse onderdanen verklaard, met hen de gehele bevolking van het gebied dat daarvoor werd aangeduid als het Koninkrijk Holland.

DE INLIJVING BIJ FRANKRIJK.

Het grondgebied van het voorafgaande Koninkrijk Holland werd verdeeld in departementen, arrondissementen, kantons en gemeenten, zoals alle Franse provincies. Het begrip "gemeente" werd al eerder in bepaalde gebieden gebezigd. Bij de inlijving werden tal van grenzen gewijzigd. Uit oude kaarten blijkt dat het Utrechtse-bestuursgebied "Het Sticht" geheel verdween en voor een belangrijk deel werd samengevoegd met het Noord-Hollandse gebied onder de naam "Departement van de Zuiderzee".

Ook de gemeente Waveren, Botshol en Ruige Wilnisse, waarin Harmen en Jaapje getrouwd waren en woonden, behoorde tot dit Departement. Uit de geboorteakte van hun zoon Hendrik blijkt dat Harmen en Jaapje woonachtig waren in de Rijke Waver, één van de Waveren dus. Dit was in 1811. Het gebied van de Rijke Waver viel toen onder het bestuur van de gemeente Ouder-Amstel. De geboorte-akte van Hendrik is in kopie opgenomen in het hierna volgende deel 2 van dit hoofdstuk.

De Franse tijd bracht ook een paar goede dingen met zich. Te noemen zijn:

- een algemene wetgeving met gelijkheid voor allen en betere rechtsbedeling;
- godsdienstvrijheid;
- gelijkstelling tussen stad en platte land;
- betere bestuursadministratie en een daarvoor geschikt ambtenarenkorps.

Tot een betere bestuursadministratie was ook te rekenen de invoering van de Burgerlijke Stand in 1811 en het voorschrift om zo spoedig mogelijk over te gaan tot het aanleggen en bijhouden van een deugdelijk Bevolkingsregister.

Registers van de Burgerlijke Stand konden zeer spoedig ingevoerd worden. Het betrof registers van geboorten, van huwelijk en echtscheiding, van overlijden, van huwelijksaangiften en -afkondiging. Deze invoering ging uiteraard gepaard met een plicht tot het doen van aangiften.

De invoering van een deugdelijk Bevolkingsregister vereiste meer tijd. Eerst na een viertal Volkstellingen werden in 1850 voldoende gegevens aanwezig geacht tot het aanleggen ervan.

Toen Napoleon in 1813 de slag bij Leipzig verloor achtte een aantal vooraanstaande lieden het nodig de gedwongen band met Frankrijk te verbreken. Zij wilden voorkomen dat de Verbonden Mogendheden ons gebied zouden aanmerken als een "veroverde Franse provincie". Zij vormden een voorlopig bestuur, riepen ons land uit tot een souverain gebied en sloten zich aan bij de Verbonden Mogendheden. De bevrijding van ons land gaf enige moeite. Het Franse bezettingsleger was weliswaar niet zo sterk, maar een eigen betrouwbaar leger was er nog niet en enthousiaste vrijwilligers hadden onvoldoende wapens ter beschikking om de Fransen te verdrijven. Dit gelukte wel aan een te hulp gekomen Pruisisch leger.

Inmiddels gebeurde er meer. De in Engeland vertoevende Prins van Oranje, zoon van de voor de Fransen uitgeweken Stadhouder Willem de Vijfde, werd uitgenodigd naar Nederland te komen. Op 1 december 1813 aanvaardde hij het bestuur over ons land en werd in Amsterdam uitgeroepen tot Souverein Vorst. Een commissie bestaande uit zeer wijze mannen ontwierp een voor ons land geldende Grondwet, die in 1814 in een vergadering van notabelen werd aangenomen.

Toch was dit een voorlopige voorziening, want de beslissing hoe Europa er na Napoleon uit zou zien, berustte bij de Grote Mogendheden, bestaande uit Engeland, Rusland, Oostenrijk en Pruisen. Zij hadden de Fransen verslagen.

De Vorsten van die Grote Mogendheden en hun afgevaardigden belegden daartoe een Congres te Wenen.

Enkele van de zeer vele belangrijke beslissingen, maar toegespitst op ons land, waren:

- Frankrijk bleef een grote mogendheid, maar binnen haar oorspronkelijke grenzen.
- Ten noorden van Frankrijk diende een sterke barrière-staat te worden gevormd. Daartoe werd België toegevoegd aan Nederland. Aan het hoofd van deze staat kwam te staan de Prins van Oranje, die de titel van Koning kreeg, waardoor hij werd Koning Willem I van het Koninkrijk der Nederlanden. Aan de samenvoeging werden wel voorwaarden verbonden. De Grondwet werd aangepast in 1815.
- De koloniën werden in het algemeen teruggegeven aan landen, die de gebieden voorheen beheerden, ook aan Nederland.
- Een groot deel van het Duitse gebied, met zijn vele staten en staatjes werd samengevoegd tot een Duitse Bondsstaat onder de bestuursleiding van Oostenrijk.

Vele lezers zullen zich deze Franse periode en de afloop ervan herinneren uit de geschiedenislessen op school. Ook dat Napoleon er in slaagde van Elba te ontluchten, een nieuw Frans leger wist te vormen en optrok naar het Zuidelijk gebied van ons nieuw gevormde Koninkrijk der Nederlanden. Voorts, dat hij bij Waterloo werd verslagen door een Engels en een Pruisisch leger, mede omdat het nog jonge Nederlandse leger de Fransen wist op te houden bij Quatre Bras. De verbanning van Napoleon naar St. Helena werd al eerder vermeld.

TERUG NAAR HARMEN EN JAAPJE, DE STICHTERS VAN DE FAMILIE.

Hoe brachten zij die Franse periode door? Er valt geen zinnig antwoord op die vraag te

geven. Zij en hun kinderen raakten natuurlijk hun gedwongen Franse nationaliteit kwijt. Zij woonden niet meer in de gemeente Waveren, Botsholl en Ruige Wilnisse. Harmen heette zelfs geen WESSEL meer maar WESSELING. En waar Jaapje nu geboren was, weten we ook nog niet precies. Er valt over hen dus nog wel wat te vertellen. Dit gaat nu gebeuren.

DE KINDEREN VAN HARMEN EN JAAPJE.

Harmen noemen we in dit onderdeel en in het vervolg niet meer met de achternaam Wessel, maar met WESSELING. Het waarom hiervan wordt straks beschreven en ook Jaapje zorgt nog voor een verrassing. Eerst de kinderen maar.

Op 7 september 1811 kregen zij een zoon. Hij werd geboren in de gemeente Ouder-Amstel en in het (vermoedelijk) nog prille geboortenregister van de Burgerlijke Stand van die gemeente kreeg hij de naam van HENDRIK WESSELING. Over Hendrik wordt uitvoerig geschreven in hoofdstuk 2, het is aan hem gewijd.

Op 14 oktober 1812 kregen zij hun dochter AALTJE WESSELING en op 18 december 1816 hun dochter GERRITJE WESSELING. Ook de beide dochters werden geboren in de gemeente Ouder-Amstel.

Deze gegevens werden verstrekt door de afdeling Burgerzaken van de gemeente Ouder-Amstel.

Zekerheid dat Harmen en Jaapje maar drie kinderen hebben gehad is er evenwel niet. De periode 1806-1810 houdt geen zekerheid in. Niet uitgesloten is dat in de gemeente Waveren, Botsholl en Ruige Wilnisse een of meer kinderen geboren zijn, die dan vermoedelijk doodgeboren of bij of kort na de geboorte zijn overleden. Verondersteld mag worden dat de Afdeling Burgerzaken, hiervoor bedoeld, wel melding gemaakt zou hebben van de kinderen die met Harmen en Jaapje ingeschreven werden te Ouder-Amstel. Dit zelfde geldt voor de periode 1812-1816. (zie *Genealogisch Overzicht voor meer volledig overzicht*)

Nu de kinderen van Harmen en Jaapje allen de geslachtsnaam Wesseling verkregen en in Ouder-Amstel geboren zijn, dienen er twee zaken aan de orde te komen, namelijk de wijziging van de geslachtsnaam en de mogelijke verhuizing naar Ouder-Amstel. Eerst deze verhuizing maar. Er zijn namelijk twee mogelijkheden. Het plekje waar Harmen en Jaapje woonden, waar dan ook in de gemeente Waveren, Botsholl en Ruige Wilnisse, is bij of kort na de inlijving bij Frankrijk opgenomen in de gemeente Ouder-Amstel. De andere mogelijkheid is, dat zij inderdaad verhuisd zijn naar de gemeente Ouder-Amstel. Dit heeft dan veronderstellender wijze moeten plaatsvinden voordat Harmen is geboren in 1811.

Deze veronderstelling is helemaal niet zo gek, want in het jaar 1802, op maar een paar kilometer van de grens van de gemeente waar Harmen en Jaapje woonden nadat zij getrouwd waren, was een nieuwe polder in verving genomen in de gemeente Ouder-Amstel. Dit was de Holendrecht- en Bullewijkerpolder. Elke veenderij heeft een begin- en een aflooperperiode waarin een echte turfmaker zich nu niet zo best voelt. Hij werkt dan teveel op dagloon en te weinig op tarief. Het is daarom heel goed mogelijk dat Harmen en Jaapje pas "enige tijd" na hun huwelijk zijn verhuisd naar de gemeente Ouder-Amstel.

WAAR IS JAAPJE VAN 'T LAM GEBOREN?

In het huwelijkscertificaat van Harmen en Jaapje stond dat Jaapje van 't Lam een "J.D. van WILLIS" was. Hieruit valt niets anders op te maken dan dat zij een ongehuwde vrouw was uit of uit de omgeving van Willis, een gebezigde naam in die tijd voor het huidige plaatsje WILNIS, liggende in de Ronde Venen.

Bij informatie over haar gegevens bij de Afdeling Burgerzaken van de gemeente Ouder-Amstel, werd vermeld dat aldaar haar geboortedatum niet bekend was, maar wel dat zij

geboren was in het plaatsje WEVERVEEN. Het ligt niet zo ver van Wilnis af en is waarschijnlijk ook nog wel tot de Ronde Venen te rekenen. Een verschil is wel dat Wilnis tot 't Sticht behoorde en Waverveen tot Holland. Maar ook Mijdrecht kwam naar voren en dit ligt ook niet zover van Wilnis of Waverveen af. Mijdrecht ligt ook in de Ronde Venen en behoorde tot 't Sticht. Men kan, met enige vrijheid, stellen dat de drie plaatsen een driehoek vormen en dat binnen de lijnen daarvan de Groot Mijdrechtse polder lag die na de vervening ervan werd drooggemaakt.

Het familielid Mart Wesseling (A6.2), die zich in de genealogie bezig houdt met het samenstellen van "kwartierstaten" en dus veelvuldig op zoek is naar de juiste gegevens van "voorouders", had in het doopregister uit die tijd van de parochie te Wilnis, op bladzijde 140 de notitie aangetroffen, inhoudende dat:

JAAPJE VAN 't LAM, dochter van Cornelis van 't Lam en Maria Bijland, op 28 april 1782 te Mijdrecht was geboren en in de kerk te Wilnis was gedoopt. (*Zie voor datum GenOv 1.1*).

De vraag rijst nu welke van de drie plaatsen de juiste is. Het probleem lijkt moeilijker dan het is. Het is wel nodig een paar dingen in herinnering te brengen.

Voor Wilnis -in het Huwelijkscertificaat bedoeld- en voor Waverveen -in de opgave van Burgerzaken te Ouder-Amstel genoemd-, geldt dat die namen naar voren kwamen in haar latere leven, door een opgave van Jaapje zelf of van iemand die dit voor haar deed, bijvoorbeeld Harmen. Voor Mijdrecht geldt dat die opgave staat in een akte, opgemaakt bij haar dopen, door degene die haar doopte.

Er was in die jaren, uitzonderingen buiten beschouwing gelaten, geen Burgerlijke Stand, geen Bevolkingsregister. Het is nauwelijks voorstelbaar dat men bij het huwelijk van Jaapje in de gemeente Waveren, Botsholl en Ruige Wilnisse, op 2 februari 1806, navraag heeft gedaan of in Wilnis of de omgeving daarvan, 23 of 24 jaar tevoren een zekere Jaapje van 't Lam was geboren. Ook in de gemeente Ouder-Amstel heeft men vrijwel zeker geen informatie ingewonnen, toen zij omstreeks 1810 inwoner van die gemeente was geworden of zij werkelijk te of nabij Waverveen was geboren. Het kan 'n nadere precisering van haar eigen opgave geweest zijn. Reeds heel lang is dit een wettelijk geregelde kwestie. Het betekent overigens niet dat de betrokkenen er maar met de pet naar gegooid hebben. Meer factoren kunnen de onduidelijkheid hebben bevorderd, ook bijvoorbeeld het verschil in grenzen tussen de rechtsgebieden en die van parochiegebieden, hoe die ook genoemd werden, b.v. statie of kerspel.

Voor de situatie: in Mijdrecht geboren en in Wilnis gedoopt is een duidelijker verklaring. Het was bij Jaapje's geboorte nog de tijd van de Reformatie. Het houden van openbare godsdienstoefeningen was voor katholieken nog steeds verboden. Door het ontbreken van een Bisschoppelijke Hiërarchie was ons land tot een Missiegebied verklaard. Naar de plaatsen waar veel katholieken woonden werden missionarissen gezonden, o.a. naar Wilnis, Mijdrecht, Kudelstaart, Abcoude. Er werden in tal van plaatsen schuilkerken gebruikt. Mijdrecht en Wilnis vormden in die tijd rond de geboorte van Jaapje een "Statie" met een schuilkerk te Mijdrecht en een schuilkerk te Wilnis. Beurtelings werden in die kerken godsdienstoefeningen gehouden.

De burgerlijke autoriteiten waren inmiddels, ten opzichte van de katholieken wel wat toleranter geworden. Daarom werd in 1780 aan de Staten van Utrecht toestemming verzocht een kerk en een pastorie te mogen bouwen voor de katholieken in Mijdrecht en Wilnis ter vervanging van de schuilkerken in die plaatsen.

Bij het indienen van de bouwplannen was rekening gehouden met het feit dat er nog geen vrijheid van godsdienst was. De plannen hielden dan ook in dat de pastorie aan de weg kwam te staan en de kerk er achter.

De toestemming werd verleend. Op 6 augustus 1782, het jaar waarin Jaapje van 't Lam was geboren, werd de kerk ingewijd. Jaapje van 't Lam is hoogstwaarschijnlijk gedoopt in een der schuilkerken. Geboren in de omgeving van Mijdrecht, maar daarna gedoopt in de schuilkerk te Wilnis, omdat op die zondag de "Dienst" werd gehouden in de schuilkerk te Wilnis. Het lijkt

een aannemelijke oplossing voor de april/mei dagen in 1782, het geboortjaar van Jaapje.

En Waverveen, vermeld als geboorteplaats van Jaapje, in het Bevolkingsregister van de gemeente Ouder-Amstel? Het werd reeds vermeld, van de voor 1811 geboren en moesten men het hebben van de eigen opgaven. In dat jaar bepaalde Keizer Napoleon wel dat er een volkstelling diende te worden gehouden. De uitkomst daarvan bevatte veel fouten, onjuistheden en tekortkomingen. Er kwamen nog meerdere volkstellingen, o.a. in 1829, 1839, 1849. Na deze laatste volkstelling achtte men het in 1850 raadzaam over te gaan tot het aanleggen en bijhouden van bevolkingsregisters, die later enigermate betrouwbaar werden genoemd. Van de volkstellingen werden wel registers aangelegd, onder andere wijkregisters en in de steden poortersboeken enz.

Tussen 1811 en 1850 was er wel veel veranderd, ook in de grenzen van de gemeenten.

DE NAAM EN DE NATIONALITEIT VAN HARMEN WESSELING!

De wijziging in de geslachtsnaam van Harmen kwam reeds even ter sprake. Op het huwelijkscertificaat draagt hij de achternaam WESSEL. In de akte van indemniteit wordt hij ook zo genoemd. Indien Harmen aan zijn geslachtsnaam Wessel de uitgang "ing" heeft toegevoegd, dan is dit gebeurd na zijn huwelijk in 1806 en voor de geboorte van zijn zoon Hendrik in 1811.

Een andere mogelijkheid is, dat Harmens geslachtsnaam was: WESSELING, en dat hij bij zijn huwelijk en eveneens bij zijn verzoek om een indemniteitsverklaring gemakshalve zich WESSEL noemde. De naamsopgaven bij deze gebeurtenissen waren ook eigen opgaven van de betrokkene. In feite hetzelfde als hetgeen kan hebben plaatsgevonden ten aanzien van de geboorteplaats van Jaapje, zijn vrouw.

Heeft dit nu te maken met de maatregel van Napoleon, het Decreet waarbij hij in 1811 het gebod uitvaardigde dat "ieder die geen vaste naam had, er binnen een jaar een moest kiezen"? Wel, voorzover dit te overzien is, kan gezegd worden dat dit niet het geval is. Harmen had een vaste geslachtsnaam.

In 1806 was er geen voorschrift en Harmen kon kiezen, Wessel of Wesseling. Bedacht moet worden dat toch tal van mensen hem hebben gekend en waarom zou hij gekozen hebben voor de naam Wessel als velen hem kenden als Wesseling? De naam "Wessel" is zo ongeveer een eeuw blijven leven bij vooral oudere mensen. Rond 1920 werden wij (samensteller en zijn broers) dikwijls aangeduid als "Jongens van Jan Wessel". Uit overlevering? Gewoonte? Wie zal het zeggen.

Napoleon had er weinig mee te maken. Harmen had een "vaste" naam, of die nu Wessel of Wesseling was doet hier even niet terzake. Hij had het Decreet van Napoleon ook niet nodig om zijn geslachtsnaam te kunnen wijzigen. Het veranderen van een gekozen naam was namelijk niet gesanctioneerd, dus niet strafbaar. Dit kwam pas veel later, toen in de Nederlandse wetgeving gesteld werd dat naamsveranderingen slechts plaats konden vinden met de toestemming van de Koning.

Er is ten aanzien van de geslachtsnaam van Harmen nog een ander feit, dat niet onvermeld mag blijven. Harmen overleed op 9 november 1835. Van dit overlijden werd door de Ambtenaar van de Burgerlijke Stand te Ouder-Amstel, de burgemeester van de gemeente, een akte opgemaakt. In deze akte wordt Harmen genoemd: HARMEN WESSELING, van beroep werkmán, geboren te Ankum in Pruisen gehuwd met Jaapje van 't Lam, zoon van wijlen HENDRIK WESSELING en van wijlen AALTJE (den Van onbekend).

Wat is nu de ware geslachtsnaam (de Van) van Harmen en van zijn vader? Het is moeilijk om dit nu met absolute zekerheid aan te geven. Toch gaat een zeer sterk vermoeden uit naar de naam WESSEL. Met grote mate van zekerheid mag gezegd worden dat

Harmen bij zijn huwelijk, althans bij de huwelijksaangifte, "zelf" zijn geslachtsnaam heeft opgegeven. Het is ook moeilijk zich voor te stellen dat er een te aanvaarden reden was om bij het huwelijk een andere dan zijn juiste naam op te geven.

Zekerheid is er natuurlijk wel, gelet op alle gegevens, dat hij in 1811 bij de geboorte van zijn zoon, de naam WESSELING voerde.

DE NATIONALITEIT VAN HARMEN.

Men kan zich afvragen of Harmen zo maar zonder meer de Nederlandse nationaliteit heeft kunnen verkrijgen, gelet op het feit dat hij afkomstig was uit een Duitstalig gebied, ongeacht of dit gebied nu Pruisen, Westfalen of anders genoemd werd.

De woorden "zo zonder meer" zijn te sterk uitgedrukt maar er behoefde geen naturalisatie aan te pas te komen.

Het begrip "nationaliteit" houdt in de rechtsbetrekking van personen tot het volk of de staat waartoe zij behoren. Van een "staat" is sprake als er is: "een volk, een grondgebied en een overheid die regeert". Iedere staat regelt intern wie in het staatsverband zijn of kunnen worden opgenomen.

Het begrip "Nederland(en)", waarschijnlijk afgeleid van de oude geografische naam, die in West Europa werd gebezigd voor lage landen (die Nederlande, Pays-Bas), werd in de 15e eeuw gebezigd als een verzamelnaam voor de lage landen van de hertogen van Bourgondië.

Na het midden van de 16e eeuw werd de naam meer officieel gebruikt voor de "Zeventien Nederlanden", de toenmalige provincies in het gebied van het huidige Nederland en België.

Nadat de noordelijke provincies zich hadden afgescheiden, zich onafhankelijk hadden gemaakt van Spanje, ontstond in 1648 de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Ook toen was er nog geen sprake van een staat. De zeven provincies: Holland, Zeeland, Utrecht, Gelderland, Overijssel, Groningen en Friesland waren in beginsel soevereine bestuursgebieden. De zuidelijke provincies werden genoemd de Spaanse Nederlanden en later de Oostenrijkse Nederlanden.

Na afwerping van de Franse overheersing in 1813 kwam het tot de vorming van een staat. Reeds kwam ter sprake, dat Prins Willem van Oranje, zoon van de naar Engeland gevluchte Stadhouder Willem V, het bestuur over het nu een geworden volk aanvaardde als "Souverein Vorst", onder de voorwaarde dat een "Wijze Constitutie", de volksvrijheden zou verzekeren. Deze Constitutie (Grondwet), kwam tot stand in maart 1814. In 1815 werd die Grondwet aangepast door de samenvoeging van België en Nederland. Deze Grondwet bepaalde het volgende omtrent het bezit van de Nederlandse nationaliteit: "De Wet verklaart wie Nederlanders en wie ingezetenen zijn". De wet die dit ingevolge de Grondwet moest regelen, was het Burgerlijk Wetboek, maar het duurde geruime tijd voor die wet tot stand kwam. Bij het verkrijgen van de onafhankelijkheid t.a.v. de Fransen, werd in 1813 bepaald dat de Franse wetgeving, dus ook het Franse Burgerlijk Wetboek (de Code Civil, ook wel de Code Napoleon genoemd), voorlopig zou blijven gelden maar vervangen moest worden door een Nationale Wetgeving. Het Burgerlijk Wetboek dat er dus moest komen kwam tot stand in de jaren 1821 - 1826. Het zou worden ingevoerd in 1831. Omdat de Belgen echter in opstand waren gekomen tegen de samenvoeging met Nederland, vond de invoering van dat Burgerlijk Wetboek pas plaats op 10 april 1838.

In dat Wetboek werd onder meer bepaald in artikel 5, sub 5, dat Nederlanders zijn:

- "allen welke het recht van inboorlingschap hebben verkregen".

Had Harmen ooit het recht van inboorlingschap verkregen? Men werd inboorling van een plaats, een bepaald rechtsgebied enz. door de geboorte ter plaatse. Dit zou nimmer voor Harmen kunnen gelden. Hem werd wel het recht op onderstand verleend indien hij tot armoede zou geraken, en wel gelijk alsof hij inboorling was. Dit recht werd reeds besproken bij de Akte van Indemniteit, hem verleend door het bestuur van de gemeente Wavere, Botshol en Ruige

Wilnisse. Mag het verkrijgen van dit recht gelijk gesteld worden met het verkrijgen van het recht van inboorlingschap? Het antwoord mag best bevestigend zijn. Drie redenen zijn er te noemen:

- 1e. In 1806 waren er aan de gewone man niet zoveel rechten te verlenen en met het verlenen van het recht op onderstand alsof men inboorling was, schepte men vrijwel gelijke rechten.
- 2e. Het Burgerlijk Wetboek van 1838 bevatte, ook ten aanzien van het zijn van Nederlander, een gecodificeerd recht. Dit betekende in dit geval een eensluidende regeling voor allen van voorschriften, gewoonten, e.d. die voordien, veelal in verschillende bewoordingen, in de diverse gebieden van toepassing waren.
- 3e. Uit het verdere leven van Harmen en Jaapje is nimmer gebleken, dat zij en hun nageslacht anders dan als Nederlanders zijn behandeld.

Dit aannemende betekent het, dat er voor Harmen Wesseling geen naturalisatie nodig was om Nederlander te worden, een naturalisatie die overigens voor het eerst omschreven werd in het genoemde Burgerlijk Wetboek van 1838.

Inmiddels weten we dat Harmen Wesseling bij het in werking treden van dit Burgerlijk Wetboek reeds enige jaren was overleden.

TEKST VAN DE AKTE VAN OVERLIJDEN VAN HARMEN WESSELING.

=====

*Nr.67. Den Tienden dag der maand November van 't jaar
Achttienhonderd Vijf en Dertig ten Elf ure voor den middag.*

*Acte van Overlijden van Harmen Wesseling,
overleden den negenden November dezerjaars ten half twaalf ure des
voormiddags, oud negenenzestig jaren, wonende en overleden te
Ouderamstel, van beroep werkman, geboren te Ankum in Pruisen,
gehuwd met Jaapje van 't Lam, buiten beroep wonende te Ouderamstel,
oud eenenvijftig jaren, zoon van wijlen Hendrik Wesseling en van wijle
Aaltje (den Van onbekend.)*

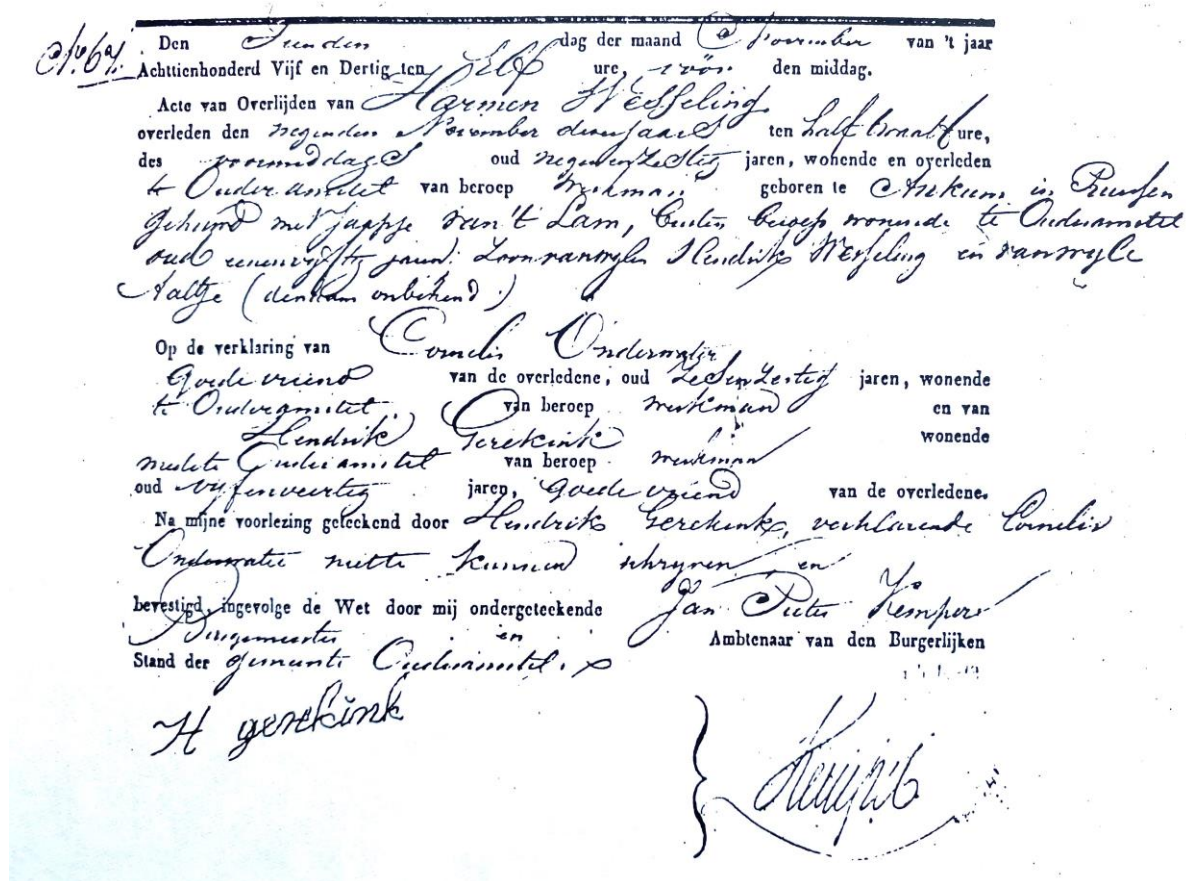
*Op de verklaring van Cornelis Onderwater,
goede vriend van de overledene, oud zesenzestig jaren, wonende te
Ouderamstel, van beroep werkman en van Hendrik Gerekink, wonende
meest te Ouderamstel, van beroep werkman, oud vijfenveertig jaren,
goede vriend van de overledene.*

*Na mijn voorlezing getekend door Hendrik Gerekink, verklarende
Cornelis Onderwater niet te kunnen schrijven, en bevestigd, ingevolge de
Wet door mij ondergetekende Jan Pieter Kempers Burgemeester en
Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der gemeente Ouderamstel.*

H Gerekink

Kempers

=====

JAAPJE VAN 'T LAM EN HAAR KINDEREN!

Op 10 november 1835 werd Jaapje van 't Lam dus weduwe. Zij was 53 jaar oud. Haar kinderen Hendrik, Aaltje en Gerritje waren respectievelijk 24, 23 en 18 jaar oud, althans als de beide dochters in leven zijn gebleven tot dat tijdstip.

Hendrik, zo zal blijken uit hoofdstuk 2, was in militaire dienst.

Van het verdere leven van Jaapje van 't Lam is vrijwel niets bekend. Zij overleed op 29 juli 1856 te Ouder-Amstel in de leeftijd van 73 jaar.

OVERZICHTEN

Tot slot van dit hoofdstuk 1 zijn nog drie overzichten vermeld:

- van de wijze waarop hun persoonsgegevens in het meer genealogische deel van dit boek zijn verwerkt;
- van de belangrijkste gebeurtenissen in hun leven, zo mogelijk met jaren en data;
- van de in- of aan dit deel toegevoegde kopieën van bescheiden.

ad a. Verwerking van de persoonsgegevens:

HARMEN WESSELING

* ? ? 1766	te Ankum (?)
+ 09 - 11 - 1835	te Ouder-Amstel, oud 69 jaar
X 02 - 02 - 1806	te Waveren, Botsholl, Ruige Wilnis

JAAPJE VAN 't LAM

* 28 - 04 - 1782	te Mijdrecht (Wilnis? Vinkeveen?)
+ 29 - 07 - 1856	te Ouder-Amstel, 73 jaar
Kinderen: 3	nrs 2 - 1 t/m 3 (zie <i>Genealogisch Overzicht 11 kinderen</i>)

ad b. Belangrijkste gebeurtenissen:

1765/1766	geboorte Harmen Wessel
28-04-1782	geboorte Jaapje van 't Lam <i>(of 1784 zie Genealogisch Overzicht)</i>
02-02-1806	huwelijk Harmen en Jaapje
25-08-1806	toekenning akte van indemniteit
de Franse Tijd	
1810	Harmen en Jaapje Franse staatsburgers
1811	invoering Burgerlijke Stand
1807-1811	Harmen en Jaapje vestigen zich te Ouder-Amstel
1807-1811	achternaam Wessel is gewijzigd in Wesseling
07-09-1811	geboorte van zoon Hendrik Wesseling
14-10-1812	geboorte van dochter Aaltje
18-12-1816	geboorte van dochter Gerritje
1802	aanvang vervening Holendrecht- en Bullewijker polder
1813	einde Franse overheersing
9-11-1835	overlijden van Harmen Wesseling
29-07-1856	overlijden van Jaapje van 't Lam

ad c. In- of toegevoegde fotokopieën:

tekening Ankum en Willis
huwelijkscertificaat Harmen en Jaapje
akte van indemniteit t.n.v. Harmen Wessel

HOOFDSTUK 2 : DE ZOON VAN DE STICHTERS.

=====

De zoon van de stichters van onze familie, is geboren op 7 september 1811, in de gemeente Ouder-Amstel. Zijn naam werd:

HENDRIK WESSELING.

Wij weten dat hij op die datum een lang leven voor zich had. Hij overleed op ruim 93 jarige leeftijd, op 23 december 1904, te Ouder-Amstel en werd begraven op 27 december 1904, op de R.K. Parochiële Begraafplaats te Ouderkerk aan de Amstel.

Het is niet zeker, wel hoogstwaarschijnlijk, dat Hendrik de oudste zoon was van Harmen Wesseling en Jaapje van 't Lam.

Hendrik Wesseling wordt niet ten onrechte aangeduid als "de" zoon van de stichters van onze familie; hij was ons aller gemeenschappelijke stamvader. Uit hoofde hiervan had dit verhaal over de familie ook bij hem kunnen beginnen.

Over zijn vader en moeder kwam echter zodanig interessant materiaal naar voren, dat dit redelijker wijze wel vermeld moest worden, ook al waren niet voor alle genoemde feiten en vragen "harde bewijzen" voorhanden.

HENDRIK EN ZIJN ZUSJES.

In hoofdstuk 1 werd reeds vermeld dat Harmen en Jaapje na zoon Hendrik, nog twee dochters kregen, namelijk:

AALTJE WESSELING, geboren op 14 oktober 1812 en
GERRITJE WESSELING, geboren op 18 december 1816, beiden ook in de gemeente Ouder-Amstel. Deze gegevens werden verkregen van de afdeling Burgerzaken van de gemeente Ouder-Amstel. Tevens werd reeds vermeld waarom geen verdere aandacht is besteed aan deze zusters van Hendrik, alsmede dat er geen zekerheid bestond of er in de periode 1806-1811 al of niet overlevende kinderen geweest zijn. Dat hier toch de beide namen genoemd worden heeft ten doel duidelijk te maken hoe de namen Aaltje en Gerritje in enigerlei vorm, bijvoorbeeld Alida, Gerarda of Gerardus, in de familie zijn gekomen.

HENDRIK EN ZIJN GROOTOUDERS.

Wat voor de zusjes van Hendrik geldt, is evenzeer van kracht voor z'n grootouders. Min of meer onverwacht kwamen de namen en de voornamen van de grootouders van Hendrik ter beschikking. Het zijn dus de namen en voornamen van de ouders van Harmen Wesseling en Jaapje van 't Lam en in eerste instantie gaat het om hun voornamen.

Het overlijden van Harmen Wesseling in 1835 werd ingeschreven in het Overlijdensregister van de Burgerlijke Stand van de Gemeente Ouder-Amstel. Daarin is vermeld dat Harmen was de te Ankum geboren zoon van Hendrik Wesseling en Aaltje ..?.. (haar geslachtsnaam - de Van - was onbekend).

De namen van Hendriks grootouders van moederskant werden aangetroffen in het doopregister van de R.K. Parochie te Wilnis. Daarin stond vermeld dat Jaapje van 't Lam een dochter van Cornelis van 't Lam en Maria Bijlander was en gedoopt was in de R.K. Kerk te Wilnis.

De tot dan toe bekende voornamen waren dus:

Hendrik en Aaltje : grootouders van vaderskant;
Cornelis en Maria : grootouders van moederskant;
Harmen en Jaapje : ouders van Hendrik;

Hendrik : Hendrik zelf;
Aaltje en Gerritje : zusters van Hendrik.

Indien men uitgaat van de veronderstelling dat deze namen en in het bijzonder de voornamen juist genoemd mogen worden, zijn er toch enige merkwaardigheden te ontdekken. Voornamen werden toen niet zo maar in het wilde weg aan pasgeboren kinderen gegeven. Er waren normen aan gesteld, geen wettelijke maar familiale regels.

DE REGELS GESTELD AAN DE VOORNAAMGEVING IN DIE TIJD.

De voornaamgeving aan pasgeboren kinderen was immer een privilege van de ouders. Er waren wel enkele wettelijke regels op grond waarvan de ambtenaar van de Burgerlijke Stand kon weigeren bepaalde opgegeven voornamen in het geboortenregister op te nemen, maar dit betrof dan o.a. voornamen die onwettig of kwetsend waren of voornamen die niet voorkwamen op een "Heiligenkalender" of daarvan waren afgeleid. Er waren wel uitzonderingen op dit laatste en nu vormt het vrijwel geen beletsel meer.

Er waren wel familiale regels die gewoonlijk in acht werden genomen. Het eerste kind van een echtpaar werd genoemd naar een der grootouders van vaderskant; een jongen naar grootvader, een meisje naar grootmoeder. Het tweede kind kreeg de voornaam van een der grootouders van moederskant, ook hier weer van grootvader als het een jongen was en van grootmoeder als het een meisje was. Zo ging dit door. Waren de grootouders vernoemd dan kwamen de andere familieleden in aanmerking voor vernoeming.

Er waren wel uitzonderingen op. Noodwendige omdat er geen of niet voldoende kinderen kwamen, of niet in een goede volgorde en ook omdat in bepaalde gevallen wel voorrang werd verleend, onder andere aan overleden grootouders, ouders, broers, zusters en ook wel omdat de ouders zich zelf eerst wilden vernoemen.

Door het geven van meerdere voornamen aan een kind werden eventuele problemen dikwijls opgelost.

De omschreven regeling wordt ook nu nog wel in acht genomen, echter in veel mindere mate.

In veel gevallen kreeg een kind dat naar een familielid was genoemd, tevens de roepnaam van dat familielid. Hierin was echter een veel grotere vrijheid. Het gevolg was dat op den duur tal van ouderwetse voornamen verdwenen.

Toetst men de tot nu toe genoemde voornamen in de familie aan de omschreven regeling t.a.v. het geven van voornamen, dan komen een paar merkwaardigheden naar voren.

In de overlijdensakte van Harmen Wesseling werd diens vader genoemd: H E N D R I K Wesseling. Die akte dateert uit 1835 en het uittreksel is weergegeven in hoofdstuk 1. De moeder van Harmen staat er in vermeld als: A A L T J E (meisjesnaam niet bekend). De akte is in het overlijdensregister van de Burgerlijke Stand te Ouder-Amstel ingeschreven door de Ambtenaar van de Burgerlijke Stand, de Burgemeester van die gemeente. De zoon van Harmen en Jaapje werd in het geboortenregister van de Burgerlijke Stand te Ouder-Amstel ingeschreven als HENDRIK WESSELING, Aan de juistheid van deze inschrijving bestaat geen twijfel, ook al is het vrij zeker dat zijn grootvader WESSEL als achternaam had en dat zijn vader Harmen, na zijn huwelijk met JAAPJE, die achternaam veranderde in WESSELING. Deze wijziging in de achternaam is in hoofdstuk 1 reeds uitvoerig beschreven.

De vraag is of Hendrik, onze stamvader, bij zijn geboorte in 1811, vernoemd is naar zijn grootvader van vaderskant? Het lijkt er wel op en misschien is het ook wel zo. Niet het veronderstelde verschil in achternaam is merkwaardig. Wat wel merkwaardig is dat zijn grootouders zulke Hollandse voornamen hadden: Hendrik en Aaltje! Zou grootvader niet HEINZ of HEINRICH als voornaam hebben gehad en grootmoeder bijvoorbeeld ADELHEID, ALIDA,

of zoiets? Zij woonden bij de geboorte van Harmen in Ankum. Dit was in Pruisen misschien in Westfalen. Aangenomen mag worden dat zij in elk geval Duitstalig waren.

Het blijft raden. Veronderstel dat de vader van Harmen de voornaam Heinz had en dat Harmen bij de aangifte van de geboorte van zijn zoon deze naam als voornaam opgaf. Is het uitgesloten te veronderstellen dat de Ambtenaar van de Burgerlijke Stand, die het prille in 1811 ingevoerde "register van geboorten", ondanks de Franse overheersing zo Hollands mogelijk wilde houden, Harmen voorstelde HEINZ maar in te schrijven als HENDRIK en hem HEIN als roepnaam te geven? De "klankverwantschap" was er dan toch.

Bij al dit gissen ontstaat soms toch wat duidelijkheid. In de nakomende generaties hebben vele kinderen de voornaam Hendrik gekregen en hun roepnamen werd Hein. Dit wettigt in vrij sterke mate de veronderstelling dat onze stamvader Hendrik Wesseling als Hein Wesseling werd aangesproken.

Acte van Geboorte
van.
Hendrik Wesseling.

Neemden Tien den September achtienhonderd
Ech Componeerde voor mij adjunct Maire
van Onder Amstels als ambtenaar van
den burgerlijken Staat in het arrondissement
van Amsterdam Departement van de Zuid
Zee, als daartoe doorden Maire Spec
aas gedelegeerd Harmen Wesseling
Dagelder als vader wonsende in de Eijfkes
warende onder Advanciees. Die verklaart
dat zijn huisvrouw Jaapje van. L. Lam
op zaterdag den Zevenden September achtienhonderd
Ech 5' morgens ten veruuren ten Zijnen
hinde wonsende is bevallen van een Zoon
genaamd. Hendrik — Thant aan
mij verbond — waerop ik deede acte heb
geformeerd door mij met de getuoen na een
bezing onder tekenend; als. aart J. Lange.
Boes, de Gijbert Beijer, Makman, beiden in R
waren wonachtig — hebbende de Compesant ver
klaard met te Kunnen Schynen —
Onder amstels daheim als Oaren

Aart de Lange
Gijbert Beijer

[Signature]
Adjunct

Was nu Hendrik Wesseling, onze stamvader, de oudste zoon van Harmen en Jaapje? De voornaamgeving kan er op wijzen. Maar dan houdt het op. Ongeveer 13 maanden later werd een zusje van hem geboren. Zij zou volgens de familiale regelingen betreffende voornamen van kinderen, dan de voornaam hebben gekregen van de moeder van Jaapje van 't Lam en die was MARIA. Zusje kreeg de naam AALTJE. Was dit toch weer een vernoeming, nu naar de moeder van Harmen? Een merkwaardige zaak is dat van de drie kinderen van Harmen en Jaapje geen vernoemd is naar een der ouders van Jaapje. Het voornamen-onderzoek heeft geen zekerheden en ook weinig duidelijkheid naar voren gebracht. Misschien is die onduidelijkheid te wijten aan feiten die we nog niet kennen. Het is ook niet uitgesloten, dat Harmen en Jaapje om zich aan de Duitse en Franse invloeden van die tijd te onttrekken, daar waar namen genoemd moesten worden, die in het Hollands hebben vertaald.

We keren terug naar de hoofdpersoon van dit hoofdstuk 2 en beginnen met:

DE JEUGDJAREN VAN HENDRIK WESSELING.

Over de jeugdjaren van Hendrik Wesseling is niet zoveel bekend. Een terechte vraag is of Hendrik op school geweest is en onderwijs heeft genoten. Toen hij in 1839 uit militaire dienst werd ontslagen, diende hij zijn militair paspoort voor ontvangst te ondertekenen. Op de plaats waar dit diende te gebeuren plaatste hij een kruisje en degene die hem het paspoort uitreikte plaatste er de aantekening bij: "De gepasporteerde verklaarde niet te kunnen schrijven."

De militaire jaren van Hendrik en het paspoort komen later ter sprake. Nu eerst de school en het onderwijs. De vraag kan ook anders gesteld worden, bijvoorbeeld: "Was het voor Hendrik mogelijk om naar school te gaan en onderwijs te genieten?" Met onderwijs wordt dan bedoeld het onderwijs dat nu lager onderwijs of basisonderwijs genoemd wordt, maar dan overeenkomstig de maatstaven van toen.

Het is zeker dat er in die tijd scholen waren waarin dat onderwijs werd gegeven. Het onderwijs was een taak voor de kerk en kerkelijke instellingen. De overheid bemoeide zich er niet mee.

Er was geen schoolplicht en de scholen bevonden zich vrijwel uitsluitend in de steden en dorpen. Onderwijskrachten waren de geestelijken en hun helpers, o.a. koster, maar ook aangestelde onderwijzers. Er was ook een zeker toezicht op de kwaliteit van het onderwijs door "schoolopzieners" en door "visitators".

Aanvankelijk waren het voornamelijk "roomse scholen", daarna kwamen er ook "protestantse scholen". In de tijd dat de openbare uitoefening van "Roomse" godsdienstuitoefeningen verboden was, werden de katholieke scholen overgenomen door de protestantse kerken evenals dit het geval was met de katholieke kerkgebouwen. Toch kon het roomse onderwijs in beperkte mate doorgang vinden en dit was mogelijk tengevolge van de tolerantie die er in dit opzicht heerste, volgens de geschiedschrijvers. Zij beschrijven wel dat er in streken waar veel katholieken woonden, gereformeerde leerkrachten gereformeerd onderwijs gaven aan een klas met katholieke kinderen.

Hoe zat het echter met Hendrik? Wel, Hendrik en zijn ouders woonden wel in de gemeente Ouder-Amstel, maar zeer waarschijnlijk ver van het dorp Ouderkerk aan de Amstel, waar zeker een of meer scholen waren. Aangenomen mag worden dat zijn vader Harmen in het dorp te ver van zijn werk zou wonen en dat dientengevolge de kleine Hendrik veel te ver moest lopen om de school te bezoeken. Met Hendrik hadden vele kinderen, waarvan de ouders ver van enig wooncentrum woonden, dit gemeen.

Toch was er in het katholiek onderwijs nog een mogelijkheid. Er waren ook werkzaam "kloppen", ook wel "kloppies" genaamd. Dit waren katholieke ongehuwde vrouwen, niet tot een "nonnenorde" behorend, die een tijdelijke gelofte van zuiverheid hadden afgelegd, zich sober kleedden en als "pastoraal medewerksters" de priesters allerlei werk uit handen namen. Hun naam

was afgeleid van een werkzaamheid die zij ook verrichtten toen de katholieke godsdienstoefeningen in schuilkerken plaatsvonden; zij klopten bij de gelovigen aan om kenbaar te maken dat er een kerkdienst zou plaatsvinden. Elders hadden deze dames wel de naam "begijntjes". Zij gaven in die tijd ook onderwijs en stichtten daartoe in huizen van particulieren kleine schooltjes, daar waar meerdere katholieke gezinnen bijeen woonden. Dit onderwijs, in gebieden waar een beperkt aantal gezinnen bijeen woonde, ver verwijderd van de dorpen waartoe ze behoorden, was een niet onbelangrijke bijdrage in het onderwijs aan kinderen. Ongetwijfeld hadden ook deze kleine schooltjes met moeilijkheden te kampen. Schoolverzuim was een ramp zowel voor de legale als de illegale schooltjes. Kinderen moesten al vrij jong hun ouders behulpzaam zijn bij het werk. Elke cent die zij verdienden was welkom. De wat oudere kinderen hadden dikwijls ook de taak als oppas te fungeren over de jongere broertjes en zusjes.

Te veronderstellen valt dat het vak "schrijven" niet het allerbelangrijkste vak was op de door kloppen geleide schooltjes. Rekenen, lezen, godsdienstleer, zullen wel prioriteit hebben gehad. Overigens is het niet zeker dat Hendrik een dergelijk schooltje heeft bezocht.

Een ander punt, dat niet vergeten mag worden is, dat vele ouders, die wisten dat hun kinderen geen school konden bezoeken, zelf aan hun kinderen een vorm van onderwijs gaven. Ook hierbij zal schrijven niet het allerbelangrijkste geweest zijn. Geen antwoord dus op de vraag of Hendrik Wesseling, onze stamvader, op school geweest is. Zeker is, vooruitlopend op een ander feit, dat hij later wel bleek te kunnen schrijven, althans zijn handtekening kon plaatsen c.q. zijn naam kon schrijven.

Om het onderwerp onderwijs uit die tijd af te maken nog het volgende, dat meer van algemene aard is. De plaatselijke en gewestelijke overheden hadden in het algemeen weinig belangstelling voor het lager onderwijs. Tijdens de Bataafse Republiek kwam er enige kentering. In 1801 kwam er de eerste wet op het lager onderwijs. Deze wet werd in 1906 vernieuwd. Wat deze wet niet bevatte waren: de overheidstaak betreffende het onderwijs, de vrijheid van onderwijs, de leerplicht en de financiële gelijkstelling van het onderwijs.

De overheidstaak kwam in 1814 naar voren toen in de Grondwet een bepaling werd opgenomen luidende: "dat het openbaar onderwijs gerekend werd te zijn een:" voorwerp van aanhoudende zorg voor de regering". De vrijheid van onderwijs ontstond in 1848.

Inmiddels had zich ook het "neutrale", niet op enige geloofsrichting gebaseerde onderwijs gevormd, dat de naam van openbaar onderwijs heeft gekregen. De vrijheid van onderwijs uit 1848 hield in, dat het openbaar onderwijs bekostigd werd uit de Algemene Rijksmiddelen en het bijzonder onderwijs wel vrij was, maar betaald diende te worden uit de privé-middelen van de onderscheidene gezindten. Deze vrijheid van onderwijs werd als een ernstige rechtsongelijkheid aanvoeld door degenen die hun kinderen stuurden naar een katholieke, protestantse, humanistische school, enz. Via het belastingstelsel betaalden zij namelijk tevens mee aan de kosten van het openbare onderwijs. Dit leidde tot de befaamde "schoolstrijd", waaraan eerst in 1917 een einde kwam, toen de financiële gelijkstelling tussen het openbaar en het bijzonder onderwijs in de wet werd opgenomen als compromis voor de aanvaarding van het "algemeen kiesstelsel". De wet op de leerplicht was reeds in het jaar 1900 ingevoerd.

Of Hendrik Wesseling in zijn jeugd jaren op enige school, er waren ook avondschoolen, onderwijs heeft genoten of niet, is niet gebleken. In 1900 was hij misschien nog niet te oud om te leren, maar wel te oud om nog in de schoolbanken plaats te nemen, ook te oud om onder de Leerplichtwet te vallen.

DE MILITAIRE JAREN VAN HENDRIK WESSELING!

Hendrik Wesseling was juist op tijd geboren (1811) om in 1830 als militair zijn diensten te verlenen tijdens de moeilijkheden die in het Koninkrijk der Nederlanden optraden en die bekend zijn gebleven als: "De opstand der Belgen".

Hendrik was niet de stichter van onze familie, dit was zijn vader, maar binnen het kader van dit verhaal was hij wel onze eerste gemeenschappelijke stamvader. Dit feit maakt het wenselijk iets uit te weiden over het Koninkrijk van toen, over de opstand der Belgen en over de gevolgen ervan. Het feit, dat hij deze binnenlandse oorlog ongeschonden overleefde, werd immers voor al zijn bloedverwanten in rechte linie een kwestie van "zijn" dit gesteld tegenover het "niet zijn".

De ooit bestaande band tussen de Noordelijke en de Zuidelijke Nederlanden, werd verbroken bij het begin van de 80-jarige oorlog met Spanje (1568-1648). De Noordelijke provincies kwamen in opstand tegen de Spaanse overheersers, de Zuidelijke niet. In 1810 werden de beide Nederlanden ingelijfd bij Frankrijk. Toen de Franse legers van Napoleon, terugkerend uit Rusland, nabij Leipzig in 1813 werden verslagen door de "Grote Mogendheden", te weten Engeland, Rusland, Pruisen en Oostenrijk, was het afgelopen met de macht van Keizer Napoleon en de heerschappij der Fransen.

De Noordelijke Nederlanden proclameerden zich terstond tot een onafhankelijke staat, met aan het hoofd als Souverein Vorst, een Prins van Oranje. Zij schaarden zich ook terstond aan de zijde van de Grote Mogendheden, dit om te voorkomen dat deze het gebied als deel van Frankrijk zouden beschouwen. De Zuidelijke Nederlanden (België) wachtten gelaten af, hadden vrijwel geen onafhankelijkheidsdrang en waren ook verdeeld ten aanzien van hun toekomst. Hun gebied werd dan ook door de legers van de Grote Mogendheden bevrijd.

Nadat Frankrijk bezet was en Napoleon naar Elba was verbannen, stonden de Grote Mogendheden voor de taak in vrijwel geheel Europa nieuwe landsgrenzen vast te stellen. Dit geschiedde door hen in het Congres van Wenen (1814 - 1815).

Zij, op voorstel van Engeland, wilden aan de Noordgrens van het oude Frankrijk, een zo sterk mogelijke bevriende mogendheid. Zij kozen voor de samenvoeging van het inmiddels onafhankelijke Nederland en de Zuidelijke Nederlanden. Dit werd het Koninkrijk der Nederlanden, waarin de Souverein Vorst zich Koning Willem I mocht noemen.

De Belgen, het werd reeds vermeld, waren er verdeeld over. De hoofdstromingen waren: bij Frankrijk blijven, maar de Grote Mogendheden stonden dit niet toe; weer onder Oostenrijks bestuur komen, zoals voor de inlijving bij Frankrijk, de Oostenrijkers herinnerden zich evenwel dat dit gebied voor hen steeds een bron van verzet geweest was en verkozen daarom uitbreiding van hun gebied in Noord-Italië. Er was ook een stroming die wel voelde voor aansluiting bij het onafhankelijke Nederland onder Koning Willem I. Deze was daar ook een voorstander van, maar niet alle "Hollanders" waren er voor te vinden. Noch de Nederlanders noch de Belgen beslisten er over, maar de Grote Mogendheden. Deze lieten hun besluit tot samenvoeging vergezeld gaan van een aantal regelen, die moesten bevorderen dat er tussen de beide gebieden gelijkwaardigheid ontstond. Het waren dus "voorwaarden" tot de samenvoeging.

Op 16 maart 1815 proclameerde Koning Willem I de vereniging van Noord en Zuid Nederland tot het Koninkrijk der Nederlanden. Het leger van het Koninkrijk werd vrijwel terstond geconfronteerd met de vlucht van Napoleon van het eiland Elba naar Frankrijk, de samenstelling van enkele Franse legers en de inval van die legers in het zuidelijke deel van het Nieuwe Koninkrijk der Nederlanden. De Nederlandse strijdkrachten slaagden er in de Fransen bij Quatre Bras op te houden. De nog aanwezige Engelse en Pruisische legers onder bevel van de generaals Wellington en Von Blucher kregen hierdoor tijd zich te verenigen en sterke stellingen te bezetten. Zij versloegen daarna de Fransen volkomen. Napoleon werd verbannen naar St. Helena, waar hij op 5 mei 1821 overleed.

Indien hierna de begrippen Nederland en België worden gehanteerd, zijn daarmee bedoeld de noordelijke en de zuidelijke provincies van het Koninkrijk der Nederlanden. Bedacht moet worden dat de grenzen van de gebieden, ook die tussen Nederland en België, verschilden van de huidige grenzen.

In Nederland was reeds in 1814 een Grondwet vastgesteld. Door de samenvoeging met België moest deze vernieuwd worden, waarbij rekening diende te worden gehouden met de door de Grote Mogendheden gestelde voorwaarden en, indien mogelijk, met de wensen der Belgen. Deze hadden wel wat bezwaren zowel tegen de procedure rond de Grondwet, als tegen een aantal bepalingen. Er was onder hen echter geen eenheid. Sommige kringen waren tegen de financiële regelingen, andere tegen de voorgenomen taalbesluiten. De meest ernstige bezwaren kwamen van katholieke zijde en een zeer groot deel van de Belgen was katholiek.

Vooraf de bepaling in de Grondwet dat de nieuwe staat aan alle bestaande kerkgenootschappen gelijke bescherming moest verlenen, werd door velen van hen geacht strijdig te zijn met de geest van de katholieke kerk. Toch was deze bescherming een der voorwaarden, gesteld door de Grote Mogendheden met betrekking tot de samenvoeging.

Het was niet zo dat de Belgen, nadat de Grondwet van kracht was geworden, gingen meewerken aan een werkelijk eenwording van de nieuwe staat: "Het Koninkrijk der Nederlanden". Integendeel, in de loop der tijden kwamen er steeds meer problemen, ondanks de waardering die men toch had voor Koning Willem I en zijn oudste zoon de Prins van Oranje. Geschiedschrijvers beweren echter ook, dat niet gezegd kan worden dat de Koning en de regering er werk van hebben gemaakt om althans de gematigde Belgen in hun wensen tegemoet te komen.

In 1830 begonnen de problemen pas goed. Gesteund door de Parijse Juli-revolutie in 1830 werd in vrijwel geheel Europa feest gevierd over "de overwinning van de volksoorlogen". In Brussel braken op 25 augustus onlusten uit die tot een crisis leidden, waaraan het Verenigd Koninkrijk bezweek. Een betrekkelijk kleine groep Frans-gezinden veroorzaakte de onlusten, bijgestaan door "straatjongens en werkvolk". De plaatselijke autoriteiten aarzelden met optreden. Een Zuid-Brabantse Burgerwacht slaagde er in wat rust te brengen.

Ook de Koning aarzelde. Hij ontving een Belgische deputatie, wekte de schijn aan bepaalde grieven tegemoet te willen komen, maar gaf tegelijkertijd zijn twee oudste zoons opdracht met enige troepen, hetzij door overreding, hetzij door geweld, in Brussel het wettig gezag te herstellen. De beide prinsessen slaagden niet in hun opdracht.

Militaire en politieke activiteiten brachten geen herstel. Door het wegvallen van het Nederlandse gezag verenigde de opstandige Belgen zich enigermate. Een kleine groep Frans-georiënteerden speelde daarbij een belangrijke rol. In korte tijd werden de eisen van tegemoetkoming aan bepaalde grieven verlegd naar eisen tot autonomie en onafhankelijkheid voor de zuidelijke gebieden. Te Brussel werd een voorlopige regering gevormd, die in vrijwel het gehele zuiden werd erkend en op 4 oktober 1830 besloot die regering tot vestiging van een "zelfstandige staat België".

Koning Willem I wendde zich tot de Grote Mogendheden, die het Koninkrijk der Nederlanden hadden gesticht, maar de tijden waren veranderd. Rusland was bezig met een Poolse opstand. Pruisen en Oostenrijk hadden ook hun aandacht nodig voor die opstand. Engeland was Nederland minder goed gezind tengevolge van de handelsconcurrentie en Frankrijk verklaarde een gewapende interventie van Nederland in België niet toe te staan. Geen steun dus voor Koning Willem I. Integendeel, een gezantenconferentie van de Grote Mogendheden legde een wapenstilstand op en sprak een scheiding van de beide gewesten uit, onder enkele voorwaarden die het predikaat "onherroepelijk" verkregen. Koning Willem I aanvaardde de voorwaarden, een representatief geacht Belgisch Congres wees ze af. De inmiddels tot Koning van België gekozen Leopold I van Saksen-Coburg wist te bewerkstelligen dat de niet te herroepen voorwaarden toch ten gunste van België werden gewijzigd. Het Belgisch Congres aanvaardde de voorwaarden nu wel, maar Koning Willem I weigerde ze te aanvaarden.

In Nederland was inmiddels een wat krijgshaftige stemming ontstaan. Deze werd mede bevorderd door de legendarische daad van de nog steeds beroemde commandant Van Speijk. Zijn kanonneerboot sloeg in februari 1831 in de Schelde van anker en dreef aan wal. "Muiters" besprongen het schip en verlangden de overgave ervan. "Dat nooit" riep Commandant Van

Speijk, "dan liever de lucht in!" en hij stak het kruit in brand.

Koning Willem I besloot gewapender wijze de Belgen te dwingen de aanvankelijke regeling te aanvaarden. Op 2 Augustus 1831 zond hij een leger van 36.000 man, onder bevel van de Prins van Oranje, naar België. De 10-daagse Veldtocht tegen de Belgen was begonnen en onze stamvader Hendrik Wesseling was een van de soldaten. Hij was kanonnier-stukrijder.

De Belgische legers waren spoedig verslagen. Het Maasleger op 8 augustus 1831 bij Hasselt en het Scheldeleger kort daarna bij Leuven. Het Nederlandse leger rukte hierna op naar Brussel om de stad te bezetten. Voordat Brussel bereikt was marcheerde een Frans leger België binnen. Koning Willem I wilde echter geen oorlog met Frankrijk, mede omdat dit de kans inhield op een nieuwe Europese oorlog. Hij gaf zijn leger bevel het Belgisch grondgebied te ontruimen en dat was dan het einde van de 10- daagse Veldtocht.

De deelnemende soldaten werden door de Koning, bij zijn Besluit van 12 september 1831, voor hun krijgsverrichtingen onderscheiden. Ook Hendrik Wesseling. Ook hij kreeg het "Metalen Kruis", vervaardigd uit het metaal van enkele kanonnen, veroverd in de "Slag bij Hasselt" en een "Certificaat van Gerechtigheid" tot het op de borst dragen van dit "Erekruis".

Dit betekende evenwel niet dat Hendrik Wesseling en met hem de vele militairen, de dienst konden verlaten.

Het Nederlandse gezag werd in de zuidelijke provincies dus niet hersteld. Het feit echter dat de Belgen waren verslagen, stemde de Noord-Nederlanders tot grote voldoening. Velen waren het "Belgische gezeur" reeds lang beu.

De Grote Mogendheden hadden de afwikkeling van het geschil tussen Nederland en België opgedragen aan hun "Gezantenconferentie van Londen". Deze Conferentie begreep dat er wederom wijzigingen moesten worden aangebracht in de zogenaamde "afscheidingsvoorwaarden" nu ten gunste van Nederland. Zij stelde deze vast en legde wederom een "wapenstilstand" op, een "status quo".

Ditmaal aanvaardde het Belgisch Congres de nieuwe voorwaarden tot afscheiding; Koning Willem I deed dit niet. Hopende op politieke veranderingen in Europa bleef hij zijn verzet vasthouden tot maart 1838. Zijn militairen bleven onder de wapenen, zij het dat in verband met de financiële kosten hiervan, nu en dan contingenten met onbepaald verlof werden gezonden.

Het verdrag waarin de afscheiding van België definitief werd geregeld, werd vastgesteld in 1839. In 1840 werd de herziening in de Nederlandse Grondwet opgenomen. Koning Willem I deed tevoren afstand van de troon. Hij werd opgevolgd door zijn oudste zoon, Koning Willem II.

DE MILITAIRE BESCHEIDEN VAN HENDRIK WESSELING.

De militaire bescheiden van Hendrik Wesseling bestaan uit een Certificaat van gerechtigheid tot het dragen van het Metalen Kruis en het Paspoort Conge De'finitief, hem uitgereikt bij zijn ontslag uit de militaire dienst. De beide bescheiden worden in kopie toegevoegd. Bovendien volgt hier de tekst van de bescheiden om technische reden in spelling en vorm enigermate aangepast.

```
=====
=                                CERTIFICAAT                                =
=                                -----                                =
=  De ondergetekende Luitenant  Kolonel,  Kommanderende het  =
=  1e Bataillon Veld-Artillerie, verklaart dat:  =
=  =
=  WESSELING (Hendrik) gerechtigd is tot het dragen van het  =
=  BEWIJS VAN AANDENKEN,  =
=  ingesteld bij Zijner Majesteits Besluit van den 12den  =
=  September 1831  No 70; als hebbende gediend in den Rang  =
```


= van Kanonnier-Stukrijder, bij opgemeld Bataillon, bij =
= het Garnizoen der Vesting Nijmegen, en alzo hebbende =
= deelgenomen aan de Krijgsverrichtingen van 1830 en 1831 =
= Nijmegen, den 5 april 1832. =
=

= Bovenstaande uitgifte bekrachtigd, door mij =
= Directeur Generaal van Oorlog, als belast met =
= de Uitvoering van Zijner Majesteits Besluit van =
= den 12 den September 1831, no 70. =
= (get.) de Eerens. =
=====

Opmerkelijk in het Certificaat is, dat de achternaam van Hendrik Wesseling geschreven staat met de korte dubbele "ss".

HET MILITAIRE PASPOORT VAN HENDRIK WESSELING.

Dit militaire paspoort is in feite zijn "ontslagsbewijs" uit de militaire dienst. Tegenwoordig wordt het woord "paspoort" in hoofdzaak gebezigd in de betekenis van nationaliteitsbewijs of reispas. De Grote van Dale geeft aan dat het ook is een "bewijs van ontslag", uit de militaire dienst, enz. Dit "enz" duidt erop dat het ook als zodanig in gebruik was bij andere diensten en bedrijven. Het woordenboek vermeldt tevens dat een blank paspoort gebruikt werd voor een gunstig ontslag en in ongunstige gevallen een rood. Dit soort methoden is later in het Burgerlijk Wetboek verboden.

Het paspoort van Hendrik Wesseling was blank. Het is nu door ouderdom en andere omstandigheden enigermate verkleurd. Overigens heeft het een zeer officieel aanzien. De tekst is gedeeltelijk voorbedrukt en deels geschreven, het geheel is omringd door een brede, versierde rand. In kapitale letters staat midden boven in drukletters "KONINKRIJK DER NEDERLANDEN". Daar weer boven gedrukt in sierletters: links "Paspoort" en rechts "Conge De'finitif". De kop van het dokument is voorzien van het Nederlandse Wapen en een stempelafdruk van het Departement van Oorlog. Het Paspoort omvat voorts, in vijf alinea's verwoord, de volgende punten:

1. het ontslag uit de militaire dienst;
2. bijzonderheden met betrekking tot de verrichte dienst;
3. de financiële afrekening met de militaire administratie;
4. een verzoek aan militaire en civiele autoriteiten;
5. de datum van ontslag en de ondertekeningen.

Het Militaire Paspoort van Hendrik Wesseling wordt in kopie aan dit deel toegevoegd. Bovendien worden de hiervoor genoemde vijf punten hier weergegeven en toegelicht indien dit wenselijk lijkt. Omdat bij dit weergeven de afwisselend gedrukte en geschreven invullingen wat technische en taalkundige problemen geven, was enige aanpassing vereist, betrekking hebbend op het hier en daar weglaten van oude schrijfwijze en op de lengte van de gebezigde regels.

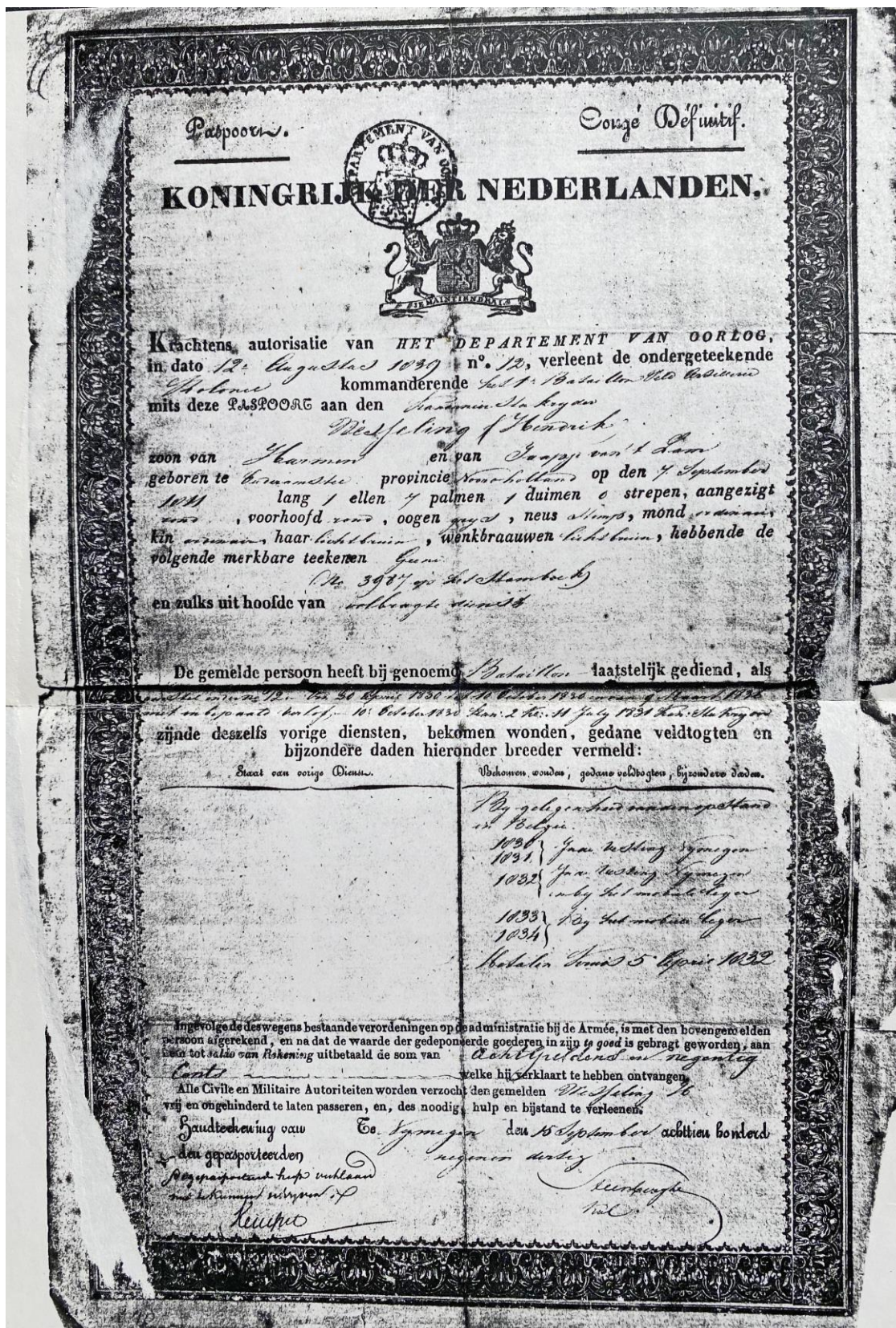
Opgemerkt wordt dat in het origineel een onleesbare regel in punt 2 voorkomt.

Tekst Militair Paspoort, punt 1, Het ontslag.

```
=====
= Krachtens autorisatie van het Departement van Oorlog, in =
= dato 12 augustus 1839 no. 12, verleent de ondergetekende =
= Kolonel, kommanderende het 1e Bataillon Veld-Artillerie, =
= mits deze Paspoort aan de Kanonnier-stukrijder: =
= W E S S E L I N G ( H E N D R I K ) =
= zoon van Harmen en van Jaapje van 't Lam, geboren te Ouder- =
= Amstel, provincie Noord Holland, op den 7 September 1811, =
= lang 1 ellen, 7 palmen, 1 duimen, 0 strepen, aangezicht =
= rond, voorhoofd rond, ogen grijs, neus stomp, mond ordinair, =
= kin ordinair, haar lichtbruin, wenkbrauwen lichtbruin, =
= hebbende de volgende merkbare tekenen: GEEN. =
= (Nr. 3987 op het Stamboek) =
= en zulks uit hoofde van volbrachte dienst! =
=====
```

De aanduiding Hendrik Wesseling, zoon van Harmen en Jaapje van 't Lam, geeft niet alleen de naam, maar ook de afstamming van Hendrik aan. Dat de achternaam van zijn vader niet vermeld is houdt de betekenis in dat diens achternaam identiek is. Het was en is (naar gemeend wordt) nog steeds gebruikelijk. In een geboorte-extract wordt een zelfde methode toegepast met

Van een ouder geworden kind wordt zijn achternaam genoemd maar, zo blijkt uit het paspoort, die van de vader weggelaten.

Hendrik was in militaire dienst "kanonnier-stukrijder", wel niemand zal veronderstellen dat het zijn taak was kanonnen "stuk" te rijden. Destijds werden kanonnen en andere gevechts-stukken bediend door kanonniers, kanonniers 2e klas en kanonnierstukrijders. De taak van de laatsten was, gezeten op een der voor het kanon gespannen paarden, de bespanning te besturen.

Het aantreffen van het signalement is waarschijnlijk de grootste verrassing, vooral de gedetailleerde beschrijving van het hoofd. Bedacht moet worden dat het niet mogelijk was het paspoort te voorzien van een pasfoto. Het fotograferen was wel in 1835 uitgevonden, maar vele ontwikkelingsjaren waren nodig om een geschikte foto te kunnen maken voor meer algemeen gebruik. De beschrijving van het hoofd en aangezicht geeft overigens geen problemen, althans als men het woord "ordinair" bezigt in zijn betekenis van "gewoon".

Meer problemen ontstaan er bij het vaststellen van de juiste lengte van Hendrik, door het gebruik van de oude lengtematen. Hij was lang: 1 el, 7 palmen, 1 duim, 0 streep. De moeilijkheid zit in die ene el. Is dit de verouderde textielmaat, die ongeveer 69 centimeter bedroeg? Indien dit het geval geweest is, dan moet Hendrik een klein mannetje genoemd worden die een lengte had van 1,41 1/2 meter. In het algemeen kan wel gesteld worden dat de mensen vroeger kleiner waren dan tegenwoordig, althans in ons gewest van de aardbol.

Een andere mogelijkheid kan zijn dat met "1 el" bedoeld wordt "1 meter". De Grote van Dalen geeft bij het begrip "meter" aan dat dit thans de gebruikelijke eenheid der lengtematen is, die vroeger ook "Nederlandse el" genoemd werd. Met inachtneming van dit laatste en de overige oude maten aanpassend aan de huidige, komt men tot de conclusie dat de lengte van Hendrik Wesseling in zijn 20er jaren geweest moet zijn: "1 meter + 7 x 1 decimeter + 1 x 2 1/2 centimeter + 0 millimeter = 1,72 1/2 meter". Vooral gerekend naar de tijd van vroeger was dit iemand anders dan een "klein mannetje".

Tekst Militair Paspoort, punt 2. De verrichte dienst.

```
=====
= De gemelde persoon heeft bij genoemd Bataillon laatstelijk      =
= gediend als . . . . . (onleesbaar) . . . . .                    =
= Amstel onder no. 12. Van 30 april 1830 tot 10 oktober 1830      =
= en van 9 maart 1836 met onbepaald verlof;                       =
= 10 oktober 1830 kanonnier 2e klas; 11 juli 1831 kanonnier-      =
= stukrijder;                                                       =
=                                                                     =
= zijnde deszelfs vorige diensten, bekomen wonden, gedane       =
= veldtochten en bijzondere daden hieronder breder vermeld:      =
=                                                                     =
=      Bekomen wonden, gedane veldtochten, bijzondere daden      =
=      -----                                                    =
=      Bij gelegenheid van den opstand in Belgie:                 =
=      1830/1831 In de Vesting Nijmegen,                           =
=      1832      In de Vesting Nijmegen en                         =
=                  bij het Mobiele Leger,                           =
=      1833/1834 Bij het Mobiele Leger.                             =
=                                                                     =
=      METALEN KRUIS 5 april 1832.                                  =
=====
```

Het paspoort bevat in deze alinea nog een linker kolom, bestemd voor "Staat van overige Diensten". Deze kolom is oningevuld en daarom in de weergave achterwege gelaten.

De eerste vraag is nu: "Wat stond er op de onleesbaar geworden regel?" We komen er redelijker wijze achter als eerst bekeken is welke bijzonderheden ten aanzien van de militaire dienst van

Hendrik Wesseling in deze alinea wel te lezen zijn. De eerste regel bevat de vermelding dat hij laatstelijk gediend heeft als "kanonnier-stukrijder". Deze aanduiding moet volgen op "als". De functie is meerdere malen genoemd en twijfel kan als uitgesloten worden beschouwd.

Het onbepaald verlof van Hendrik Wesseling staat er in vermeld, namelijk van 30 april 1830 tot 10 oktober 1830 en van 9 maart 1836 (tot ??). Hendrik is natuurlijk als recruit in dienst getreden. Dit moet in 1830 geweest zijn, want indien het in 1829 geweest zou zijn, dan zou dit jaartal zijn vermeld in zijn lijst van verrichte dienst. Op 30 april 1830 zwaaide hij af, niet met ontslag maar met "onbepaald verlof". Dit gebeurt ook nu nog met soldaten. De eerste diensttijd zit er op, zij gaan naar huis maar blijven ter beschikking om weer te worden opgeroepen voor herhalingsoefeningen, bijzondere omstandigheden, mobilisatie, enz. Toen Hendrik afzwaaide waren er geen bijzondere omstandigheden, maar zij kwamen spoedig. De problemen met de Belgen. Op 10 oktober 1830 werd hij weer opgeroepen in werkelijke dienst en bevorderd tot kanonnier 2e klas. Op 11 Juli 1831 werd hij kanonnier-stukrijder en dit bleef hij tot de datum van zijn ontslag uit de dienst, en dat was op 15 september 1839.

Hendrik Wesseling behoefde niet tot die datum in dienst te blijven, uit de opgave van onbepaald verlof blijkt dat hij dat kreeg op 9 maart 1836 en omdat geen nadere oproep vermeld is in het paspoort, bleef hij dat verlof houden tot de datum van zijn ontslag. Er moet wel rekening mee worden gehouden dat "onbepaald" verlof tevens "onbetaald" verlof is.

Het is nu vrij duidelijk wat er in het Militair Paspoort van Hendrik Wesseling ontbreekt, onleesbaar is, namelijk: wanneer zijn eerste diensttijd is aangevangen en vanwaar en als hoedanig hij in militaire dienst ging/moest. De zin waarin dit verwoord is dient aan te sluiten op: "Amstel No. 12".

Vanwaar hij kwam is natuurlijk "de gemeente Ouder-Amstel". Voor de hoedanigheid van zijn in dienst gaan, komen in aanmerking o.a. de aanduidingen: vrijwilliger, dienstplichtige, loteling of zoiets. Uit het vorenvermelde bleek reeds dat de opkomst voor de eerste militaire oefening begon in 1830 en eindigde op 30 april 1830. Aangenomen mag worden dat de duur ervan dus 3 of 4 maanden was. Dit lijkt zeer kort voor degene die als beroepsmilitair of als vrijwilliger, in dienst trad. De loting voor militairen vond plaats in verband met het feit, dat niet alle jongemannen in de militaire dienst behoefden te gaan. Het No. 12 kan derhalve de betekenis hebben dat Hendrik Wesseling te Ouder-Amstel tot het wel of niet verplicht verrichten van militaire dienst, het lot No.12 had getrokken en daarom dienstplichtig werd of dat hij heel simpel de 12e dienstplichtige van zijn lichting was uit de gemeente Ouder-Amstel.

Ongetwijfeld moet dit in de onleesbare zin vermeld zijn. In welke bewoordingen dit precies heeft plaatsgevonden is moeilijk vast te stellen.

Er is nog een punt waarmee rekening moet worden gehouden. De organisatie van het leger, maar ook van de dienstplicht, was niet geheel te vergelijken met nu. Ten tijde van de Unie van Utrecht was er sprake van "weerplicht". Ook de "conscriptie" werd genoemd maar niet toegepast. De conscriptie vorderde dat alle mannelijke ingezetenen tussen 18 en 60 jaar voor de weerplicht in aanmerking kwamen. De conscriptie is echter toen niet toegepast. Huurtroepen namen de taak van de ingezetenen over.

De inlijving bij Frankrijk bracht de conscriptie terug, maar in een zeer effectieve vorm. Na de afwerping van het Franse juk, werd in de Grondwet de weermacht voorgeschreven en wel in drie delen: 1e. een beroepsland- en zeemacht, gevormd uit vrijwilligers, zowel landslieden als vreemdelingen; 2e. een Nationale Militie, zoveel mogelijk gevormd uit vrijwilligers en, eventueel aangevuld door loting, ongehuwde ingezetenen van 18 tot 22 jaren; 3e de schutterijen in de steden, in oorlogstijd ook die van het platteland, die dan samen als "landstorm" fungeerden.

Er vonden nadien nog al wat veranderingen plaats. Om er een paar te noemen: het beroepsleger en de Nationale Militie werden in 1818 samengevoegd; de restanten van het

beroepsleger verdwenen in 1829, ook de laatste vier regimenten Zwitsers; in 1908 werden de schutterijen afgeschaft; het remplaceanten-stelsel verdween in 1912. Dit stelsel hield in een plaatsvervanging en nummervervisseling.

Of het dienstdoen in militaire dienst voortvloeide uit het ene of het andere stelsel blijkt niet. Hendrik zal wel als behorend tot een dienstplichtige lichteing hebben moeten loten en met No. 12 er "in" geloot zijn en dus, zoals men vroeger wel zei: "voor zijn nummer in dienst moest".

Tekst Militair Paspoort, punt 3. De financiële afrekening.

```
=====
= Ingevolge de deswegens bestaande verordeningen op de      =
= administratie bij de Armee, is met de bovenvermelde persoon =
= afgerekend, en na dat de waarde der gedeponeerde goederen in =
= zijn te goed is gebracht geworden, aan hem tot saldo van   =
= Rekening uitbetaald de som van acht guldens en negentig    =
= Cents, welke hij verklaart te hebben ontvangen.           =
=====
```

Tekst Militair Paspoort, punt 4. Verzoek.

```
=====
= Alle Civile en Militaire Autoriteiten worden verzocht den  =
= gemelden WESSELING H vrij en ongehinderd te laten passeren, =
= en, des nodig, hulp en bijstand te verlenen.                =
=====
```

Tekst Militair Paspoort, punt 5. Datering en handtekeningen.

```
=====
=                               Te Nijmegen de 15 September 1839 =
= handtekening van                                           =
= de gepasporteerde                                           Steenberghe =
= X Gepasporteerde heeft verklaard                             =
= niet te kunnen schrijven.                                   Kol.      =
=                               Kemper.                        =
=====
```

De punten 3, 4 en 5 behoeven geen nadere toelichting.

Dit was dan het einde van de militaire loopbaan van Hendrik Wesseling. Hij was inmiddels begonnen met zijn echtelijke loopbaan. Deze wordt beschreven in het nu volgende onderdeel.

HENDRIK WESSELING EN ZIJN ECHTGENOTES.

Hendrik's eerste vrouw was:

ANNA BERKELAAR

geboren 13 maart 1815 te Vinkeveen, overleden 24 december 1862 te Nieuwer-Amstel. Zij huwden in de gemeente Ouder-Amstel op 2.12.1837.

Hendrik's tweede vrouw was:

CORNELIA MAAN

geboren 24 januari 1839 te Mijdrecht, overleden 3 februari 1922, in de gemeente Ouder- Amstel. Hendrik en Cornelia huwden in de gemeente Nieuwer-Amstel op 21 september 1864.

Bij de beschikbare bescheiden, in de inleiding bedoeld, bevond zich een extract uit het Huwelijksregister van de Gemeente Ouder-Amstel met de volgende tekst:

```

=====
=                               Provincie Noordholland                               =
=                               Gemeente Ouder-Amstel                               =
=
= Burgerlijke Stand                                                           =
= -----                                                                    =
=                               EXTRACT                                         =
=                               =====                                         =
= Uit het Huwelijksregister te Ouder-Amstel is geëxtraheerd dat=
=
= HENDRIK WESSELING, Jonkman, wonende te Ouder-Amstel, en                    =
= -----                                                                    =
= ANNA BERKELAAR, Jonge dochter, wonende te Ouder-Amstel,                  =
= -----                                                                    =
= op heden de Tweeden December des Jaars Achttienhonderd zeven=
= en dertig door ons met elkander door het Huwelijk Verenigd =
= zijn.                               Ouder-Amstel 2 December 1837            =
=                               Voor Extract conform                          =
=                               De Burgemeester, ambtenaar van de              =
=                               Burgerlijke Stand der Gemeente Ouder-        =
=                               Amstel.                                         =
=                               Kemper (?)                                       =
=====

```

In een Parochieel Bevolkingsboek van de St. Urbanusparochie te Ouderkerk aan de Amstel, berustend bij de Oudheidskamer van de Gemeente Ouder-Amstel, stond Hendrik Wesseling ingeschreven als Katholiek en Anna Berkelaar als Niet-Katholiek.

Provincie Noordholland
Gemeente van Ouder-Amstel

Burgerlijke Stand

Uit het Huwelijksregister te Ouder-Amstel is geëxtraheerd dat
Hendrik Wesseling, Jonkman, wonende te Ouder-Amstel.
Anna Berkelaar, Jonge dochter, wonende te Ouder-Amstel.
Op heden den Tweeden December des Jaars Achttienhonderd Zeven
endeertig door ons met elkander door het Huwelijk Verenigd zijn
Ouder-Amstel 2. December 1837
Voor Extract conform
De Burgemeester, Ambtenaar van den Burgerlijken
Stand der Gemeente Ouder-Amstel.
Kemper

DE KINDEREN VAN HENDRIK WESSELING EN ANNA BERKELAAR.

Blijkens een mededeling van de Burgerlijke Stand van de gemeente Ouder-Amstel, kreeg het echtpaar Wesseling/Berkelaar zes kinderen (*zie Genealogisch Overzicht*). Allen zijn geboren te Ouder-Amstel. Drie van hen overleden bij of kort na de geboorte. De namen van de kinderen waren:

Hermanus:	geboren	19 maart	1838,	roepnaam MANUS;
Hendrik:	geboren	19 december	1842,	roepnaam HEIN;
Aaltje:	geboren	25 januari	1849, overleden	? ;
Aaltje:	geboren	3 november	1850, overleden	26 januari 1852;
Jan:	geboren	24 augustus	1852, overleden	5 september 1852;
Jacoba:	geboren	9 december	1854,	roepnaam JAPIE.

Het is een bekend feit, dat in vroeger tijden de kindersterfte zeer hoog was. Uit het vorenstaande lijstje blijkt dat die in het gezin Wesseling/Berkelaar 50% bedroeg. Slechts Hermanus (Manus), Hendrik (Hein) en Jacoba (Japie) overleefden die gevaarlijke periode.

Wat de eerste Aaltje betrof is het hoogst waarschijnlijk dat zij wel levend geboren is, maar reeds overleden was voor de geboorteaangifte had plaatsgevonden. In dergelijke gevallen, ook bij de geboorte van een levenloos kind, wordt geen akte opgenomen in het geboortenregister van de Burgerlijke Stand, maar in het Overlijdensregister. De naamgeving van de tweede Aaltje doet het overlijden van de eerste in zekere zin bevestigen.

Het gezin Wesseling/Berkelaar verliet op 10 maart 1857 de gemeente Ouder-Amstel en vestigde zich in de gemeente Nieuwer-Amstel. In die gemeente hebben zij geen kinderen meer gekregen.

Op 24 december 1862 overleed Anna Berkelaar te Nieuwer-Amstel, op 47 jarige leeftijd.

Haar kinderen Hermanus, Hendrik en Jacoba, voor een kindsdeel erfgenamen van haar nalatenschap, legden op 29 juni 1888 een zogenaamde decharge-verklaring af betreffende de nalatenschap tegenover hun vader, die mede-erfgenaam was. Of er sprake was van enige erfenis van betekenis is niet gebleken.

DE KINDEREN VAN HENDRIK WESSELING EN CORNELIA MAAN.

Op 21 september 1864 werd te Nieuwer-Amstel het huwelijk voltrokken tussen Hendrik Wesseling en Cornelia Maan. Hendrik was toen 53 jaar en Cornelia, die de roepnaam "Kee", ook wel "Keetje" had, was ruim 25 jaar.

Blijkens gegevens uit de Burgerlijke Stand van de gemeente Nieuwer-Amstel zijn in die gemeente uit dit huwelijk geboren, op:

2 december	1864	: levenloos kind;
9 oktober	1866	: dochter Anna, overleden 21 november 1866;
16 mei	1868	: levenloos kind;
4 november	1869	: zoon Johannes, roepnaam Jan;
2 november	1871	: zoon Adrianus, roepnaam Janus (?);
28 januari	1873	: levenloos kind;
19 juli	1874	: zoon Piet, overleden 4 oktober 1874;
14 december	1875	: zoon Cornelis, roepnaam Knelis.

In het gezin Wesseling/Maan was de kindersterfte nog groter dan in het eerste huwelijk van Hendrik Wesseling. Slechts de zoons Johannes, Adrianus en Cornelis overleefden hun geboorte en de eerste periode daarna.

Nadat het huwelijk van Hendrik Wesseling en Cornelia Maan was voltrokken, bestond hun gezin uit hen beiden en de kinderen Hendrik(Hein) en Jacoba(Japie) uit Hendriks eerste huwelijk.

Zoon Hendrik was ruim 21 jaar en Jacoba bijna 10 jaar. Cornelia werd hun "stiefmoeder". Dit werd zij ook wel van Hendriks oudste zoon Hermanus(Manus), maar die maakte geen deel meer uit van het gezin van Hendrik en Cornelia. Manus was op 7 mei 1862 getrouwd met Maria van der Maat en zij hadden op de trouwdag van Hendrik en Cornelia reeds een kind. Keetje Maan was derhalve op haar trouwdag ook nog "stief-grootmoeder" geworden.

Het gezin van Hendrik en Cornelia werd later, zoals uit het vorenstaande "kinderlijstje" blijkt nog uitgebreid met de kinderen Johannes, Adrianus en Cornelis. Het zal zelfs voor dochter Japie een drukke tijd geweest zijn, want er was bovendien nog een kostganger in huis, een jongeman die in het Parochieel Bevolkingsboek aangeduid stond met de naam "Fra".

Blijkens inlichtingen van de Afdeling Burgerzaken van de gemeente Amstelveen stond het gezin van Hendrik Wesseling in de gemeente Nieuwer-Amstel ingeschreven op de volgende adressen: Wijk D 55b, Buurt over Ouderkerk 139 en Amsteldijk 115. Op 20 december 1877 verhuisde het naar de gemeente Ouder-Amstel.

Het is niet geheel zeker dat de drie adressen ook driemaal verhuizen betekende. Vrij veelvuldig zijn in die periode straatnamen en huisnummers gewijzigd. In het eerder genoemde Parochieel Bevolkingsboek werd het adres van het gezin van Hendrik Wesseling aangeduid als "Amsteldijk, nabij de fabriek". Het gaat wel niet aan om een Gemeentelijk Bevolkingsregister te vergelijken met een Parochieel Bevolkingsboek. Deze boeken waren er in het algemeen veel eerder dan de officiële Bevolkingsregisters, ingesteld bij Koninklijk Besluit in 1850. In de meeste gemeenten waren er voordien wel Wijkregisters en Volkstellingregisters, maar die dienden te worden omgezet in registers op straatnaam en huisnummers en er waren natuurlijk rond die periode nog wel straten, wegen, pleinen enz. zonder naam en huizen zonder huisnummers. Nadien zijn ook daarin vrij regelmatig wijzigingen aangebracht.

Het verhuizen van "Ouderkerkers" van de gemeente Ouder-Amstel naar Nieuwer-Amstel was voor hen, ook nu nog, een veel voorkomende geschiedenis. Het dorp Ouderkerk werd en wordt nog doorsneden door het water van de Amstel. In de 12e, 13e eeuw was Ouderkerk het centrum van Amstelland, het gebied rondom de vroegere rivier de Amstel, strekkend van het IJ tot vrij ver naar het zuiden. Amstelveen en Amsterdam waren nog geen nederzettingen van betekenis. De bebouwing van het dorp strekte zich uit langs de oevers van de rivier, juist daar waar een zijtak zich afboog in de richting Abcoude/Utrecht. De hoofdtak boog zich af in de richting Uithoorn/Leiden. De delen van het dorp waren met elkaar verbonden door bruggen, een grote en een kleinere, maar die aanduidingen, zo ze er ooit geweest zijn, werden de Lange en de Korte brug tot omstreeks 1940 toen de Lange brug verdween om plaats te maken voor een mechanisch te bedienen beweegbare brug. De Korte brug is er nog steeds, met dien verstande dat zowel de Korte als de Lange brug in de loop der eeuwen een aantal malen vernieuwd zijn. Het bestuur over Amstelland berustte bij de gratie van aanvankelijk de Bisschoppen van Utrecht en later van de Graven van Holland, bij de Heren van Aemstel. Het was een Schoutambt.

De kerk stond in het hart van het dorp Ouderkerk. De bouw van een nieuwe kerk in Nieuwer-Amstel, daar waar nu de plaats Amstelveen is, werd mede aanleiding het Schoutambt te splitsen en de grens tussen de beide Ambten werd de Amstel. Het Ambt waar het belangrijkste en ook het grootste deel van Ouderkerk in lag kreeg de naam Ouder-Amstel en het nieuwe Ambt werd Nieuwer-Amstel genoemd. De consequentie van de scheiding was dat het bebouwde deel westelijk van de Amstel in het nieuwe Ambt kwam te liggen en dit is zo gebleven, ook in de latere gemeenten. Het verhuizen van het ene deel van het dorp naar het andere bleef in feite een verplaatsing binnen het dorp. De administraties van de besturen zijn uiteraard gescheiden.

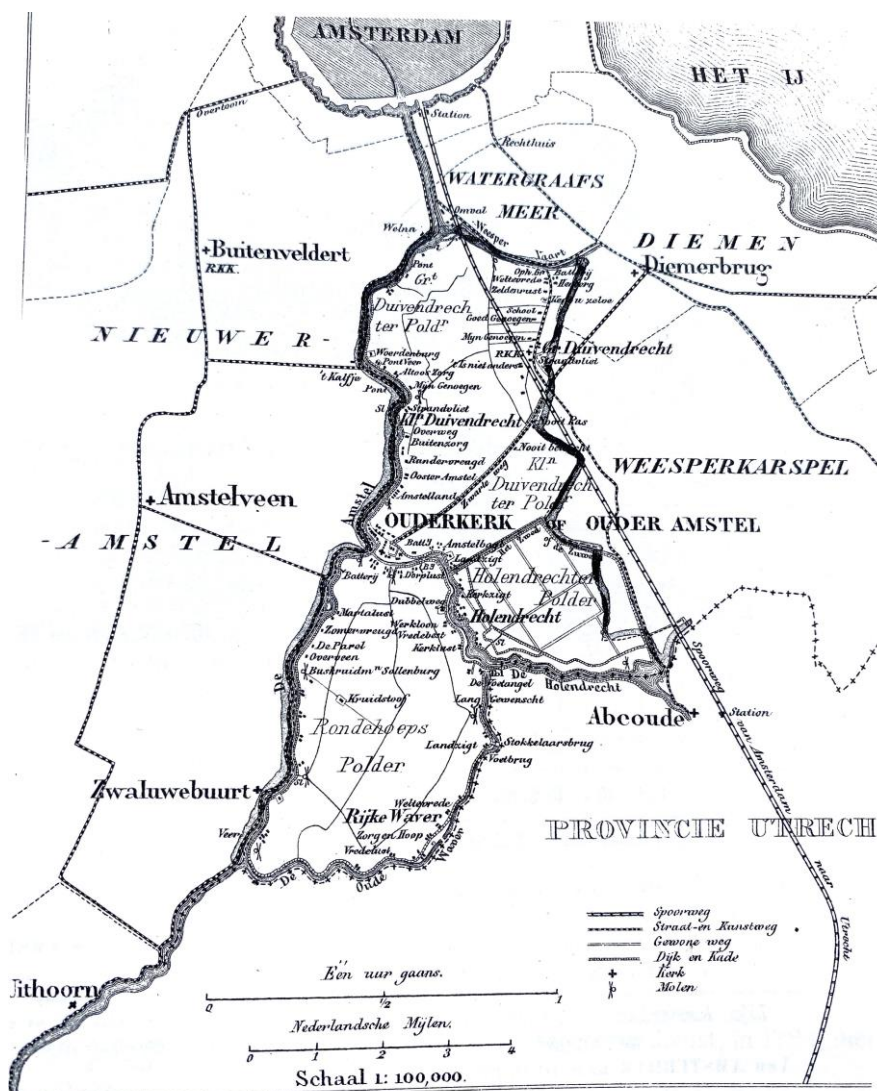
Amsterdam speelde waarschijnlijk wel de belangrijkste rol in dit Amstelland gebied. De stad is grotendeels gebouwd op het gebied van Ouder- en Nieuwer-Amstel. Omstreeks het jaar 1300 werd door vissers, wonend aan de oever van het IJ, een houten kapel gebouwd aan de oostelijke oever van de Amstel, iets zuidelijk van het IJ. Zij noemden hem de St.Nicolaaskapel en het was

Amsterdams eerste kerk. De kapel ressorteerde onder de parochie Ouder-Amstel.

De kapel is nadien vele malen herbouwd en hersteld. Het is de "Oude Kerk" die nog steeds staat in het hart van ... (rossig) Amsterdam op het Oude Kerkplein. In 1334 werd het een zelfstandige parochie en omstreeks die tijd was Amsterdam begonnen uit te groeien tot een stad, waaraan stadsrechten waren toegekend. Sedertdien hebben Ouder-Amstel en Nieuwer-Amstel veel grondgebied moeten afstaan aan Amsterdam in het belang van de uitbreiding van die stad.

DE TERUGKEER VAN HENDRIK WESSELING EN ZIJN GEZIN NAAR OUDER-AMSTEL.

20 december 1877 vertrokken Hendrik en Cornelia met hun gezin weer naar Ouder-Amstel. Waar gingen zij wonen? Helaas is het adres niet met zekerheid te geven. Er is wel een vermoeden. Werken en wonen dienden vroeger, in veel sterkere mate dan tegenwoordig, bijeen te liggen. Elke verplaatsing diende te voet te gebeuren, dan wel, als men in een veenderij werkte, deels en in bijzonder gunstige omstandigheden geheel per roeiboot. Niet uitgesloten is dat dit een belangrijk motief was voor de verhuizing van Hendrik en de zijnen.

Plattegrond Ouder-Amstel rond 1896

Om dit motief duidelijk te maken is het noodzakelijk iets te vermelden over de financiële kanten van het werken in de winning van turf, in het laagveengebied. Dit gebeurt hier zeer in het kort. Wellicht volgt er in hoofdstuk 3 een wat uitgebreider verhaal daarover.

Bij het ingebruiknemen van een veenpolder ter vervening, moet het gebied eerst worden

"ingestoken", dit wil zeggen gereed gemaakt worden voor een zo goed mogelijke turfwinning. Dit duurt enige jaren. Daarna volgen er, indien er vraag naar turf is en de te vervenen polder groot genoeg is, een flink aantal jaren waarin uitsluitend aan turfwinning gewerkt wordt. Zijn deze jaren achter de rug dan moet er gewerkt worden aan de droogmaking van de polder, werkzaamheden die gewoonlijk ook enige jaren vergen. Let wel, in die tijd konden die werkzaamheden niet worden uitgevoerd met machines en dergelijke.

De belangrijke vraag is nu, in welke periode er in de turfwinning het meest verdiend kon worden. Zonder aarzelen kan het antwoord zijn, dat voor de veenwerker die hard wilde werken en zoveel mogelijk wilde verdienen, dit de periode van de volledige turfwinning was. Vrijwel alle werkzaamheden geschieden volgens tariefbeloning en hoe meer werk men aannam, des te meer werd verdiend.

Misschien maken de volgende feiten een en ander duidelijk. De eerste polders die in de gemeente Ouder-Amstel verveend werden waren de Holendrecht- en Bullewijkerpolder. Het waren de polders in de richting van het Abcouder Meer. In deze polders is de Stichter van onze familie Harmen Wesseling vermoedelijk gaan werken toen de vervening in de Botshol ten einde liep. In hoofdstuk 1 werd er reeds op gezinspeeld. Ongetwijfeld heeft ook zijn zoon Hendrik Wesseling in die polder gewerkt en daar het vak van zijn vader geleerd. De vervening en droogmaking van deze polders vond plaats gedurende de jaren tussen 1802 en 1869. Natuurlijk zijn er toen plannen gemaakt voor het in gebruik nemen van een nieuwe veenderij. Het werd de aangrenzende polder, de Nieuwe Bullewijk. Voor de vervening van deze polder was het nodig een vaart te graven en een sluis te bouwen voor de aan- en afvoer van turfschepen en het reguleren van het hoogteverschil tussen het waterpeil in de zijtak van de Amstel en in de polder. Omstreeks 1870 werd met die werkzaamheden begonnen. De gegraven waterweg kreeg de naam "Sluisvaart". Tevens bouwde de maatschappij die de vervening ter hand had genomen, langs de Sluisvaart over een lengte van ongeveer 500 meter, 54 houten huizen ten behoeve van de veenarbeiders. De vervening van de polder de Nieuwe Bullewijk begon in het jaar 1875. De op de Sluisvaart wonende veenarbeiders konden de gehele afstand woning - werkplek per roeiboot afleggen. Twee jaar later, de veenderij "De Nieuwe Bullewijk" draaide op volle toeren, verhuisde Hendrik Wesseling met zijn gezin naar Ouder-Amstel. Er werd gebruik gemaakt van een "stilte-periode" tussen twee seizoenen veenarbeid. Zekerheid dat zij op 20 december 1877 een woning betrokken aan de Sluisvaart, is er nog niet. Het is wel zeker dat zij later daar woonden in een huis dat hun eigendom was, gebouwd op grond in erfpacht van de veenderij.

Op de dag van de verhuizing was de gezinssamenstelling als volgt: vader Hendrik 66 jaar, moeder Cornelia 38 jaar, zoon Hendrik 35 jaar (op 1 dag na), dochter Jacoba 23 jaar, Johannes 8 jaar, Adrianus 6 jaar en Cornelis 2 jaar. De werkverdeling zal wel geworden zijn: vader Hendrik + Hendrik (Hein) en Jacoba (Japie) werkzaam in de veenderij en moeder Cornelia + Johannes (Jan), Adrianus (Janus) en Cornelis (Knelis) thuis. Het is natuurlijk niet uitgesloten dat moeder en dochter wel eens met elkaar wisselden.

Het gezin van Hendrik en Cornelia werd eerst op 1 mei 1880 ingeschreven in het Wijkregister "De Bullewijk". Het was een in kolommen verdeeld register, waarschijnlijk op 21 december 1847 in gebruik genomen. De kolommen betroffen: naam, voornaam, geboortedatum, geboorteplaats en enkele bijzonderheden. Hieronder volgt de inschrijving; ten behoeve van de overzichtelijkheid zijn sommige gegevens in verkorte vorm weergegeven, onder andere geboorte datum in cijfers en de geboorteplaatsen Ouder-Amstel en Nieuwer-Amstel met OA en NA:

```

=====
= Wesseling, Hendrik , man , 7.09.1811, OA , RC , werkman =
= Maan , Cornelia, vrouw, 24.01.1939, Mydrecht, RC , geen =
= Wesseling, Hendrik , 19.12.1842, OA , =
= Wesseling, Jacoba , 9.12.1854, OA , =
= Wesseling, Johannes, 4.11.1869, NA , =
= Wesseling, Janes , 2.11.1871, NA , 21.10.1881 =
= Wesseling, Cornelis, 14.12.1875, NA , =
= de Groot , Johannes, man , 30.11.1852, , commensaal =
=====

```

Enkele opmerkingen betreffende deze pagina uit het register "De Bullewijk" zijn wellicht gewenst.

1. Hoogstwaarschijnlijk is dit niet een pagina uit het gemeentelijk Bevolkingsregister, maar uit het Wijkregister van het Polderbestuur.
2. De aanwijzingen "man", "vrouw" achter de namen van Hendrik en Cornelia zijn vermoedelijk geen geslachtsaanduidingen, maar aanwijzing in de vorm van "de man" c.q. "de vrouw" in het gezin. Dat de "commensaal" ook het predikaat "man" heeft kan er op wijzen dat hij, ondanks dat hij in het gezin was opgenomen, eigen verantwoordelijkheid bezat.
3. De letters RC achter de namen van Hendrik en Cornelis staan voor "Rooms Catholiek" en de woorden "werkman" en "geen" hebben uiteraard betrekking op het beroep. Waarom deze aanduidingen ontbreken bij de volwassen kinderen, Hendrik en Jacoba, is niet geheel duidelijk. Geheel achter de gegevens van vader Hendrik stond in het register nog de aanduiding "W.A.62". De betekenis hiervan is ook niet duidelijk. Houdt het verband met zijn status van "weduwenaar in 1862" in verband met het overlijden van Anna Berkelaar in dat jaar?
4. Hendrik, genoemd als 3e in het rijtje, is zoon Hein. Het is al eerder vermeld, dat oudste zoon Hermanus/Harmen getrouwd was; hij ontbreekt terecht op deze lijst. Als 6e staat genoemd "Janes" Wesseling. Janes zal zijn roepnaam geweest zijn, want hij werd bij zijn geboorte ingeschreven als Adrianus. Achter zijn naam staat de datum "21 oktober 1881". Dit is de datum van zijn overlijden; hij was bijna 10 jaar.
De positie van de heer De Groot in het gezin is duidelijk aangegeven.
5. In het betreffende Wijkregister was de gehele opsomming van namen doorgehaald met daaronder de verwijzing: "Zie blad 94 Nieuw Register". Volledigheidshalve wordt vermeld, dat het Register waaruit de gegevens zijn overgenomen, zich bevond in de Oudheidskamer te Ouderkerk aan de Amstel.
6. Het Register en dit was evenzeer het geval met het Parochieel Bevolkingsboek van de St. Urbanusparochie te Ouderkerk aan de Amstel, geeft duidelijk aan dat Cornelia Maan te boek stond als zijnde "Rooms Catholiek". Op zich lijkt dit niets bijzonders te betekenen, want de gehele familie, met uitzondering van Anna Berkelaar, was Rooms Katholiek. Bij sommige van haar kleinkinderen bestond echter twijfel of zij niet behoorde tot de "Oud Katholieke Kerk". Deze twijfel is wellicht ontstaan doordat verwanten van haar wel tot die kerk behoorden. Een hunner, zo werd beweerd, bracht het zelfs tot "Bisschop Maan". Cornelia Maan behoorde dus niet tot de "afgedwaalden".

DE TESTAMENTEN VAN HENDRIK WESSELING EN CORNELIA MAAN!

Hendrik en Cornelia hadden er kennelijk behoefte aan vroegtijdig te regelen hetgeen na de dood van een hunner diende te gebeuren. Hun "wilsbeschikkingen" werden op hun verzoek vastgelegd door notaris Van Mens in testamenten. Een testament van Hendrik en een testament van Cornelia. Het zijn geschreven testamenten. Behoudens het verschil in de namen en de daaruit voortvloeiende taalkundige aanpassingen zijn de testamenten gelijkkluidend. Hier volgt de tekst

van de wilsbeschikking van Hendrik, waarbij de spellingsregels van nu zijn gebezigd.

" Heden de tiende mei van het jaar achttienhonderd acht en zestig compareerde voor mij Hendrikus Jacobus van Mens, notaris binnen het Arrondissement Amsterdam, Provincie Noord-Holland, residerende te Ouderkerk aan de Amstel, in tegenwoordigheid van de na te noemen aan mij bekende getuigen:

Hendrik Wesseling, daggelder, eerder weduwnaar met kinderen van Anna Berkelaar, wonende aan de Amsteldijk onder Nieuwer-Amstel, zijnde de Comparant aan mij, notaris bekend, mitsgaders in het bezit zijner verstandelijke vermogens en tot het maken van een testament volkomen in staat, gelijk zulks aan mij notaris en de na te noemen getuigen duidelijk gebleken is.

Dewelke verklaard hebbende bij openbare akte (welke deze is) over zijn met de dood na te laten goederen en bezittingen te willen beschikken vooraf buiten de tegenwoordigheid van getuigen aan mij notaris deszelfs uiterste wil zakelijk heeft opgegeven welke uiterste wil ik notaris vervolgens overeenkomstig die opgave heb doen schrijven en alsnu door hem testateur aan mij notaris in tegenwoordigheid der na te noemen getuigen nader zakelijk is opgegeven als volgt.

Eerstelijk verklaarde de testateur te herroepen en te vernietigen alle testamenten en andere uiterste wilsbeschikkingen door hem voor dato dezer onder welke vorm ook gemaakt of daargesteld gene hoegenaamd uitgezonderd.

En voorts bij deze opnieuw over zijn met de dood na te laten goederen beschikkende verklaarde de testateur zijn echtgenote Cornelia Maan te stellen en te benoemen tot enige en algehele erfgename van alles wat hij door de dood zal ontruimen en nalaten niets uitgezonderd of voorbehouden dan alleen zodanig gedeelte als hetwelk zou blijken ten dage van zijn overlijden volgens de wet als wettelijk erfdeel aan anderen te zijn voorbehouden en waarover hij alzo niet vermocht te beschikken.

Laatstelijk verklaarde de testateur genoemde zijn echtgenote te benoemen en aan te stellen tot uitvoerster van dit zijn testament, bezorgster zijner begrafenis en redderaar van zijn boedel en nalatenschap met verlening van alle daartoe vereiste macht, last en gezag, ook de macht van bezitneming van alle zijne goederen ingevolge de bepalingen bij de Wet.

Dit testament is zoals in den hoofde is gemeld door de testateur aan mij notaris buiten tegenwoordigheid van getuigen zakelijk opgegeven, vervolgens heb ik notaris hetzelfde doen schrijven en thans door de testateur in het bijzijn van de na te noemen getuigen nader zakelijk aan mij notaris opgegeven zijnde, is de uiterste wil, daarna door mij notaris aan de testateur in hun tegenwoordigheid geheel voorgelezen, na welke voorlezing door mij notaris in tegenwoordigheid derzelfde getuigen aan de testateur afgevraagd zijnde of het voorgelezene zijn uiterste wil bevat, heeft de testateur zulks terstond in tegenwoordigheid van die getuigen toestemmend beantwoord.

Gedaan en verleden te Ouderkerk aan de Amstel, ten kantore van mij notaris op het Hoog-Einde, ten dage, maande en jare voor schreven, in tegenwoordigheid van de Heer Johannes Marinus van Beek, Gemeente Ontvanger van Ouder-Amstel en Cornelis Kruyff, Veldwachter, wonende beide in het Dorp Ouderkerk voormeld, als getuigen die met de Testateur en mij notaris na gedane voorlezing van alles

onmiddellijk deze minute ondertekend hebben. Getekend H.Wesseling,
J.M.van Beek, C.Kruijff, van Mens notaris.

Uitgegeven voor Afschrift
aan de Testateur.
Van Mens, notaris. "

Dit was dus het testament van Hendrik Wesseling. Reeds werd vermeld dat Cornelia Maan een gelijkkluidend testament liet opmaken, behoudens dan de noodzakelijk aanpassingen in verband met naam, enz en waarin zij Hendrik, haar echtgenoot aanstelde en benoemde tot de enige en algehele erfgenaam, met uitzondering dan van het wettelijk erfdeel dat aan anderen is voorbehouden en dat erfdeel is dan het kindsdeel voor de kinderen. Hendrik werd bij eerder overlijden van Cornelia de uitvoerder van de wilsbeschikking, de bezorger van haar begrafenis en redderaar van de inboedel en nalatenschap, bekleed met alle macht, last, gezag, enz. In het testament van Cornelia staat ook vermeld, dat zij van beroep "daggelder" was.

Kopieën van de beide testamenten zijn aan dit deel toegevoegd.

DE ERFENIS VAN ANNA BERKELAAR.

Bij het overlijden van de eerste echtgenote van Hendrik Wesseling, ANNA BERKELAAR, op 24 december 1862, waren erfgerechtigden: echtgenoot Hendrik en haar kinderen Manus, Hein en Japie. Uit niets is gebleken dat er enig te vererven bezit was, maar er was kennelijk ook niets op papier geregeld, terwijl dit medio 1881 blijkbaar toch wenselijk geacht werd. Een daartoe strekkende regeling is dan meestal een dechargeverklaring ten behoeve van degene die het beheer over het bezit heeft gehad. Hier volgt de dechargeverklaring van de kinderen van Anna Berkelaar, door notaris Pape gesteld op gezegeld papier:

" Wij ondergetekenden: "
" Hermanus Wesseling, veenwerker, wonende in de Gemeente "
" Nieuwer-Amstel, Hendrik Wesseling, veenwerker, wonende "
" in de Gemeente Ouder-Amstel, en Jacoba Wesseling, minder- "
" jarig, zonder beroep, wonende in de Gemeente Ouder-Amstel, "
" verklaren bij deze uitdrukkelijk, met onze vader Hendrik "
" Wesseling, veenwerker, wonende in de Gemeente Ouder- "
" Amstel, eerder weduwnaar van Johanna Berkelaar, thans "
" gehuwd met Cornelia Maan, te hebben afgerekend betreffende "
" de al hetgeen ons toekwam, als erfgenamen van onze moeder "
" Johanna Berkelaar, overleden in de maand december achttien "
" honderd twee en zestig en deswege niets meer van hem te "
" vorderen te hebben. Zullende deze aan hem tot bewijs "
" daarvan worden afgegeven. "
" Opgemaakt en na lezing getekend te Ouderkerk aan de Amstel "
" op heden de negenentwintigste juni 1800 eenentachtig. "
" H. Wesseling "
" H. Wesseling "
" Kruis X merk "
" Van Jacoba Wesseling bovengenoemd, gesteld in tegenwoordig- "
" heid van mij ondergetekende Justus Willem Jacob Pape, "
" notaris, wonende te Ouderkerk aan den Amstel. "
" J.W.J. Pape "

Inhoudelijk is de vorenstaande verklaring duidelijk. De kinderen dechargeren hun vader Hendrik, voor wat betreft de afwikkeling van de nalatenschap van hun moeder Anna Berkelaar.

Wij ondergetekenden.

Hermanus Wesseling woonachtig

in de Gemeente Nieuw-Amstel

Glendrik Wesseling woonachtig

in de Gemeente Ouder-Amstel

En Jacoba Wesseling in onderjaring,

kladder beroep woonachtig in de Gemeente

Ouder-Amstel.

Verklaren bij deze uitdrukkelijk, met

onsen vader Glendrik Wesseling geen

woonachtig in de Gemeente Ouder-

Amstel, eerder weduwnaar van Johanna

Berkelaer, thans gehuwd met Corne-

lia Slaan, te hebben afgegeven Godes-

vande al hetgeen ons toekwam als

erfgenamen van onze moeder Johanna

Berkelaer, verleden in de maand

Deceंबर achttienhonderd twee en zes-

tig in deswegen niets meer van hem

te verwachten te hebben.

Daarom de deze aan hem tot bewijs daarvan

worden afgegeven.

Opgemaakt in na lezing getekend te

Ouder-Amstel van den Amster op deden

den negen en twintigsten Junij 1801 aan

te techtig.

H. Wesseling.

H. Wesseling.

Hierin X mark

En Jacoba Wesseling bovengenoemd, gesteld

in tegenwoordigheid van ondergetekende Jhr.

Jhr. Willelm. Jacob Japzy notaris woonachtig te

Ouder-Amstel.

J. W. Japzy

Dat zij hun moeder de voornaam JOHANNA geven zal wel op een vergissing berusten. In het extract uit het huwelijksregister van de Burgerlijke Stand wordt zij genoemd met de voornaam ANNA. Het is natuurlijk heel goed mogelijk dat zij zich tijdens haar leven Johanna liet noemen, bijvoorbeeld omdat zij dat mooier vond dan Anna. Minder duidelijk is dat de notaris, die de brief

wel zal hebben geschreven of doen schrijven, Jacoba als "minderjarig" aanduidde. Zij was weliswaar minderjarig, 8 jaar, toen haar moeder overleed, maar tijdens het opmaken van de verklaring in 1881 was zij 26 1/2 jaar oud, weliswaar niet gehuwd want dan zou haar echtgenoot de verklaring in haar plaats mede hebben opgesteld en ondertekend, omdat in die tijd een gehuwde vrouw "handelings- onbekwaam" was.

Opmerkelijk is dat de verklaring pas op papier werd gesteld ruim 18 1/2 jaar na het overlijden van Anna Berkelaar, ruim 16 jaar nadat hun vader was gehuwd met Cornelia Maan. Het waarom daarvan is moeilijk te raden. Er zijn wel enige mogelijkheden te bedenken die daartoe geleid hebben. Een voor de hand liggende veronderstelling is dat, bij het overlijden van Anna Berkelaar de daardoor van rechtswege ontbonden gemeenschap van goederen tussen haar en haar echtgenoot Hendrik Wesseling, weinig of niets "echt bezit" omvatte. Zo'n huwelijks goederen gemeenschap wordt na het overlijden van een der deelgenoten, op de sterfdag van rechtswege ontbonden. Na de ontbinding wordt de "gemene boedel", dit is de gehele boedel, eventueel na taxatie en aftrek van schulden en lasten, bij helfte verdeeld tussen de man en de vrouw of hun erfgenamen.

Voor de nalatenschap van Anna Berkelaar waren erfgenamen: haar echtgenoot Hendrik en de kinderen Manus, Hein en Japie. De verdeling van de gehele boedel bracht dus het volgende sommetje: voor vader Hendrik 5/8e (de helft plus een kindsdeel); voor Manus 1/8e; voor Hein 1/8e; voor Japie 1/8e.

Bedacht moet worden dat de huishouding wel doorging; slechts Manus was getrouwd en waarschijnlijk elders zijn gaan wonen. Van een verdeling van de huishoudelijke goederen zal ook wel geen sprake geweest zijn en bij taxatie op geldswaarde brengt dit ook hoegenaamd niets op. Hadden Hendrik en Anna veel geld of gelds- waardige papieren? Er is niets van gebleken, ook niet van maatregelen ter bescherming van de financiële positie van de toen minderjarige Jacoba.

Toen bijna 2 jaar later, op 21 september 1864, Hendrik een tweede huwelijk aanging, nu met Cornelia Maan, ontstond er van rechtswege -dus krachtens de wet- een nieuwe gemeenschap van goederen tussen die beiden. Dit zou een goede reden geweest zijn te laten blijken dat de nalatenschap uit het eerste huwelijk was geregeld. Het was wellicht reeds geregeld, maar het gaat om het laten blijken daarvan. Het duurde nog vele jaren tot de hiervoor vermelde verklaring van 29 juni 1881 een antwoord gaf op de vraag of de nalatenschap van Anna Berkelaar geregeld was. Geen antwoord op de vraag hoeveel de kinderen erfdén, maar dit staat in een dergelijke verklaring nimmer. Ook geen antwoord op de vraag naar het lange uitblijven van de verklaring. Toch waren er nog mogelijkheden die er toe hebben geleid.

1. Heeft vader Hendrik het erfdeel van de kinderen met hun toestemming aangewend ten behoeve van de huishouding en het pas in 1881 aan hen uitbetaald?
2. Vreesde vader Hendrik, hij was inmiddels 70 jaar, dat er na zijn overlijden moeilijkheden zouden ontstaan tussen zijn tweede vrouw en de kinderen uit zijn eerste huwelijk?
3. Had er in de goederengemeenschap van Hendrik en Cornelia een niet onbelangrijke bezitsuitbreiding plaatsgevonden of was deze te voorzien?

De punten 1 en 3 spreken het meest aan; 1 omdat de jaren 60 en 70 in de 19e eeuw best moeilijke jaren voor Hendrik en de zijnen kunnen zijn geweest. Punt 3 omdat zij op de Sluisvaart te Ouderkerk aan de Amstel reeds een huis gekocht hadden dan wel voornemens waren dit te doen.

DE LAATSTE LEVENSPERIODE VAN HENDRIK WESSELING EN CORNELIA MAAN

Toen Hendrik Wesseling en zijn gezin op 20 december 1877 van Nieuwer-Amstel naar Ouder-Amstel verhuisden, brak voor Hendrik zijn laatste levensperiode aan. Hij was 66 jaar en het werd nog een lange laatste levensperiode. Hij zou 94 jaar worden.

Cornelia Maan, de echtgenote van Hendrik, was aanmerkelijk jonger. Zij was ten tijde van de verhuizing bijna 38 jaar.

Reeds voor Hendrik en Cornelia naar Ouder-Amstel verhuisden was in hun gezin de z.g. gezinsverduunning begonnen. Zoon Manus trouwde op 7 mei 1862 en bleef in Nieuwer-Amstel wonen. Zoon Hein trouwde in 1880 met een weduwe met vier kleine kinderen. Dochter Jacoba trouwde in het midden van de jaren 1880 en daarmee waren de kinderen uit het eerste huwelijk van Hendrik Wesseling de deur uit.

Van de kinderen uit het tweede huwelijk was betrekkelijk kort na de verhuizing, op 21 oktober 1881, zoon Adrianus op bijna 10-jarige leeftijd overleden, vermoedelijk aan de mazelen. Zoon Jan trouwde op 13 februari 1895, maar zoon Knelis bleef ongehuwd. Hij bleef bij hen wonen, overleefde zijn vader en ook zijn moeder, zij het deze slechts met 12 dagen. Cornelia overleed op 3 februari 1922 en zoon Knelis op 15 februari 1922.

Over de derde generatie handelt het derde hoofdstuk van dit eerste deel.

Het onderwerp gezinsverduunning voerde wat te snel naar het einde. Er zijn nog een paar vragen overgebleven, bijvoorbeeld de vragen tot hoelang Hendrik Wesseling in de veenderij heeft gewerkt en wie nadien voor hem en zijn vrouw de kost verdiende. Op zulke vragen is natuurlijk nooit met zekerheid een antwoord te geven, tenzij men daartoe duidelijke bewijzen bezit. Die bewijzen zijn niet aangetroffen, dus een antwoord kan slechts veronderstellender wijze worden gegeven. Twee dingen moeten daarbij voorop worden gesteld, t.w.: mensen wisten dat zij voor hun oude dag moesten sparen en velen deden dit ook vanaf een zekere leeftijd; zowel mannen als vrouwen bleven doorwerken zolang hun gezondheid dit toeliet; kinderen wisten dat zij hun ouders moesten bijstaan indien dit nodig en mogelijk was, de meesten deden dit ook, soms door hun ouders in huis op te nemen.

De kern van de zaak in dit verhaal is echter hoe dit ging met Hendrik en Cornelia. Dat zij op de Sluisvaart een huis hadden gekocht is natuurlijk geen ongunstig teken. Het betekende dat later geen huur behoefde te worden betaald. Hendrik zal, zo mag worden verondersteld, na zijn komst op de Sluisvaart, niet zijn gaan rentenieren. Hij zal de eerste jaren na de verhuizing best hulp hebben gehad van zijn vrouw Cornelia of van zijn dochter Jacoba, misschien van beiden. Ook zoon Hein zal tot hij trouwde hebben bijgedragen. Voorts waren er de zoons Jan en Knelis die zo langzamerhand op een leeftijd waren gekomen, Jan wat eerder dan Knelis, dat zij nog jong maar voor die tijd oud genoeg waren om hun aandeel in de veenderijwerkzaamheden te leveren. De jongeren uit de vierde of vijfde generatie in de familie hebben hun grootvader c.q. overgrootvader HENDRIK WESSELING niet gekend. Voorzover kon blijken is evenwel nimmer van hen de klacht gehoord, dat hij op zijn oude dag verkommerde.

HET OVERLIJDEN VAN HENDRIK WESSELING.

Hendrik Wesseling overleed te Ouder-Amstel op 23 december 1904, in de leeftijd van 93 jaar. Hij werd begraven op de R.K. Begraafplaats te Ouderkerk aan de Amstel op 27 december van dat jaar.

Erfgerechtigden ten aanzien van de nalatenschap van Hendrik Wesseling waren zijn echtgenote Cornelia Maan, zijn kinderen Hermanus, Hendrik en Jacoba uit het huwelijk met Anna Berkelaar en zijn kinderen Johannes en Cornelis uit het huwelijk met Cornelia Maan. Zoon Adrianus was eerder overleden, zoals reeds is vermeld.

Ten aanzien van de nalatenschap, ontstaan door het overlijden van HENDRIK WESSELING, werd door de erfgerechtigden op 24 maart 1905, ten overstaan van notaris F.H. van den Helen, een verklaring opgemaakt en ondertekend, inhoudende dat ieder zijn aandeel in de erfenis had ontvangen en dat zij elkander daarvoor volledige kwijting en decharge verleenden zonder enig voorbehoud.

Uit de verklaring, die in kopie aan dit deel is toegevoegd, worden de volgende bijzondere punten naar voren gehaald:

a. Rekening diende te worden gehouden met het testament dat de overledene had opgemaakt op 10 mei 1868 ten overstaan van notaris Van Mens, waarbij hij zijn echtgenote Cornelia Maan benoemde tot enig en algemene erfgename. Dit testament is al eerder vermeld en het hield uiteraard in dat hieronder niet viel het wettelijk erfdeel van anderen, dus het legitieme portie van de kinderen.

b. Hendrik Wesseling en Cornelia Maan waren in gemeenschap van goederen gehuwd. Beiden hadden bij het huwelijk "zeer weinig en ongeveer evenveel ten huwelijk aangebracht, zodat de gemeenschap bij helfte kon worden verdeeld". Omdat de erfgerechtigden waren een echtgenote en vijf kinderen, werd de verdeelsleutel derhalve: de echtgenote 7/12e (de helft plus een kindsdeel) en elk der kinderen 1/12e.

c. Tot de gemeenschap en nalatenschap behoorde ook enig onroerend goed, namelijk een huis met een tuin, groot 4 aren 50 centiare, staande en gelegen (op erfpachtgrond) aan de Sluisvaart onder de gemeente Ouder-Amstel en kadastraal bekend gemeente Ouder-Amstel onder Sectie C nummer 824. Huis en tuin werden bij akte van 24 maart 1905 van notaris Van den Helm van de nalatenschap gescheiden en toebedeeld aan Cornelia Maan.

Dit scheiden van een huis en tuin uit de nalatenschap was zeer waarschijnlijk een eenvoudige zaak. Het geschiedde natuurlijk met instemming van alle ondertekenaars van de verklaring. Cornelia Maan behoefde van de taxatiewaarde van huis en tuin, zonder de grond, maar wel inbegrepen de vooruit betaalde som voor erfpacht van de grond, aan elk der kinderen 1/12e deel te betalen. Het betrof wel een stenen huis maar overigens een zeer eenvoudig. Denkbaar is dat zij aan Johannes en Cornelis geen 12e delen betaalde; zij waren naar verwachting de erfgenamen van hun moeder. Het meest waarschijnlijk is dat een en ander geschiedde bij verrekening door de notaris.

d. Ondertekenaars van de verklaring waren:

C. Maan, H. Wesseling, H. Wesseling, P. Lampen, J. Wesseling en C. Wesseling.

Opvallend is, dat de in de aanhef van de verklaring geschreven achternamen Wesseling, geschreven zijn -door de notaris of zijn assistent- met twee korte "ss-en", doch dat de genoemden in de ondertekening de korte plus lange "s" gebruikten.

Pieter Lampe (werkelijke naam Petrus Johannes Lampen) ondertekende de verklaring als wettige vertegenwoordiger van zijn echtgenote Jacoba Wesseling, die door haar huwelijk met hem in gemeenschap van goederen, wettelijk geen handelingsbekwaamheid bezat. Hendrik Wesseling en Cornelia Maan zijn in de verklaring aangeduid als personen "zonder beroep". Voor Hendrik uiteraard bedoeld tijdens zijn leven, maar er valt uit te concluderen dat hij niet tot aan zijn dood in de veenderij heeft gewerkt en dat Cornelia dat beroep inmiddels ook had opgegeven.

- hij ondergetekenden:
1. Cornelia Maan, zonder leiaip te Ouder. Amstel, weduwe van Hendrik Wesseling.
 2. Therminus Wesseling, werhuar te Kruimer - Amstel.
 3. Hendrik Wesseling, werhuar te Kruimer - Amstel.
 4. Pieter Lampe, werhuar te Ouder. Amstel als in gemeenschap van goederen gehuwd met Jacoba Wesseling.
 5. Johannes Wesseling, verhuar te Ouder. Amstel.
 6. Cornelis Wesseling, verhuar te Ouder. Amstel.

te herman geuende:

dat den 23 December 1904 te Ouder. is overleden Hendrik Wesseling, zonder beriep aldaar, die bij zij den 10de Mei 1868 ten overetala Ouder. Amstel geuende van alle markeden, en ondergetekende sub tot erfname van zijner nalatens, volgens de wet zijnde de almede sub 4 o.

Amstel resideerend notaris van den Heeren verleden, dat zij ook de overige goederen van gemeenschap en nalatenschap hebben geuende en verdeeld, ieder zijn aandeel daarin hebben ontkwamen en elken daarvan voor de overige nalatens en de lange vers, geuende en getekend te Ouder. Amstel den vijf -

C. Wesseling
Th. Wesseling
P. Lampe
J. Wesseling
C. Wesseling

de als voor 6 als tekenen dielte... dat zij en nalatens opstal van recht van den riel dat huis - erf, staande en gemeente Ouder.

Cornelia Maan was dus weduwe geworden. Zij bleef met haar zoon Cornelis wonen in het huis aan de Sluisvaart. Enige van de nu (1988) nog in leven zijnde kleinkinderen en misschien

enkele achterkleinkinderen van haar hebben nog wel vage herinneringen aan "Opoe", "Ome Knelis", en aan het huis en omgeving. Die herinneringen kunnen hoogstens fragmentarisch geweest zijn, want het betrof kleinkinderen en achterkleinkinderen in de leeftijden van ongeveer 4 tot 10 jaren, waaronder de schrijver van dit verhaal.

"Apolonia van tante Aaltje" (A5.27) vertelde eens: "Met mijn moeder en een of twee jongere broertjes liepen we bij mooi weer nog wel eens van de Amstelveenseweg, waar we woonden, naar Ouderkerk. De jongste lag in de kinderwagen. We gingen dan naar de Sluisvaart en legden drie visites af, eerst bij ome Jan Wesseling, dan bij tante Japie en daarna bij opoe Wesseling. Ze woonden in die volgorde op de Sluisvaart, niet naast elkaar maar telkens een stukje er tussen.

Opoe Wesseling herinner ik me als een klein opoetje. Zij was een beetje rond, droeg altijd een schort en een kanten muts op. Met die muts kan ik me wel vergissen met tante Japie, maar misschien droegen ze er alle twee wel een. Tante Japie was een heel lieve vrouw. Ik herinner me ook nog, dat in het huis van Opoe Wesseling, de vloer in de kamer of de keuken waarin je binnenkwam van aarde was, van leem of zoiets en dan bestrooid met wit zand."

De herinneringen van Apolonia Maria Mul-Vermeij, zoals "Plonie van tante Aaltje" na haar huwelijk genaamd was, kwamen geheel overeen met die van de kinderen van Jan Wesseling, uiteraard de kinderen die rond 1988 nog leefden en in de jaren 1910-1922 oud genoeg waren om evenals "Plonie van tante Aaltje" enig herinneringsvermogen te hebben verkregen.

Twee van deze kinderen van Jan Wesseling, die uiteraard wel meer bij Opoe Wesseling kwamen, de afstand tussen de woningen was misschien 50 of 60 meter en geen ander verkeer dan voetgangers en een enkele fietser, herinneren zich nog dat Opoe veel trakteerde op een paar gekleurde pepermuntjes of stukjes gedroogde appel, lekkernijen die zij bewaarde in de tafellade, een bewaarplaats waar tafels vroeger veelvuldig mee waren uitgerust.

HET OVERLIJDEN VAN CORNELIA MAAN EN HAAR ZOON HENDRIK WESSELING.

Tot aan het begin van het jaar 1922 hebben Cornelia Maan en haar zoon Cornelis Wesseling gewoond in hun huis op de Sluisvaart te Ouderkerk aan de Amstel. Moeder en zoon worden hier bijeen getrokken omdat hun overlijden zo bijzonder kort na elkaar plaatsvond.

CORNELIA MAAN, geboren 24 Januari 1839 te Mijdrecht, weduwe van Hendrik Wesseling, overleed op 3 februari 1922, te Ouder-Amstel, in de leeftijd van 83 jaar, na te zijn voorzien van de H.H. Sacramenten der Stervenden. Zij werd op 7 februari d.a.v. begraven op de R.K. Begraafplaats te Ouderkerk aan de Amstel.

Haar erfgenamen waren haar zoons Johannes (Jan) Wesseling en Cornelis (Knelis) Wesseling. Tot een verdeling van de erfenis is het niet gekomen.

CORNELIS WESSELING, geboren 14 december 1875 te Nieuwer-Amstel, overleed op 15 februari 1922, te Ouder-Amstel in de leeftijd van 46 jaar. Hij werd begraven op 18 februari 1922 op de R.K. Begraafplaats te Ouderkerk aan de Amstel.

Cornelis had immer een wat zwakke gezondheid. Heimwee na het overlijden van zijn moeder, velde hem.

Dit was dan het verhaal over Hendrik Wesseling en zijn beide echtgenoten Anna Berkelaar en Cornelia Maan

OVERZICHTEN

Tot slot van dit Hoofdstuk 2 zijn nog drie overzichten vermeld:

- a. van de wijze waarop hun persoonsgegevens in het meer genealogische deel van dit boek zijn verwerkt. Verschillende bronnen leverden echter soms niet eensluidende data op.
- b. de belangrijkste gebeurtenissen in hun leven, zo mogelijk met opgave van jaren en data;
- c. van de in- of aan dit deel toegevoegde kopieën van bescheiden.

ad a. Verwerking van de persoonsgegevens:

2.1 1.1
HENDRIK WESSELING
* 07 - 09 - 1811 te Ouder-Amstel
+ 23 - 12 - 1904 te Ouder-Amstel, oud 93 jaar
X 02 - 12 - 1837
ANNA BERKELAAR
* 13 - 03 - 1815 te Vinkeveen
+ 24 - 12 - 1862 te Nieuwer-Amstel, oud 47 jaar
Kinderen: 6 nrs. 3 - 1 t/m 6
XX 21 - 09 - 1864
CORNELIA MAAN
* 24 - 01 - 1839 te Mijdrecht
+ 03 - 02 - 1922 te Ouder-Amstel, oud 83 jaar
Kinderen: 8 nrs. 3 - 7 t/m 14

ad b. Belangrijke gebeurtenissen:

07-09-1811 geboorte Hendrik Wesseling
13-03-1815 geboorte Anna Berkelaar
1830 - Hendrik in militaire dienst
02-12-1837 huwelijk met Anna Berkelaar
19-03-1838 geboorte zoon Hermanus
24-01-1839 geboorte Cornelia Maan
15-09-1839 Hendrik uit militaire dienst
19-12-1842 geboorte zoon Hendrik
09-12-1853 geboorte dochter Jacoba
10-03-1857 vestiging in Nieuwer-Amstel
24-12-1862 overlijden Anna Berkelaar
21-09-1864 huwelijk met Cornelia Maan
04-11-1869 geboorte zoon Johannes
02-11-1871 geboorte zoon Adrianus
14-12-1875 geboorte zoon Cornelis
20-12-1877 vestiging in Ouder-Amstel
23-12-1904 overlijden Hendrik Wesseling
03-02-1922 overlijden Cornelia Maan

ad c. In- of toegevoegde fotokopieën:

certificaat van gerechtigheid tot dragen Metalen Kruis
Militair Paspoort van Hendrik Wesseling
Extract Huwelijksregister betreffende huwelijk Hendrik Wesseling en Anna Berkelaar
testament van Hendrik Wesseling
testament van Cornelia Maan
decharge-verklaring van de kinderen van Anna Berkelaar
decharge-verklaring van de kinderen van Hendrik Wesseling

